

חוק לישאל

פרשת לך לך

בהוצאת

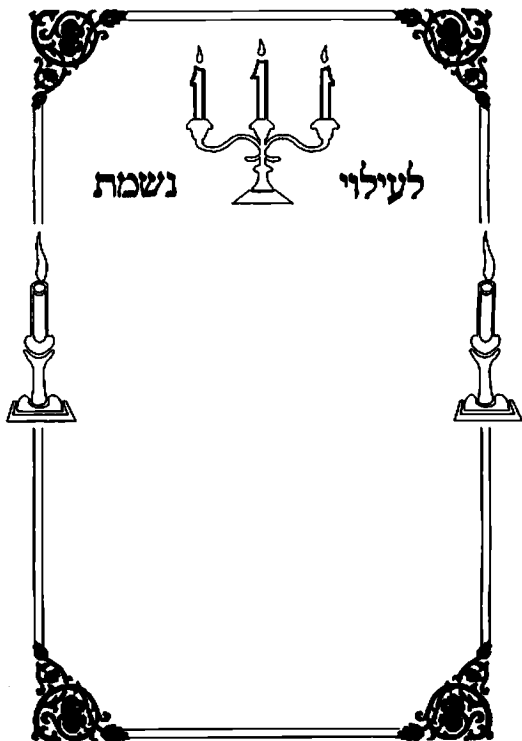

ניתן להשיג:

אצל אלימלך

טל: 02-418773, 435713

ת"ד 50109 ירושלים

נשמת

לעילוי

בהוצאת

קה יוזמה

ת.ד. 50109 ירושלים

טל. 02-418773, 02-435713

כל זכויות צילום והעתקה
ע"פ החוק הבינלאומי וע"פ דין תורה
שמורות להוצאת "ברית יעקב"
ת.ד. 43249, ירושלים.

סדר לוחות והדפסה:

סימנים, ירושלים טל. 02-375111

בסייעתא דשמיא

חֵק לְיִשְׂרָאֵל

פרשת לך לך

סודר והוגה מחדש
מהדורת כ"ס באותיות גדולות

שנת תשנ"ה
לפ"ק ירושלים תובביא

סודר והוגה מחדש

טבת תשנ"ה

הודעה ובקשה

בהוצאת מהדורה זו של "חוק לישראל" עמלנו והשקענו מאמצים מרובים, להקטין את הפורמט ובכל זאת להשאיר את הכתב גדול וברור.

וכן הושקע ממון רב בסידורו והגהתו מחדש כדי שיהיה נקי מכל טעות ושגיאה

אבל כבר ידוע מאמר החכם "כשם שאי אפשר לבר בלי תבן אי אפשר לספר בלי שגיאות" ובפרט בספר כה מורכב.

לכן נבקש המעיינים והלומדים בכל אתר ואתר שאם ימצאו אילו שהם טעויות ושגיאות, יואילו בטובכם להודיע לנו למען יתוקן במהדורות הבאות בעז"ה

קח יוזמה ת.ד. 50109 ירושלים

גודל מעלת הלימוד ב"חק לישראל"

הנה ידוע בשער בת רבים מעלת הלימוד ב"חק לישראל" בקביעות דבר יום ביומו. וכבר כתב המקובל האלוקי מוהרח"ו זלה"ה וזלה"ק: "זה היה מנהג מורי זלה"ה, בצאתו מבית הכנסת היה עדיין מעוטף בציצית ובתפילין וקורא הסדר הזה בכוונות האלו על פי סדר המדרגות ממטה למעלה, וזה הסדר: תורה, נביאים, כתובים, משנה, תלמוד, וקבלה, וזה פרטן: יום ראשון מהשבוע, היה קורא מתחילת פרשת השבוע ששה פסוקים, שנים מקרא ואחד תרגום. ואחר-כך כתובים, גם כן עם התרגום, ואין צריך לקרוא שניים מקרא אלא בתורה לבד, אבל נביאים וכתובים – פעם אחת מקרא ופעם אחד תרגום, והכל הוא בעולם העשיה וכו'. עכ"ל.

מתוך ספר פלא יועץ השלם

מאת ה"ה הרב הגדול

רבי אליעזר פאפו זצוק"ל

קביעות עתים לתורה הוא אחד מהרברים ששואלים
לאדם ביום הרין קבעת עתים לתורה והן
עתה נתפרסם בכל תפוצות ישראל ספר חק לישראל
והוא מהרברים שמעט מחזיק את המרובה וחשוב
הרבה שבמעט זמן לומר כל מיני לימודים וידו בכל
הוא מסודר על פי הסוד מגורי האר"י ז"ל ובונה
בשמים עליותיו ולומר ממנו חכמה ומוסר ודינים ומה
טוב ומה נעים מנהג איזה ערים שנאספים באגודה
ידאי ה' וחושבי שמו ללמוד סדר חק לישראל והחכם
שבהם קודא בקול דם ומפרש להם ההלכה ולפעמים
הזו"הק וסדר יוסיף לחק באופן שכל אדם אפילו
היותר עם הארץ יוכל לזכות ללמוד הלימוד הזה
ברבים ואמידת קדישים וכ"כ חשוב הלימוד הזה וצר
לי על רבים מאחינו בני ישראל שהגט להוטים אחרי
התוהו ועד שלא נגמרה התפלה בורחים להם
לפעולתם ולעבודתם ומאבד טובה הרבה שאם היה
יכולת בידי הייתי אוחו את כל אחינו בני ישראל
בצואר כסותם והייתי קושר אותם בכבלים של ברזל
ובחבלי עבותות אהבת השי"ת שיעמדו זמן מועט
ללימוד ואפילו מי שאין לו ספר יהא שומע כקודא
וידווחו טובה הרבה.

לך לך יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו
דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאר בו הארה
מתוספת נשמה של שבת שעברה:

יב א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-
לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמְּלַדְתֶּךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ: וַאֲמַר
י' לְאַבְרָם אֵיזֶל לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמְּלַדְתֶּךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ לְאֶרֶץ דִּי אַחְזָנָךְ: ב וַאֲעִשֶׂךָ לְגוֹי
גָּדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאַגְדִּלָּה שְׁמִי וְהָיָה
בְּרָכָה: וַאֲעַבְדְּנִי לְעַם סְגִי וְאַבְרָכְנִי וְאַרְבִּי

רש"י

(א) לך לך. להנחתך ולטובתך ושם אעשך לגוי גדול וכאן חי
חתה זוכה לבנים ועוד שאודיע טבעך בעולם: (ב) ואעשך
לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה
ורביה וממעטת את המזון וממעטת את השם לכך הוזקה
לשלשה ברכות הללו שהבטיחו על הבנים ועל המזון ועל השם
(ס"א) וזהו ואגדלה שמך הריני מוסיף אות על שמך שעד עכשיו
שמך אברם מכאן ואילך אברהם ואברהם עולה רמ"ח כנגד
אבריו של אדם. ברש"י יסון: ואברכך. במזון. (ב"ר): והיה

שֶׁמֶךָ וּתְהֵא מְבֹרָךְ: ג וְאַבְרָכָה מְבֹרָכֶיךָ
 וּמְקַלְלֶיךָ אָאָר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל
 מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה: וְאַבְרָךְ מְבֹרָךְ וּמְלַטְטֶךָ
 אֵילֹוֹט וַיִּתְּבָרְכוּן בְּדִילְךָ כָּל זֹרְעֵי אֲרָעָא:
 ד וַיִּלְךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹוֹ
 יְהוָה וַיִּלְךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן־
 חֲמִשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ
 מִחָרָן: וְאַזַּל אַבְרָם כְּמָא דְמַלְיִל עֲמִיה יי וְאַזַּל
 עֲמִיה לוֹט וְאַבְרָם בֶּר שִׁבְעִין וְחֲמִשׁ שָׁנִין בְּמִפְקֵיה

רש"י

ברכה. הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם
 ונח ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ. (ב"ר). ד"א ואעשך
 לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואברהם זה שאומרים
 אלהי יצחק. ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו
 חותמין בטלן תלמוד לומר והיה ברכה בך חותמין ולא בהם:
 במאראך. והלא כבר יצא משם עם אביו וצא עד לחזן אלא כך
 אמר לו התרחק עוד משם ולא מבית אביך: אשר אראך. לא
 גלה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולחת לו שכר על כל
 דבור ודבור. כיוצא בו את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק
 כיוצא בו על אחד ההרים אשר אומר אליך. כיוצא בו וקרא
 עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך: (ג) ונברכו בך. יש

מִחֶרֶן: ה וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שָׂרִי
 אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־
 רִכּוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנַּפְשׁ
 אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחֶרֶן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת
 אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:
 וַדַּבֵּר אֲבָרָם יְת שָׂרִי אֶתְתִּיה וַיֵּת לוֹט בֶּר אַחוּהִי
 וַיֵּת כָּל קַנְיָנָהוֹן דִּי קִנּוּ וַיֵּת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִירָה
 לְאוּרִיָּתָא בְּחֶרֶן וַנִּפְקוּ לְמִיזַל לְאַרְעָא דְכְנַעַן וְאִתּוּ
 לְאַרְעָא דְכְנַעַן: ו וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאַרְרִין
 עַד מְקוֹם שְׂכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה

רש"י

אגדות רבות וזה פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל
 ונברכו כך שבמקרא זה מוכיח כך יבדך ישראל לאמר ישימד
 אלהים כאפרים וכמנשה: (ה) אשר עשו בחרן. שהכניסן
 תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים ושכי מגיירת
 הגשים ומעלה עליהם הכחוב כאלו עשאו (וכן כתיב אשר
 עשו) ופשוטו של מקרא עבדים ופחות שקנו להם כמו עשה
 את כל הכבוד הזה לשון קנין וישראל עשה חיל לשון קונה
 וכונס: (ו) ויעבור אברם בארין. נכנס לתוכה: עד מקום
 שכם. להתפלל על בני יעקב כשיצאו להלחם בשכם: אלון

וְהִכְנַעְנִי אֶזְבָּח בְּאֶרֶץ: וְעַבַר אַבְרָם בְּאֶרֶץ

עַד אֲתָר שָׁכַם עַד מִיִּשְׂרָאֵל מוֹרָה וְכִנְעֻנָּה בְּכֵן

בְּאֶרֶץ:

רש"י

מוֹרָה. הַיָּח שָׁכַם הִרְאֵהוּ הֵר גְּרִיזִים וְהֵר עֵינַל שָׁס קִבְלוּ
יִשְׂרָאֵל שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה: וְהִכְנַעְנִי אֶזְבָּח בְּאֶרֶץ. הֵי הוֹלֵךְ וְכוּכָב
אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוֹרָהוּ שֶׁל שָׁס שְׁבַחֲלוֹ שֶׁל שָׁס נִפְלָה כְּשַׁחֲלָק
נַח אֶת הָאֶרֶץ לְבָנָיו שְׁנֵאמַר וּמִלְכֵי לְדָק מֶלֶךְ שֶׁלֶם לִפְיֶכֶד וַיֹּאמֶר
אֵל אַבְרָם לְזָרַעְךָ אֶתֵּן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת עַתִּיד אֲנִי לְהַחְזִירָה
לְבָנֶיךָ שֶׁהֵם מוֹרָהוּ שֶׁל שָׁס:

נביאים ישעיה פרק מ

א לְמָה תֹּאמְרוּ יַעֲקֹב וְתִדְבַר יִשְׂרָאֵל

נִסְתַּרְהָ דְרָכֵי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטַי

יַעֲבֹר: לְמָה תִּימַר יַעֲקֹב וְתִמְלִיל יִשְׂרָאֵל מִשְׁמֵרָא

אוֹרְחֵי מִן קָדָם ? וּמִן קָדָם אֱלֹהֵי דִינֵי יַעֲדֵי:

ב הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי

עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָף

רש"י

א למה תאמר יעקב. גלוּת: נסתרה דרכי מה'. העלים

וְלֹא יִיגַע אִין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: הֲלֹא יִדְעַת אַם
 לֹא שָׁמַעַת אֱלֹהָא עֲלֵמָא יי די בְּרֵא יִסּוּדֵי אֲרַעָא לֹא
 בְּעַמֵּל וְלֹא בְּלֵיאוּ לִית סוּף לְסַכְלָתָנוּתִיהּ: ג גִּתָּן
 לְיַעֲקֹב בַּח וְלֵאִין אֹנִים עֲצֻמָּה יִרְבָּה: דִּיהַב
 לְצַדִּיקָא דְמִשְׁלַחַן לְפִתְגָמֵי אוּרִיתָא חוּכְמָא וְלְדִלִית
 לְהוֹן תְּקוּף נְכַסִּין מִסְגִּי: ד וִיעֲפוּ נְעָרִים וִיגַעוּ
 וּבַחֲוָרִים כְּשׁוּל יִכְשִׁלוּ: וִישְׁתַּלְהוֹן עוֹלִימִין
 חֲיִבִּין וִילֹאֹן וְרוּקִי רְשִׁיעִיא אֲתַקְלָא יִתְקִלוּן:
 ה וְקוּי יְהוּה יַחְלִיפוּ כַח יַעֲלוּ אֲבָר
 כְּנִשְׂרִים יָרוּצוּ וְלֹא יִיגַעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ:
 וְדַסְבְּרוּ לְפוּרְקָנָא דִּי יִתְכַנְשׁוּן מִבִּינֵי גְלוּתְהוֹן וְיוֹסְפוּן
 חֵיל וְיִתְחַדְתּוּן לְעוֹלִימַתְהוֹן כְּצֻמּוּחַ דְסִלִּיק עַל גְּדִפֵי
 נִשְׂרִין יִרְהִטוּן וְלֹא יִלֹאֹן יִהְכוּן וְלֹא יִשְׁתַּלְהוֹן:
 ו הַחֲרִישׁוּ אֱלֵי אֵיִים וְלֵאמִים יַחְלִיפוּ כַח
 יִגִּשׁוּ אֹז יִדְבְּרוּ יַחְדָּו לְמִשְׁפַּט נְקֻרְבָּה:

רשיי

עיניו מכל מה שעבדטוהו: ג ולאין אונים. ולמי שאין לו כח:
 עצמה ירבה. מרבה לו אומץ: ד ויעפו נערים. גבורת
 אויביכם המנוערת מן המות: ובחורים. שהם עכשו גבורים:
 ה יחליפו כח. חדש וחזק: אבר. כנף: ו החרישו אלי.
 לשמוע דברי וסתקו: איים. אומות: יחליפו כח. יתחזקו בכל

אֲצִיתוּ לְמִימְרֵי נִגּוֹן וּמִלִּפְנֵי יוֹסֵפוֹן חֵיל יִתְקַרְבוּן בְּכֵן
יִמְלִלֹן כַּחֲדָא לְדִינָא נִתְקַרְבַּ:

רש"י

גבורתם אולי יעמדו בדיו; יגשו. הלום וידעו: נקרבה.
נחוכח:

כתובים משלי ב,ג

כ לִמְעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאַרְחֹת
צְדִיקִים תִּשְׁמֹר: בְּדִיל הִלֵּךְ בְּאַרְחַתָּא דְטָבִי
וְשִׁבְלֵי דְצְדִיקֵי תִנְטוֹר: כֹּא כִּי־יִשְׂרִים יִשְׁכְּנוּ־
אָרֶץ וְתַמִּימִים יוֹתְרוּ בָהּ: מְטוּל דְתַרְיִצִי
עֲמָדִין בְּאַרְעָא וְאַלִּין דְלֹא מוּם מִשְׁתוֹתְרִין בָּהּ:
כב וְרִשְׁעִים מֵאָרֶץ יִכְרְתוּ וּבּוֹגְדִים יִסְתּוּ
מִמֶּנָּה: וְרִשְׁעִיא מִן אַרְעָא נְסוּפּוֹן וּבּוֹזִי נִתְעַקְרוּן
מִנָּה: ג א בְּנֵי תוֹרָתִי אֶל־תִּשְׁכַּח וּמִצּוֹתֵי
יֵצֵר לִבָּךְ: בְּרִי גִימוּסֵי לָא תִנְשִׂי וּפּוֹקְדָנִי יִנְטֹר

רש"י

(כ) למען תלך. מוסב על המקרא שלמעלה (פסוק טז):
להלך מדד רע, למען הוליכך בדרך טובים. (כא) כי
ישרים ישכנו ארץ. לעולם הבא; יותרו בה. כסירדו

לְבָדָּ: ב כִּי אֶרְךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם
 יוֹסִיפוּ לָךְ: מְטוּל דְנוּגְדָא דְיוֹמְתָא וּשְׁנֵיָא דְחַיִּי
 וּשְׁלָמָא נוֹסְפוֹן לָךְ: ג חֶסֶד וְאַמֶּת אֶל-יַעֲזֹבֶךָ
 קְשָׁרָם עַל-גְּרֵרֹתֶיךָ כְּתָבָם עַל-לוּחַ
 לְבָדָּ: טִיבוֹתָא וְקוּשְׁטָא לָא נִשְׁבְּקוּנְךָ קְטוּרָנוֹן בְּצוּרְךָ
 וּכְתוּב אֲנוּן עַל לוּחַ דְלְבָדָּ:

רש"י

קסעים לניהגס. (ב) ארך ימים וגו' ושלום יוסיפו לך.
 תורתו ומלכותו.

משנה ברכות פרק ג

א מי שמתו מוטל לפניו, פטור מקריאת שמע,
 (ומן התפלה) ומן התפלין. נושאי המטה
 וחלופיהן וחלופי חלופיהן, את שלפני המטה
 ואת שלאחר המטה, את שלמטה צדך בהן

ברטנורא

א מי שמתו מוטל לפניו. אחד מן הקרובים שחייב להתאבל
 עליהם, מוטל עליו לקברו: פטור מק"ש. מקום דטריד טרדא
 דמטה: וחלופיהן. שכן דרך שמתחלפין, לפי שהכל רואים לזכות
 במטה: את שלפני המטה. המזומנים לנשאה כשחגיע המטה

פְּטוּרִין, וְאֵת שְׂאִין לְמִטָּה צֹרֵךְ בְּהֵן חִיבִין. אֵלֹו
 וְאֵלֹו פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה: ב קָבְרוּ אֶת הַמֵּת
 וְחָזְרוּ, אִם יְכוּלִין לְהַתְּחִיל וּלְגַמֵּר עַד שֶׁלֹּא
 יִגְיְעוּ לְשׁוּרָה, יִתְחִילוּ. וְאִם לֹא, לֹא יִתְחִילוּ.
 הָעוֹמְדִים בְּשׁוּרָה, הַפְּנִימִים פְּטוּרִין, וְהַחִיצוֹנִים
 חִיבִין: ג נָשִׁים וְעֶבְדִים וְקַטְנִים פְּטוּרִין מִקְרִיאַת

ברטנורא

אבלס: ואת שלאחר המטה. כלומר בין אותם שלפני המטה,
 ובין אותם שלאחר המטה. אם המטה לריכה להם לשאתה, פטורים:
 ואת שאין למטה צורך בהם. כגון ההולכים ללוות את המת
 לכבודו בלבד חייבין: אלו ואלו פטורים מן התפלה. ללא
 דאורייתא היא כמו ה"ק: ואיכא דאמרי מפני שהיא לריכה כוונה
 יתרה: ב להתחיל ולגמור. פרקה אחת של ה"ק: לשורה.
 שהיו עושים שורות שורות סביב האכל לנחמו בקובס מן הקנה:
 ואם לאו. שהיה הדרך קרוב מן הקבר עד המקום שבו עושים
 השורה, ואין פנאי להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה:
 הפנימיים. הרואים פני האבלים: והחיצונים. שאינם רואים פני
 האבלים: ג נשים ועבדים פטורים מק"ש. אע"ג שהיא
 מלכות עשה שהזמן גרמא, וכל מלכות עשה שהזמן גרמא נשים
 פטורות, סלקא דעתך אמינא לחייבן הואיל ואיית בה מלכות שמים,
 קא משמע לו: ותפילין מלכות עשה שהזמן גרמא הו, ללילה ופצת
 לאו זמן תפילין נינהו: וסלקא דעתך אמינא הואיל ואתקא תפלין
 למזוזה נשים נחייבו, קמ"ל: קטנים. אפי' קטן שהגיע לחינוך לא

שָׁמַע וּמִן הַתְּפִלִּין, וְחַיִּיבִין בַּתְּפִלָּה וּבַמְּזוּזָה
 וּבַבְּרַכַּת הַמְּזוּזָה: ד' בַּעַל קָרִי מְהֵרָהּ בְּלִבּוֹ וְאִינוּ
 מְבָרְךְ, לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ. וְעַל הַמְּזוּזָה
 מְבָרְךְ לְאַחֲרָיו, וְאִינוּ מְבָרְךְ לְפָנָיו. רַבִּי יְהוּדָה

ברמנורא

הטילו על אביו לחנטו בק"ש, לפי שאינו מטי חמיד אכלו בעונה
 ק"ש. ולא בחפיליו, משום דסחס הטון אינו יודע לשמור חפיליו שלא
 יפיח בהן: וחייבין בתפלה. לתפלה רחמי היא, ומדרבנן היא.
 ותקנה אף לנשים ולחנך בה הקטנים: ובמזוזה. דמא דתימא
 האיל ואחקק לחלמוד תורה, כי היכי דנשים פטורות מחלמוד תורה
 דכתיב (דברים יא): ולמדחם אוחם אח בניכם ולא אח בנותיכם,
 הכי נמי נפטרו ממזוזה אע"פ שהיא מכות עשה שלא הזמן גרמא.
 קמ"ל: בברכת המזון. מצעיא לן אי חייבות בצרכת המזון
 מדאורייתא, כיון דכתיב (שם ח): ואכלת ושבעת וברכת, הויה ליה
 מכות עשה שלא הזמן גרמא, או שמא אין חייבות מדאורייתא,
 משום דכתיב (שם): על הארץ הטובה אשר נתן לך, והארץ לא
 נחנה לנקבות, ולא אפשיטא: ד בעל קרי. עזרא תקן שלא יקרא
 בעל קרי בחורה, בין שראה קרי לאנסו בין לרענו, עד שיטבול.
 ולא מפני טומאה וטהרה, שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא
 כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולים:
 מהרהר. ק"ש בלבו כשהגיע זמן המקרא: ואינו מברך לפנייה
 ולאחרייה. ואפילו בהרהור, כיון דברכות לאו דאורייתא לא
 אכרכוהו רבנן: ועל המזון מברך לאחוריו. לחיובא דאורייתא

אומר, מברך לפניהם ולאחריהם: ה ה' יהי עומד
 בתפלה, ונזכר שהוא בעל קרי, לא יפסיק,
 אלא יקצר. ירד לטבל, אם יכול לעלות
 ולהתכסות ולקרוא עד שלא תנץ החמה, יעלה
 ויתכסה ויקרא ואם לאו, יתכסה במים ויקרא.
 אבל לא יתכסה, לא במים הרעים ולא במי
 המשרה, עד שיטיל לתוכן מים. וכמה ירחיק
 מהם ומן הצואה, ארבע אמות: ו זב שראה

ברטנורא

הוא. ואינו מברך לפניו, ללא חיובא לאורייתא הוא. וכבר נפסקה
 ההלכה דבטלוח לטבילותא, ובעלי קריין קורין ק"ש כדרכן ועוסקין
 בתורה ומתפללין ומברכין כל הברכות, ואין מערער בדבר: ה לא
 יפסיק. תפלתו לגמרי, אלא יקצר כל ברכה וברכה: ולקרוא עד
 שלא תנץ החמה. שהחזיקין מדקדקים על עלמן לגמור אותה
 עם הגן החמה, דכתיב (תהלים עב): ייראוך עם שמס: יתכסה
 במים. ודוקא מים עכורים שאין לכו רואה את הערוה, אבל
 ללולים לא: במים הרעים. מים סרוחים: במי המשרה. מים
 שקורין בהם פשתן: עד שיטיל לתוכן מים. חסורי מחסרה
 והכי קתני, ולא יקרא אלא מי רגלים עד שיתן לתוכן מים, ושיעור
 המים שיטיל למי רגלים של פעם אחת, רביעית: וכמה ירחיק
 מהם. מן המי רגלים שלא הטיל לתוכן מים, ומן הטראה: ארבע
 אמות. ודוקא כשהוא ללודים או לאחריו, אבל לפניו מרחיק כמלא
 עיניו: ו זב שראה קרי. אע"פ שטמא טומאת שבעה משום

קָרִי, וְנָדָה שְׁפִלְטָה שְׁכַבְתָּ זָרַע, וְהַמְשַׁמֶּשֶׁת
שְׂרָאָתָה נָדָה, צְרִיכִין טְבִילָה, וְרַבֵּי יְהוּדָה
פּוֹטְרִי:

ברטנורא

זיבה, ואין טבילה זו מטהרתו, אפילו הכי צריך טבילה לדברי תורה
כתקנת עזרא, משום קרי. וכן נדה אם באה להתפלל, ופולטת שכבת
זרע הרי היא כבעל קרי. ושכבת זרע מטמאה האשה בפליטתה כל
שלשה ימים לאחר תשמיש, ולאחר מכאן כבר הסריח בגופה ואין
ראוי עוד להיות ולד נוצר ממנו. והכי פירושו, נדה שפלטת עתה
תשמיש ששמה אתמול קודם שראתה, והמשמשת מטתה שראתה
נדה אחר ששמה, צריכין טבילה: ורבי יהודה פוטר. אף
במשמשת שראתה נדה פטר ר"י, ואע"ג דמעיקרא בת טבילה הוה
ואיכא למימר ללא פקעה חובת טבילה מינה. וכבר כתבנו לעיל
דבטלוי לטבילותא, מפני שהיתה תקנה שאין רוב הצבור יכולין
לעמוד בה:

גמרא ברכות דף י"ח ע"א

אָמַר רַחֲבֵה אָמַר רַב יְהוּדָה כָּל הָרוּאָה הַמַּת וְאִינוּ
מְלוּוֹהוּ עוֹבְרֵי מִשּׁוּם (משלי יז) לֹוֶעַג לְרֵשׁ חַרְף
עוֹשֶׂהוּ. וְאִם הִלְוֹהוּ מֵה שְׁכָרוּ אָמַר רַב אֲשֵׁי עָלְיוּ
רש"י

מלווה ה' חונן דל. קרי ביה מלווה את המקום מי שחונן את

הַכְּתוּב אֹמֵר (שם יט) מְלוּה ה' חוֹנֵן דָּל וּמְכַבְּדוֹ
 חוֹנֵן אֲבוּיֹן. רַבִּי חֵיָא וְרַבִּי יוֹנָתָן הוּוּ שְׁקָלִי וְאֲזַלִּי
 בְּבֵית הַקְּבָרוֹת הוּוּ קְשָׁדְיָא תְּכַלְתִּיהָ דְרַבִּי יוֹנָתָן
 אָמַר לִיה רַבִּי חֵיָא דְלֵיִיה פְּדִי שְׁלָא יֵאמְרוּ לְמַחַר
 בְּאִין אֲצִלְנוּ וְעַכְשָׁיו מְחַרְפִּין אוֹתָנוּ. אָמַר לִיה וּמִי
 יִדְעִי כּוּלִי הָאִי וְהָא כְּתִיב (קהלת ט) וְהַמֵּתִים אֵינָם
 יוֹדְעִים מְאוּמָה. אָמַר לִיה אִם קָרִית לָא שְׁנִיתָ
 וְאִם שְׁנִיתָ לָא שְׁלִשְׁתָּ וְאִם שְׁלִשְׁתָּ לָא פִירְשׁוּ לָךְ.
 כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שְׁיִמוּתוֹ אֵלּוּ צְדִיקִים שְׁבִמִיתָתָן
 נִקְרְאִים חַיִּים שְׁנֵאמַר (ש"ב כג) וּבִנְיָהוּ בֶן יְהוּדָע
 בֶּן אִישׁ חֵי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל הוּוּא הִכָּה אֶת
 שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב וְהוּוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאָרִי בְּתוֹךְ
 הַבּוֹר בְּיוֹם הַשְּׁלֵג. בֶּן אִישׁ חֵי אָטוּ כּוּלִי עֲלֵמָא
 בְּנֵי מַתִּי נִינְהוּ. אֵלּא בֶּן אִישׁ חֵי שְׁאֲפִילוּ בְּמִיתָתוֹ

רש"י

הכל ואין לך כל מן הגמל והמלוה אותו כאלו מלוה את המקום:
 דלייה. הגביהנו: לא שנית. לא חזרת עליו פעם שנית כדי
 שתתבונן בו: אלו צדיקים. ומאי יודעים שימותו נותנים אל
 לבם יום המיתה ומושכים ידיהם מן העבירה ורשעים אינם
 יודעים מאומה שעושים עלמם כאינם יודעים וחוטאים: הוא
 הבה. הפיל את השנים של דורות משני מקדשים שלא היה
 בהם כמותו: אריאל. זו בית המקדש שנאמר הוי אריאל אריאל
 קרית חנה דוד: מואב. על שם שבנאו דוד לחתי מרות

קְרוּי חַי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל שְׁדָבָה וְקַבֵּץ פְּעָלִים
 לַתּוֹרָה. וְהוּא הִכָּה אֶת שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב שְׁלֹא
 הִנִּיחַ כְּמוֹתוֹ לֹא בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן וְלֹא בְּמִקְדָּשׁ
 שְׁנֵי. וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאָרִי בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם
 הַשְּׁלֵג. אֲכָא דְאִמְרֵי דְתַבְר גְּזִיזֵי דְבְרָדָא וְנַחַת
 וְטַבְל. וְאֲכָא דְאִמְרֵי דְתַנָּא סְפָרָא דְבֵי רַב בְּיוֹמָא
 דְּסַתְוָא:

רש"י

המנאכיה: גזיזי דברדא. חתיכות של ברד והקרח שקורין
 גלגל"א בלע"ז והיינו ביום השלג: ונחת וטביל. לקריו כדי
 לעסוק בחורה. דתני ספרא דבי רב. תורת כהנים:

זוהר לך דף ע"ו ע"ב

לך לך מארצך וגו' רבי אבא פתח ואמר (ישעיה מ"ו)
 שָׁמְעוּ אֵלַי אֲבִירֵי לֵב הַרְחוֹקִים מִצְדָּקָה, שָׁמְעוּ אֵלַי
 אֲבִירֵי לֵב כַּמָּה תְּקִיפִין לְבִיהוּ דְחִיבֵיא דְחַמְאָן שְׁבִילֵי
 וְאוֹרְחֵי דְאוֹרִיתָא וְלֹא מִסְתַּפְּלִן בְּהוּ וְלְבִיהוּ תְּקִיפִין
 דְלֹא מְהִדְרִין בְּתִיבְתָא לְגַבֵּי מְאֲרִיהוֹן וְאִקְרוּן אֲבִירֵי
 לֵב, הַרְחוֹקִים מִצְדָּקָה דְמִתְרַחֲקֵי מְאוֹרִיתָא, רַבִּי חִזְקִיָּה
 אָמַר דְּמִתְרַחֲקֵי מִקְדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאֲנֹן רְחִיקִין מִנִּיהּ
 וּבְגִין כֶּךָ אִקְרוּן אֲבִירֵי לֵב, הַרְחוֹקִים מִצְדָּקָה דְלֹא
 בְּעָאן לְקַרְבָּא לְגַבֵּי קֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין כֶּךָ אֲנֹן

רְחוּקִים מִצְדָּקָה כִּיּוֹן דְּאַנּוֹן רְחוּקִים מִצְדָּקָה רְחוּקִים
 אַנּוֹן מִשְׁלוֹם דְּלִית לּוֹן שְׁלוֹם, דְּכָתִיב (ישעיה מ"ח) אֵין
 שְׁלוֹם אָמַר יי לְרָשָׁעִים, מֵאֵי טַעְמָא בְּגִין דְּאַנּוֹן
 רְחוּקִים מִצְדָּקָה, תָּא חֲזִי אַבְרָהָם בְּעֵי לְקָרְבָא לְקֹדֶשׁא
 בְּרִיךְ הוּא וְאַתְקָרַב הֵדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים מ"ה) אֶהְבֵּת
 צְדָק וְתִשְׁנֵא רִשְׁע אֶתְקָרַב לְצְדָקָה וְעַל דָּא כְּתִיב
 (ישעיה מ"א) אַבְרָהָם אוֹהֵבֵי מֵאֵי טַעְמָא אוֹהֵבֵי בְּגִין
 דְּכָתִיב אֶהְבֵּת צְדָק, רְחִימוּתָא דְּקֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא
 דְּרַחֲמִים לִיה אַבְרָהָם מִכָּל בְּנֵי דְרִיה דְּהוּוּ אַבְרָהָם לֵב
 וְאַנּוֹן רְחוּקִים מִצְדָּקָה כְּמָה דְּאַתְמַר, רַבִּי יוֹסִי פְתַח
 (תהלים פ"ד) מַה יְדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יי צְבָאוֹת, כְּמָה
 אֵית לּוֹן לְבְנֵי נִשְׂא לְאַסְתְּכֵלָא בְּפוֹלְחָנָא דְּקֹדֶשׁא בְּרִיךְ
 הוּא דְּהָא כָּל בְּנֵי נִשְׂא לֹא יִדְעִי וְלֹא מִסְתְּכְלִי עַל מַה
 קָאִים עֲלֵמָא וְאַנּוֹן עַל מַה קְיָמִין דְּכַד בְּרָא קֹדֶשׁא
 בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא עֲבַד שְׁמֵיָא מֵאֵשׁ וּמַמִּים מִתְעַרְבִין
 כְּחֵדָא וְלֹא הוּוּ גְלָדִי וּלְבַתֵּר אֲגֵלִידוּ וְקִימוּ בְּרוּחָא
 עֲלָאָה וּמִתְמַן שְׁתִּיל עֲלֵמָא לְקִימָא עַל סְמְכִין וְאַנּוֹן
 סְמְכִין לֹא קְיָמִין אֱלָא בְּהוּא רוחָא וּבְשַׁעְתָּא דְּהוּא
 רוחָא אֶסְתַּלַּק כְּלָהוּ מִרְפָּפִין וְזַעֲיִן וְעֲלֵמָא אֶרְתָּת הֵדָא
 הוּא דְכָתִיב (איוב ט') הַמְרָגִיז אֶרֶץ מִמְקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ
 יִתְפַּלְצוּן, וְכֵלָא קָאִים עַל אוּרִיתָא דְּכַד יִשְׂרָאֵל
 מִשְׁתַּדְּלִי בְּאוּרִיתָא מִתְקִים עֲלֵמָא וְאַנּוֹן קְיָמִין וְסְמְכִין
 קְיָמִין בְּאַתְרֵיהוּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, תָּא חֲזִי בְשַׁעְתָּא
 דְּאַתְעַר פְּלָגוֹת לִילֵיא וְקֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא עֲאֵל לְגַנְתָּא

דִּעְדוּן לְאַשְׁתַּעֲשַׂע אִם צְדִיקָא כְּלוּ אֵילָנִין דְּבִגְנָתָא
 דִּעְדוּ מִזְמֶרֶן וּמִשְׁבַּחַן קַמִּיה דְּכְתִיב אִז יִרְנְנוּ עֲצֵי
 הַיַּעַר:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן של"ד

א על עשירים וארבעה דברים מנדין את האדם ואלו הן.
 המבזה את החכם אפילו לאחר מותו. ב המבזה שליח בית
 דין. ג הקורא לחבירו עבר. ד המזלזל בדבר אחד מדברי
 סופרים ואין צדיק לומר מדברי תורה. ה מי ששלחו לו
 בית דין וקבעו לו זמן ולא בא. ו מי שלא קבל עליו את
 הדין מנדין אותו עד שיתן. ז מי שיש ברשותו דבר המזיק
 מנדין אותו עד שיסיר הנזק. ח המוכר קרקע שלו לנכרי
 מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהנכרי
 לישראל חבירו בעל המצד. ט המעיד על ישראל בערכאות
 של נכרים והוציא ממנו ממון בעדותו שלא כדין מנדין
 אותו עד שישלם. י טבח כהן שאינו מפורש המתנות
 ונותנם לכהן אחר מנדין אותו עד שיתן. יא המחלל יום
 טוב שני של גליות אף על פי שהוא מנהג. יב העושה
 מלאכה בערב פסח אחר חצות. יג המזכיר שם שמים
 לבטלה או לשבועה ברבוי הבאי. יד המביא את הרבים
 לידי אכילת קדשים בחוץ. טו המביא רבים לידי חלול
 השם. טז המחשב שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ.
 יז המכשיל את העור. יח המעכב את הרבים מלעשות

מִצְוָה. יֵשׁ טִבַּח שֶׁיִּצְאָתָה טְרִיפָה מִתַּחַת יָדוֹ. כִּי טִבַּח שֶׁלֹּא
הָרָאָה בְּדִיקָת סִכִּינוֹ לְחֹכֵם. כִּי הַמְקַלְשֶׁה עֲצָמוֹ לְדַעַת.
כִּי הַמְגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָשׂוֹ בֵּינוֹ וּבֵינָה שְׁתַּפוּת אוֹ מִשָּׂא
וּמִתֵּן הַמְּבִיאֵן לְהִזְקֵק זֶה לְזֶה כְּשֶׁיָּבֵאוּ לְבֵית דִּין מְנַדִּין
אוֹתָם. כִּי חֹכֵם שֶׁשְּׂמוּעָתוֹ רָעָה. כִּי הַמְּנַדֵּה לְמִי שֶׁאֵינוֹ חַיִּיב
גְּדוּי (הַגָּה) וְאֵין צְרִיכִין לְעַנְיֵן גְּדוּי עֲדוּת וְדֹאִיָּה בְּרוּדָה אֶלֶּא
אוֹמֵר הַדַּעַת בְּאִמְתוֹת הַדְּבָרִים שֶׁהַתּוֹבֵעַ טוֹעֵן בְּרִי וְאֵן
אֶפְּלוֹ אִשָּׁה אֶפְּלוֹ קֶטָן נֶאֱמָן אִם הַדַּעַת נוֹתֵן שְׂאֵמַת הַדְּבָר:

מוֹסֵר

מספר חסידים סימן ל"ד

יְכַרֵּת ה' כָּל שְׁפָתַי חֲלָקוֹת לְשׁוֹן מְדַבֵּרַת גְּדוּלוֹת (תהלים י"ב)
כָּל הַמְּסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע כְּאִלּוֹ כֶּפֶר בְּעֵקֶר דְּכָתִיב בַּתְּרִיָּה (שם)
אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשׁוֹנֵנוּ נִגְבִּיר שְׁפָתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ. בֵּא
וְרֹאֵה כִּמָּה כָּחוֹ שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע שֶׁאֵין לוֹ שִׁיעוּר וְנִלְמַד
מִמְּדַגְלִים וּמֵה הַמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל שְׂאֵין שׁוֹמְעִין וְדוֹאִים
וּמְקַפִּידִים בְּבִזְיוֹנָם כִּי הַמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבִירוֹ הַנוֹצֵר
בְּצִלָּם וְדַמּוֹת עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה. וּמֵה יִתֵּן לָךְ לְשׁוֹן רַמְיָה
אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְלִשׁוֹן מֵה אַעֲשֶׂה לָךְ כָּל אֲבָרָיו שֶׁל
אָדָם מִבְּחוּץ וְאֵתָה מִבְּפָנִים. וְלֹא עוֹד אֶלֶּא שְׁתַּקְנֵתִי לָךְ
שְׁתִּי חוֹמוֹת אֶחָד שֶׁל עֵצִם וְאֶחָד שֶׁל בָּשָׂר שֶׁל עֵצִם הַשְּׁנַיִם
וְשֶׁל בָּשָׂר הַשְּׁפָתַיִם. בְּרוּב דְּבָרִים לֹא יִחְדַּל פֶּשַׁע. לְעוֹלָם
יִרְבֶּה אָדָם בְּשִׁתְיָקָה וְאֵל יִדְבֵר כָּלֵל אֶלֶּא בְּדַבְרֵי חֲכָמִים אוֹ
בְּדַבְרֵים הַצְּרִיכִים לוֹ לְצוּרָה גּוֹפּוֹ. אָמְרוּ עֲלֵיו עַל רַב
תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הַקְּדוֹשׁ שֶׁלֹּא שָׁח שִׁיחָה בְּטִלְהָ כָּל יְמָיו.

כל השח שיחת חולין עובר בעשה. שנאמר (דברים ו')
 ודברת בם ולא בדברים אחרים ולא הבא מכלל עשה
 עשה. ויש אומרים בלאו ועשה שנאמר (קהלת א') כל
 הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר ואפילו בצרכי גופו לא
 ירבה דברים כי אם מעט מה שצריך לו בהכרח גופו. וכן
 בדברי תורה יהיו דבריו של אדם מעטים וענייניהם
 מרבים. וכן אמרו חכמים לעולם ישנה ארם לתלמידיו דרך
 קצרה. אבל אם דבריו מרבים וענייניו מועטים זה ענין
 סכלות שנאמר (קהלת ה') וקול כסיל ברוב דברים. סייג
 לחכמה שתיקה. לפיכך אל ימהר אדם להשיב ואל ירבה
 לדבר וגם ילמד בשובה ונחת בלא צעקה בלא אריכות
 שדברי חכמים בנחת נשמעים:

לך לך יום שני תורה

כיון בקריאת ארבעה פסוקים אלו שהם כנגד ד'
 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאר בו תוספת
 הרוח של שבת שעברה:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר
 לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן
 שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
 וְאֵתְגַלִּי נָי לְאַבְרָם וְאָמַר לְבָנְךָ אֶתֵּן יְת אֶרְעָא

רש"י

(ז) ויבן שם מזבח. על נסורת הזרע ועל נסורת ארץ

הָדָא וּבְנָא תַמָּן מְדַבְחָא קָדָם יי דְּאַתְגְּלִי לִיה:
ח וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהָרָה מִקְדָּם לְבֵית־
אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי
מִקְדָּם וַיִּבֶן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה: וְאַסְתַּלַּק מִתַּמָּן לְטוֹרָא
מִמְדִּנַּח לְבֵית אֵל וּפָרַס מִשְׁכַּנְיָהּ בֵּית אֵל מִמַּעֲרָבָא
וְעַי מִמְּדִינַחָא וּבְנָא תַמָּן מְדַבְחָא קָדָם יי וְצִלִּי
בְשֵׁמָא דִּיִּי: ט וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ
וְנָסוּעַ הַנְּגַבָּה: וְנָטַל אַבְרָם אֶזְל וְנָטַל
לְדְרוֹמָא: פ י וַיְהִי רָעַב בְּאַרְצָא וַיֵּרֶד

רש"י

ישראל: (ח) ויעתק משם. אהלו: מקדם לבית אל. במזרחה
של בית אל נמצאת בית אל במערבו הוא שנאמר בית אל מים:
אהלה. אהלה כתיב בתחלה נטע את אהל אשתו ואחר כך את
שלו. (כ"ד): ויבן שם מזבח. נתנבא פעחידין בניו להכשל שם
על עון עכו והתפלל שם עליהם: (ט) הלוך ונסוע. לפרקים
יושב כאן חדש או יותר ונסוע משם ונטה אהלו במקום אחר
וכל מסעיו הגבה ללכת לדרומה של ארץ ישראל והיא ללד
ירושלים (פרוש ירושלים היה באמצע העולם וסוף ארץ ישראל.
כ"פ ביסעיהו) שהיא בחלקו של יהודה שנטלו בדרומה של ארץ

אֲבָרָם מִצְרִימָה לְגֹרֶשׁ שָׁם כִּי־כָבַד
הָרַעַב בְּאֶרֶץ: וַהּוּהוּ כִפְנָא בְּאֶרְעָא וַנְחַת
אֲבָרָם לְמִצְרַיִם לְאֶתוֹתָבָא תַמָּן אַרִי תְקִיף כִפְנָא

בְּאֶרְעָא:

רש"י

ישראל הר המוריה שהיא נחלתו (צ"ר): (י) רעב בארץ.
באוחה הארץ לבדה לנסותו אם ירהר אחר לבדו של הקדוש
ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשו משיאו ללכת
ממנה:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א מִי הָעִיר מְמוֹרָח צַדִּיק יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ
יִתֵן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדּוּ יִתֵן כַּעֲפָר
חֲרָבוֹ כְּקֶשׁ נִדְּף קִשְׁתּוֹ: מִן אֵיתִי בְּגִלְאֵי
מִמְדִּינָחָא אֲבָרָהֶם בְּחִיר צְדִיקָא בְּקִשׁוּט קַרְבִּיהַ
לְאֶתְרֵיהּ מִסַּר קַדְמוּהֵי עַמְמִין וּמַלְכִין תְּקִיפִין תִּבְרַ

רש"י

א מי העיר. את אברהם להביאו מארס שהיא ממזרח: צדק.
שהיה עושה: יקראהו לרגלו. בכל אשר הלך: יתן לפניו. יתן
לפניו ד' מלכים וחילותיהן: ירד. מושל עליהם: יתן. הרגוים

וְמֵא כַעֲפָרָא קְטִילִין קָדָם חַרְבֵיהּ כְּקִשָּׁא רְדִפִּינוּן קָדָם
 קִשְׁתֵּיהּ: ב יְרִדְפָם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֲרַח
 בְּרַגְלֵיו לֹא יָבֹא: רְדִפִּינוּן עֲדָא שְׁלָם חִילַת אֲוֹרַח
 בְּרַגְלוֹהִי לֹא עֵלַת: ג מִי־פַעַל וְעִשָּׂה קָרָא
 הַדְרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יְהוָה רֵאשׁוֹן וְאֶת־
 אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: מן אָמַר אֵלֶין קָיִים אָמַר
 וְעֵבִיד וְסִדֵּר דְרִיָּא מְלַקְדָּמִין אָנָּא יי בְּרִית עֲלֵמָא
 מִבְּרֵאשִׁית אִף עֲלָמִי עֲלֵמָא דִּילִי אֵינּוּן בְּר מְנִי לִית
 אֱלֹהָא: ד רָאוּ אֵיִים וַיִּירָאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ
 יַחֲרָדוּ קָרְבוּ וַיֵּאֲתִיּוּן: חוּו נְגוּתָא וַיִּדְחֲלוּן
 דְּבַסְיָפִי אֲרַעָא יוֹעוֹן יִתְקַרְבוּן וַיִּיתוּן:

רש"י

כעפר לפני חרבנו: כקש נדף. היו לפני קשתו: ב יעבור
 שלום. לא נכשל בעברו: אורח. לך לך לא בא קודם לכן
 כרגליו: ג מי פעל ועשה. לו זאת מי שהוא: קורא הדורות
 מראש. זה הדם הראשון: אני ה' ראשון. לעזר: זאת
 אחרונים. אף עמכם בניס אחרונים אהיה ואלעזר אתכם:
 ד איים. עובדי עכו"ם:

כתובים משלי ג

ד וּמֵצֵא־חַן וְשִׁבְל־טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים

וְאָדָם: וְתִשְׁכַּח חֶסֶדָא וְשִׁכְלָא וְטִיבוּתָא קָדָם אֱלֹהָא
 וְקָדָם בְּנֵי אֲנָשָׁא: ה בְּטַח אֱלֹהִים כְּכֹל-
 לִבְךָ וְאֵלֶיךָ בִּינְתֶךָ אֱלֹהֵי תִשְׁעֵן: סְבִיר בְּאֱלֹהָא מִן
 כְּלֵי לִבְךָ וְעַל בִּיזְנָתָא דְלִבְךָ לָא תִסְתְּמִיד: ו בְּכֹל-
 דְרִבִּיךָ דְעָהוּ וְהוּא יִישַׁר אֲרַחֲתֶיךָ: כְּכֹל
 אֲרַחֲתֶךָ דְעָהוּ וְהוּא יִתְרֵץ שְׁבִילֶךָ: ז אֱלֹהֵי תְהִי
 חֶכְמָא בְּעֵינֶיךָ יִרְא אֶת־יְהוָה וְסוּר מֵרַע:
 לָא תְהִי חֶכְמָא בְּאִפְךָ דְחִיל מִן אֱלֹהָא וְסָטָא מִן
 בִּישְׁתָּא:

רש"י

(ה) בטח אל ה'. ופזר מעותיך לבקש לך רב ללמוד ממנו,
 ואל בינתך אל תשען. (ז) אל תהי חכם בעיניך. להיות
 מואס בדברי מוכיחך.

במשנה שבת פרק ג

א פִּירְהָ שְׁהִטְיָקוּהָ בְקֶשׁ וּבְגַבְבָּא, נוֹתְנִים עֲלֶיהָ
 ברטנורא

א בירה. מקום עשוי בארץ כדי שפיתת שתי קדירות והאש
 עוברת תחת שתי הקדירות: בגבבא. עלים דקים כהש שגובבין מן
 האדמה: נותנים עליה תכשיל. מערב שבת להשקותו שם בשבת:

תְּבַשִּׁיל, בְּגִפֶּת וּבְעֵצִים, לֹא יִתֵּן עַד שִׁיגְרֹף, אוּ
 עַד שִׁיִּתֵּן אֶת הָאֶפֶר. בֵּית שְׂמָאֵי אוֹמְרִים, חֲמִין
 אָבֵל לֹא תְבַשִּׁיל. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, חֲמִין
 וְתְבַשִּׁיל. בֵּית שְׂמָאֵי אוֹמְרִים, נוֹטְלִין אָבֵל לֹא

ברטנורא

בגפת. פסולת של זיחים ושומשמין לאחר שהולאו שמנו: לא יתן.
 מערב שבת כדי להשהותן עם בשבת: עד שיגרוף. הגחלים
 ויוליאם מן הכירה: או שיתן האפר. על גבי גחלים לכסוחם
 ולזנונם. וטעמא, גזירה שמא יחזה בגחלים בשבת כדי למהר
 ביטולו. ודוקא בחבשיל שלא בשל כל דבר, או אפילו בישראל כל דבר
 ומטמא ויפה לו, הוא דגזרינן שמא יחזה, אבל תבשיל שלא בשל
 כלל, או שבישל כל דבר ומטמא ורע לו, מותר להשהותו על גבי
 כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה, ולא חיישינן שמא יחזה הואיל
 והסיח לעתו ממנו. וכן תבשיל שבשל כל דבר והסליך בחוטו אבר
 חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל שלא בשל כלל, שהרי
 הסיח לעתו ממנו: בית שמואי אומרים. מים חמין טוחנין על
 גבי כירה לאחר שגרף, ללא כריכי לבקולי וליכא למגזר שמא יחזה:
 אבל לא תבשיל. אע"פ שגרף, שאי אפשר לגרף כל הגחלים עד
 שלא יסאר עם ניוץ אחד ואחי לחתויי מאחר דניחא ליה בבשוליה:
 בית שמואי אומרים נוטלין וכו'. אפילו חמין דשרינן להשהות
 על גבי כירה גרופה וסנתן את האפר, לאחר שנטלן אין מחזירין,
 דמחזי כמבשל בשבת: ובית הלל אומרים. בין חמין בין תבשיל

מְחֻזְרִין. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים, אֵף מְחֻזְרִין:
 ב תִּנּוֹר שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְקֶשׁ וּבִגְבָבָא, לֹא יִתֵּן בֵּין
 מִתּוֹכוֹ בֵּין מַעַל גְּבִיּוֹ. כִּפָּח שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְקֶשׁ
 וּבִגְבָבָא, הָרִי זֶה כְּפִירִים, בְּגַפְתּוֹ וּבְעֵצִים, הָרִי
 הוּא כְּתִנּוֹר: ג אֵין נוֹתֵנִין בִּיצָה בְּצַד הַמַּחֵם
 בְּשִׁבִיל שְׁתַּתְּגַלְגַּל. וְלֹא יִפְקִיעַנָה בְּסוּדְרִין. וְרַבִּי

ברטנורא

יטלין להחזיר לאחר שנטלן. ולא שרו בית הלל להחזיר אלא בעוון
 בידו, שלא הניחן על גבי דבר אחר, אבל לאחר שהניחן בקרקע או
 על גבי דבר אחר אסור להחזירן אפילו לבית הלל, דהוי כמטמין
 לכחחילה בשבת: ב תנור. מחוד שרר למעלה ורחב למטה נקלט
 חומו לחוכו טפי מכירה, ואפילו הסיקוהו בקש ובגבבא חיישינן
 שמא יחטה, דלעולם אינו מסיח דעתו ממנו: בין מגביו. לסמוך
 אלא דפנו: בופח. עשוי ככירה אלא שארכו כרחבו ואין בו אלא
 מקום שפיתח קדירה אחת והאש עוברת תחתיו. והבלו רב מהבול
 הכירה, שהכירה פתוחה מלמעלה שיעור שתי קדירות והכופח אין
 פתוח אלא שיעור קדירה אחת, ופחות מהבול התנור: ג אין
 נותנין. בשבת: ביצה בצד המיחם. קומקום של נחשת
 שמחממים בו הגמים על גבי האש: שתתגלגל. שחיללה קלח עד
 שתהא מגולגלת, כלומר מעורבת: ולא יפקיענה בסודרין. לא
 ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שחיללה בו, דגזרינן תולדות
 חמה אטו תולדות האור: ורבי ירמי מתיר. דסבר לא גזרינן

יוסי מתיר. ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים
 בשביל שתצלה: ד מעשה שעשו אנשי טבריא
 והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין.
 אמרו להן חכמים, אם בשבת, כחמין שהוחמו
 בשבת, אסורין ברחיצה ובשתיה, ביום טוב,
 כחמין שהוחמו ביום טוב, אסורין ברחיצה
 ומתריין בשתיה. מוליאר הגרוף, שותין הימנו

ברטנורא

תולדות חמה אטו תולדות האור. ואין הלכה כרבי יוסי: לא
 יטמיננה בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח החמה. ובהא
 לא שרי רבי יוסי, לגזר חול אטו רמץ, הואיל ותרווייהו לך
 הטמנה אחי למימר מה לי רמץ מה לי חול. אי נמי גזר רבי יוסי
 שמא יזיז עפר ממקומו, שמא לא יהא שם חול עקור ככל הארד
 ואחי לאזוזי עפר הדבוק, והוי תולדה לחורק: ד סילון. אינור
 שממשיכין המים לתוכו. והיה אותו אינור משוקע בחמי טבריה
 ומתחמם מכח אותם המים החמים, וכשהיו המים לונגין נמשכין
 בתוכו מתחממים באותו סילון שנתחמם בתוך חמי טבריא. ואמרו
 חכמים שהמים שנמשכו באותו אינור בשבת דינם כדין חמין
 שהוחמו בשבת, שאסורין לרחוץ בהן אפילו אכר קטן ואסורין אף
 בשתיה, והמים שעוברין בו ביום טוב דינם כדין חמין שהוחמו
 ביו"ט, שאסורים לרחוץ בהם כל הגוף אבל מותר לרחוץ בהן ידיו
 ורגליו ומותרין בשתיה. והלכה כחכמים. וחזרו בהם אנשי טבריא
 וקברו את הסילון: מוליאר. פירשו בגמרא מים מבפנים וגחלים

בשבת. אנטיכי, אף על פי שגרופה, אין שותין ממנה: ה המחם שפנהו, לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו, אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הפוס כדי להפשירן. האלפס והקדרה שהעבירן מרתחין, לא יתן לתוכן תבלין, אבל

ברטנורא

מחוז, והוא כלי שיש לו בית קיבול קטן אלל לפניו מחוז מחוז לו, ונתנין שם גחלים, והמים בקיבולו הגדול. ואם גרפוהו מן הגחלים מצעוד יום שותין מן המים שנקיבולו הגדול בשבת ואף על פי שהחמו קצת מחמת כלי, לפי שאינו מוסיקי הכל אלל משמר ומקיים חום שלהם שלא יטנגו: אנטיכי. הוא כלי נחושת שיש לו שתי שולים ומשימין המים למעלה והאש למטה בין שתי השולים, ומחוך שהאש למטה בין שתי השולים חומו נשאר הרבה, ואע"פ שגרף הגחלים מערב שבת המים מתחממים זו בשבת, לפיכך אין שותים מהם בשבת: ה הבייחם. קומקום של נחושת שמשימין אותו על גב האש לחמם המים שבתוכו: שפינהו. מעל הכירה, ויש בתוכו מים חמין: לא יתן לתוכו. מים מועטים כדי שיתחממו מן המים החמין שנשארו בתוך הבייחם, דהוה ליה כמבשל בשבת: אבל נותן לתוכו. מים מרובים עד שישונו הכל פושירין: או לתוך הכוס. ואע"פ שהוא כלי שני דוקא להפשירן מותר, אבל מועטים כדי שיוחמו לא, דס"ל להאי תנא דכלי שני מבשל ולקמן תנינן אבל נותן הוא לתוך הקערה, דמשמע דכלי שני אינו מבשל. והלכה דכלי שני אינו מבשל: שהעבירן. מן האור:

נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. רבי יהודה אומר, לכל הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חמץ וציר: ו אין נותנין כלי תחת הגר לקבל בו את השמן. ואם נתנו מבעוד יום, מתר. ואין נאותין ממנו, לפי שאינו מן המוכן. מטלטלין גר חדש, אבל לא ישן. רבי שמעון

ברטנורא

מרותחין. בין השמסות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך, דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האילפס לחוכו ומסס מערה לקערות: לכל הוא נותן. אפילו לכלי ראשון, חוץ מדבר שיש בו חומץ או אר הגטף ממליחת דגים, שהם מבשלין התבלין. ואין הלכה כרבי יהודה. ודוקא תבלין הוא דאסור ליתן בכלי ראשון אפילו לאחר שהעבירו מן האור, אבל מלח אפילו בכלי ראשון לא בשלה אלא על גבי האור בלבד, לפיכך מותר לתת מלח אפילו בכלי ראשון לאחר שהעבירו מן האור: ו אין נותנין. בשבת: כלי תחת חגר לקבל בו את השמן. המטפטף, מקום דשמן מוקפה הוא, ואסור לבטל כלי מהיכנו, כלומר להוסיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו מקום, דהוה ליה כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה, וכלי זה מסיפול בו השמן מוקפה הוא ואסור לטלטלו: איין נראותין. אין נהנין מן השמן המטפטף מן הגר בשבת: לפי שאינו מן המוכן. שכבר הוקפה להדלקה: מטלטלין גר חדש. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי ביה: אבל לא ישן. דמוקפה מחמת מיאוס

אומר, כל הנרות מטלילין, חוץ מן הנר הדולק בשבת. גותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות. ולא יתן לתוכו מים, מפני שהוא מכבה:

ברטנורא

הוא: חוץ מן הנר הדולק. בעוד שהוא דולק אסור, גזירה שמה יכבה. ולית ליה לרבי שמעון מוקפה מחמת מיאוס ולא מוקפה מחמת איסור. ואין הלכה כרבי שמעון שמחיר לטלטל כל הנרות חוץ מן הנר הדולק, שגר שהדליקוהו ללילי שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו כל אותו שבת, דמיגו דאיתקלאי לבין השמשות איתקלאי לכולי יומא, אבל בשאר נרות הלכה כמותו, שאין מוקפה לשבת אלא מוקפה מחמת חסרון כים דמודה ביה ר"ש: גותנין כלי תחת הנר. בשבת: לקבל ניצוצות. של שלהבת הגוטפות מן הנר כדי שלא ידלק מה שתחתיו, דניטות אין בהם ממס ואין הכלי מצוטל מהיכנו בהכי: ולא יתן לתוכו מים. ואפילו מערב שבת, דגזרינן ערב שבת אטו שבת, ובשבת אי הוה עביד כי האי גוונא הוי מכבה וחייב, הילכך בערב שבת אסור:

גמרא שבת דף מ"א ע"א

רבי זידא הוה קא משתמיט מדרב יהודה דבעי

רשי

משתמיט. היה ירא ליראות לו מאוס דהוה בעי רבי זידא

לְמִיֶּסֶק לְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל דְּאָמַר רַב יְהוּדָה כָּל
 הָעוֹלָה מִבְּבֶל לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה שְׁנֵאמַר
 בְּבִלָּה יוֹבֵאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ. אָמַר אִיזִיל וְאַשְׁמַע מִנִּיה
 מְלִתָּא וְאִיתִי וְאַסְק אֹזַל אֲשַׁכְּחִיה דְּקָאִי בִּי בְּאִנִּי
 וְקָאמַר לִיה לְשִׁמְעִיה הֵבִיאוּ לִי נִתְר הֵבִיאוּ לִי
 מִסְדָּק פְּתַחוּ פּוּמִיִּכּוּ וְאַפִּיקוּ הַבְּלָא וְאַשְׁתּוּ מִמִּיא
 דְּבִי בְּאִנִּי אָמַר אֲלִמְלָא לֹא בָּאתִי אֲלָא לְשִׁמוּעַ
 דְּבַר זֶה דִּי. בְּשִׁלְמָא הֵבִיאוּ נִתְר וְהֵבִיאוּ מִסְדָּק
 קָא מְשִׁמַּע לָן דְּבָרִים שֶׁל חוּל מִתְר לְאוּמְדָם
 בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. פְּתַחוּ פּוּמִיִּכּוּ וְאַפִּיקוּ הַבְּלָא נְמִי
 כְּדִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הַבְּלָא מִפִּיק הַבְּלָא אֲלָא
 אֲשְׁתּוּ מִיא דְּבִי בְּאִנִּי מְאִי מַעְלִיּוּתָא דִּתְנִיָּא אֲכַל
 וְלֹא שְׁתָּה אֲכִילְתּוּ דָם וְזֶהוּ תַּחֲלַת חוּלֵי מַעֲסִים

רש"י

למיסק לארעא דישראל ורז יהודה לא סבירא ליה וירא פן
 יגזור עליו מליכך: בבבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי
 וגו'. ור' זירא אמר לך האי קרא בכלי שרת כחיב כדלמרינו
 בכחוצות: הביאו לי נתר. לחוף את ראשי וקאמר להו בלסון
 הקודש: פתחו פומיכו. וכנס הבל ציח המרחץ לחוך הגוף
 ויוציא הבל של זיעה: ואשתו. מן מים חמין ואפילו לא האחמו
 אלא לרחיכה: מותר לאומרם. ציח המרחץ ואפילו בלס"ק:
 הבלא. למרחץ הגכנס דרך הפה: מפיק הבלא. לזיעה: ולא

אֶכַל וְלֹא הֵלֵךְ אַרְבַּע אַמוֹת אֲכִילָתוֹ מִרְקַבַת וְזָהוּ
 תַחֲלַת רֵיחַ רַע. הַנְּצַרְךָ לְנִקְבִיּוֹ וְאֶכַל דּוֹמָה לְתַנּוּר
 שֶׁהִסִּיקוּהוּ עַל גְּבִי אִפְרוֹ וְזָהוּ תַחֲלַת רֵיחַ זוֹהֵמָא.
 רַחֵץ בְּחַמִּין וְלֹא שָׁתָה מֵהֵן דּוֹמָה לְתַנּוּר
 שֶׁהִסִּיקוּהוּ מִבְּחוּץ וְלֹא הִסִּיקוּהוּ מִבְּפָנָיִם. רַחֵץ
 בְּחַמִּין וְלֹא נִשְׁתַּטֵּף בְּצוֹנָן דּוֹמָה לְבְרוּל
 שֶׁהִכְנִיסוּהוּ לְאוּר וְלֹא הִכְנִיסוּהוּ לְצוֹנָן. רַחֵץ וְלֹא
 סֶךְ דּוֹמָה לְמַיִם עַל גְּבִי חֲבִית:

רש"י

הלך ארבע אמות. קודם שיאן: מרקבת. אינה מחעכלת
 לעשות זבל: ריח רע. ריח הפה: ריח זוהמא. כל גופו מזוהם
 בזיעה תמיד: ולא הסיקוהו מבפנים. שאינו מועיל לחפות בו
 כלום: ולא הכניסוהו לצונן. שהן מחזקין את הברזל: למים
 על גבי חבית. על קוליו ולדליו שאינם נכנסים לחוכו:

זוהר לך רף ע"ח ע"ב

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תָּא
 חַזִּי דְהָא לָא כְּתִיב וַיֵּצֵא אַבְרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יי
 אֵלָּא וַיֵּלֶךְ כְּמָה דְאֵת אָמַר לָךְ לָךְ דְהָא יֵצִיאָה
 בְּקַדְמִיתָא עֲבָדוּ דְכְּתִיב וַיֵּצֵאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׁדִּים
 לְלַכְתָּ אַרְצָה כְּנַעַן וְהִשְׁתָּא כְּתִיב וַיֵּלֶךְ וְלֹא כְּתִיב

ויצא, כאשר דבר אליו יי דאבטח ליה בכלהו
 הבטחות, וילך אתו לוט דאתחבר עמיה בגין למילף
 מעובדוי ועם כל דא לא אולףי כלי האי. אמר רבי
 אלעזר זכאין אנון צדיקיא דאולפי ארחוי דקדשא
 בריך הוא בגין למיהך בהו ולדחלא מניה מההוא יומא
 דינא דזמין בר נש למיהב דינא וחושבנא לקדשא
 בריך הוא, פתח ואמר (שם) ביד כל אדם יחתום לדעת
 כל אנשי מעשהו האי קרא אוקמוה, אבל תא חזי
 בההוא יומא דאשלימו יומוי דבר נש לאפקא מעלמא
 ההוא יומא דגופא אתבר ונפשא בעיא לאתפרשא
 מניה כדין אתיהיב רשו לבר נש למחמי מה דלא הוה
 ליה רשו למחמי בזמנא דגופא שלטא וקאים על
 בוריה וכדין קימי עליה תלת שליחן וחשבי יומוי
 וחובוי וכל מה דעבד בהאי עלמא והוא אודי על כלא
 בפומיה ולבתר הוא חתים עליה בידיה הדא הוא
 דכתיב ביד כל אדם יחתום וכידיה כלהו חתימין
 למידן ליה בההוא (ד"א בהאי) עלמא על קדמאי ועל
 בתראי על חדתי ועל עתיקי לא אתנשי חד מניהו
 הדא הוא דכתיב לדעת כל אנשי מעשהו וכל אנון
 עובדין דעבד בהאי עלמא בגופא ורוחא הכי נמי יהיב
 חושבנא בגופא ורוחא עד לא יפוק מעלמא, תא חזי
 כמה דחייביא אקשי קדל בהאי עלמא הכי נמי אפלו
 בשעתא דבעי לנפקא מהאי עלמא אקשי קדל, בגין

לך לך ליום שני
כך זכאה הוא בר נש דיליף בהאי עלמא ארחוי
דקדשא בריך הוא בגין למיתק בהו:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ו

א מצות עשה לתן צדקה כפי השגת יד וכמה פעמים
נצטוינו בה במצות עשה ויש לא תעשה במעלים עיניו
ממנו שנאמר לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך
וכל המעלים עיניו ממנו נקרא בליעל וכאלו עובד עבודה
זרה ומאוד יש לזהר בה כי אפשר שיבא לידי שפיכות
דמים שימות העני המבקש אם לא יתן לו מיד כעובדא
דנחום איש גם זו: ב לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ולא
דבר רע ולא הזק מתגלגל על ידה שנאמר והיה מעשה
הצדקה שלום: ג כל המרחם על העניים הקדוש ברוך הוא
מרחם עליו: ד הצדקה דוחה את הגזירות הקשות וברעב
תציל ממות כמו שאירע לצרפית:

מוסר

מספר חסידים סימן מ"ד

ארבע כתות אינן מקבלות פני השכינה כת שקרים כת
חנפים כת מספרי לשון הרע כת ליצנים וכלן מפורשים
בכתובים. כת שקרים דובר שקרים לא יכון לנגד עיני וגם
במלחמת אחאב כשבא ושאל אל הנביאים אם יצא אליהם
בא רוחו של נבות לפני ה' ויאמר אצא והייתי רוח שקר

בפי כל נביאיו ויאמר צא ודרשו חכמים צא ממחיצתי.
 חנפים כי לא לפניו חנף יבא. מספרי לשון הרע שנאמר כי
 לא אל חפץ רשע אתה לא יגורף רע. לא יגור אתך רע
 לא יכנס במחיצתך. ליצנים לא יתיצבו הוללים לנגד
 עיניך. בני אדם ליצנים מערבין את העולם. לשון הרע
 מספר בגנות של חבריו אפילו דבר אמת וגם משל הדייט
 הוא. מי שהוציא שם רע על חבריו או חרפו בחרפות שלא
 היה חשוד בה ולא הכיר אדם בה מעולם וזה גלוה אין
 עונו מתכפר מפני שאינו יכול לתקן את אשר עותו ואינו
 יכול להחזיר חרפת חבריו וזהו שאמר שלמה פן יחסדך
 שומע:

לך לך יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה'
 דמילוי הזה ראשונה דשם בין להשאיר בו תוספת
 נפש משבת שעברה:

יֵא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא
 מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי אִשְׁתּוֹ
 הִנֵּה־נָא יֹדְעֵתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתֹּ־
 מִרְאָה אֹתָּ: וְהוּא פֶד קָרִיב לְמִיעַל לְמִצְרַיִם

רש"י

(יא) הנה נא ידעתי. מלכך אלגה עד עכשיו לא הכיר בה

וְאָמַר לְשָׂרֵי אֶתְתִּיהָ הֲאֵל כָּעֵן יִדְעִית אֲרִי
 אֶתְתָּא שְׁפִירַת חִזּוֹן אֶתְּ: יב וְהָיָה כִּי-יִרְאוּ
 אֶתְךָ הַמְּצָרִים וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת
 וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ: וַיְהִי כֵּן (ג"י ארי) יַחֲזוּן
 יְתִיד מְצָרָאֵי וַיִּמְרוּן אֶתְתִּיהָ דָּא וַיִּקְטְלוּן יְתִי
 וַיְתִיד יִקְיָמוּן: יג אֲמַר־יָנָא אַחְתִּי אֶתְּ
 לְמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבּוּרְךָ וְחִיתָה
 נַפְשִׁי בְּגִלְגָּלְךָ: אֲמַר־יָנָא אֶתְּ אֶתְּ בְּדִיל
 דְּיִיטַב לִי בְּדִילְךָ וְתַתְּקִים נַפְשִׁי בְּפִתְגָמֵיכִי: שני
 יד וַיְהִי כְּבּוֹא אֲבָרָם מְצָרִימָה
 וַיִּרְאוּ הַמְּצָרִים אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יִפֶּה

רש"י

מחוך לניעות שבשניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה. לזכר
 אחר מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה וזאת
 עמדה ביפיה ופשוטו של מקרא הגה נא הגיע השעה שיש
 לדאוג על יפך ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את ועכשיו
 אנו באים בין אנשים שחורים ומטוערים אחיהם של כושים ולא
 הורגלו באשה יפה וזומה לו הגה נא אדני סורו נא: (יג) למען
 יטב לי בעבורך. יחננו לי מתנות: (יד) ויחי כבוא אברם

הוא מאד: והוה פד על אברם למצרים וחזו
 מצראי ית אתתא ארי שפידא היא לחדא:
 טו ויראו אתה שרי פרעה ויהללו
 אתה אל-פרעה ותקח האשה בית
 פרעה: וחזו יתה רברבי פרעה ושבחו יתה
 לפרעה ואדברת אתתא לבית פרעה:

רש"י

מצרימה. היה לו לומר כבואם מצרימה אלל למד שהטמין
 אותה בחיבה ועל ידי שהצעו את המכס פתחו וראו אותה:
 (טו) ויהללו אתה אל פרעה. הללוה בנייהם לומר הגונה זו
 למלך:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א איש את-רעהו יעזרו ולאחיו יאמר
 חזק: גבר ית חבריה יסעדון ולאחוזי יימר תקיף:
 ב ויתזק חרש את-צורף מחליק פטיש

רש"י

א יאמר חזק. למלחמה אולי יעמדו להם אלהיהם: ב ויחזק
 חרש. נסך הפסל: את צורף. המרקע בזהב: מחליק.

אֶת־הוֹלָם פָּעַם אָמַר לְדָבֵק טוֹב הוּא
 וַיִּחְזְקוּהוּ בַּמַּסְמְרִים לֹא יָמוּט: הֲלֹא יִבְהַתּוּן
 בְּעוֹבְדֵיהוֹן דְּמִתְקִיף נִגְרָא עִם קִנְאָה מְחִי בְּפִטְיָשָׁא עִם
 דְּמִטְפַּח בְּקִרְנָסָא זְמָנָא אָמַר עַל דְּבָקָא תְקִין הוּא
 וּמִתְקִיף לִיה בַּמַּסְמְרִין דְּלֹא יִצְטָלִי: ג וְאַתָּה
 יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחָרְתִּיךָ זָרַע
 אֲבָרְהָם אֲהַבִּי: וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב
 דְּאַתְרַעִיתִי בְּךָ זָרַעִיה דְּאַבְרָהָם רְחִימִי: ד אֲשֶׁר
 הִחְזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילִיהָ
 קִרְאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עַבְדִּי־אַתָּה בְּחָרְתִּיךָ
 וְלֹא מְאִסְתִּיךָ: דְּקָרִיבְתָךְ מִזְרַעִית אֲרַעָא
 וּמִמְלָכוֹתָא בְּחָרְתָךְ וְאָמַרְתִּי לְךָ עַבְדִּי אַתָּה אֲתְרַעִיתִי
 בְּךָ וְלֹא אֲרַחֲקִינְךָ: ה אֶל־תִּירָא כִּי עִמָּךְ־אֲנִי
 אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אִמְצָתִיךָ אֶף־

רש"י

באחרונה בפטוס: את חולם פעם. הוא המתחיל להולמה פעם
 ראשונה: אומר לדבק טוב הוא. לאותן שהיו חופרין בקרקע
 טובה לחזק ולחצר זה עשקית כזול: לא ימוט. שלא ימוט:
 ד מקצות הארץ. משאר העובדי כוכבים: ומאציליה. מן
 הגדולים שבהן: קראתיך. לחלקי בני בכורי ישראל: ה אל

עֲזַרְתִּיךָ אֶף־תִּמְכַתִּיךָ בַּיָּמִין צְדָקָי: לָא
 תִּדְחַל אֲרִי בְּסַעֲדֶךָ מִיַּמְרֵי לָא תִּתְבַר אֲרִי אֲנֵא אֱלֹהֶךָ
 אֶתְקַפִּינְךָ אֶף אֶסְעִדִינְךָ אֶף אֶחְדִּינְךָ בַּיָּמִין קִשְׁטִי:

רש"י

תשתע. אל ימס לבך להיות כשעוה:

כתובים משלי ג

ח רפאות תהי לשרך וְשִׁקּוּי לְעֲצָמוֹתֶיךָ:
 אֲסִיזְתָּא תְהוּי לְכוֹנֵשְׂרֶךָ וְדוּדְהָנָא לְגַרְמִיךָ: ט בְּבֶד
 אֶת־יְהוָה מֵהוֹנֵךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל־תְּבוּאֹתֶיךָ:
 יָקָר לֵאלֹהֶיךָ מִן מְמוֹנֶךָ וּמְרִישׁ כְּלָחוֹן עֲלֵלְתֶךָ:
 י וַיִּמְלְאוּ אֶסְמִיךָ שִׁבְעַת וְתִירוֹשׁ יִקְבִּיךָ
 יִפְרְצוּ: וּמִתְמַלֵּן אוֹצְרֶךָ שִׁבְעָנָא וּמַעְצָרְתֶךָ חֲמָרָא
 נִשְׁפָּעוּן: יא מוֹסֵר יְהוָה בְּנֵי אֵל־תִּמְאָם

רש"י

(ח) רפאות תהי לשרך. החכמה: לשרך. כמו (סיר
 הסיכים ו יג). שרך, זהו טבורך: ושקוי לעצמותיך. הוא
 המוח, כענין שנאמר (איוב כא כד). ומה עצמותיו יסוקה:
 (ט) מהונך. מכל מה שחונך, אפילו מקול ערב (אל תקרי
 מהונך, אלא מגרוך): ומראשית. אלו חרומות ומעשרות:

וְאֵל־תִּקְוֶן בְּתוֹכָחָתוֹ: בְּרִי מַרְדּוּתָא דְאַלְהָא לָא
 תִּסְלָא וְלֹא תִמְרִיק בְּמַכְסְנוּתֶיהָ: יב כִּי אֵת אֲשֶׁר
 יֵאָהֵב יְהוָה יוֹכִיחַ וְכָאֵב אֶת־בֶּן יִרְצֶה:
 מְטוּל דְלָמֵן דְּרַחֵם לֵיה אַלְהָא רְדִיה לֵיה וְהִיךְ אֲבָא
 דְרְדִי לְבְרִיה:

רשיי

(יא) מוסר ה' בני אל תמאם. אם יבואו עליך יסורין, יהיו
 חניבין עליך: ואל תקץ. מלשון (בראשית כז מו): קלחי בחיי:
 (יב) וכאב את בן ירצה. שרולה צנו להטיב לו, ויפייסו
 לאחר שמכוו בשצט, כן יערב לך הטובה אחר המכה:

משנה יבמות פרק ג

א אַרְבַּעַה אַחִין שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחֲיוֹת
 וּמֵתוּ הַנְּשׂוּאִים אֶת הָאֲחִיוֹת, הָרִי אֵלּוֹ חוֹלְצוֹת
 וְלֹא מֵתִיבְמוֹת. וְאִם קִדְמוּ וְכִנְסוּ, יוֹצִיאֵן. רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יְקִימוּ, וּבֵית
 הֵלֵל אוֹמְרִים יוֹצִיאֵן: ב הִיתָה אַחַת מֵהֶן אֶסְוֶרָה

ברשנורא

א ארבעה אחין. חולצות ולא מתיבמות. לכיון לתרווייהו
 זקוקין להאי ולהאי, קמא למיבס פגע בלחות זקוקתו להויא
 כלשטו: ב"ש אומרים יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו.

עַל הָאֶחָד אֲסוּר עֲרוּה, אֲסוּר בָּהּ וּמִתָּר
 בְּאַחֹתָהּ, וְהַשְּׁנַי אֲסוּר בְּשִׁתֵּיהֶן אֲסוּר מִצְוָה
 וְאֲסוּר קִרְשָׁהּ, חוֹלְצַת וְלֹא מִתִּיבַמַּת: ג הִיתָה
 אַחַת מֵהֵן אֲסוּרָה עַל זֶה אֲסוּר עֲרוּה, וְהַשְּׁנַיָּה
 אֲסוּרָה עַל זֶה אֲסוּר עֲרוּה, הָאֲסוּרָה לָזֶה מִתָּרַת
 לָזֶה, וְהָאֲסוּרָה לָזֶה מִתָּרַת לָזֶה. וְזוֹ הִיא
 שְׂאֵמְרוֹ, אַחֹתָהּ כִּשְׂהִיא יְבַמְתָּהּ, אוֹ חוֹלְצַת אוֹ
 מִתִּיבַמַּת: ד שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֵן נְשׂוּאִין

ברטנורא

בגמרא מפכינן לה, ב"ש"א יוליאו ובה"א יקיימו. דבכל מקום ב"ש
 לחומרא וב"ה לקולא חוץ מהמקומות הידועים מקולי בית שמאי
 ומחומרי בית הלל, והכי אמרינן בעלמא, ב"ש במקום ב"ה אינה
 משנה, כלומר, כל היכא דאשכחן במשנה בית שמאי מקילין, וב"ה
 הוא שדרכו להקל ונמצאו עתה בית שמאי עומדים במקום בית הלל,
 אינה משנה ומשכשתא היא ונריך להפכה, אללא אם כן היא
 מהמשניות הידועות שהם מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל.
 ובמסכת עדיות מני לה בשם רבי אליעזר מקולי בית שמאי
 ומחומרי בית הלל: ב איסור ערוה. כגון חמותו ואם חמותו:
 ומותר באחותה. ללאו אחות זקוקתו היא, לערוה לא רמיא
 קמיה ליבומי: איסור מצוה. רמיא קמיה מדלורייתא, הילכך
 אסור באחותה, לאחות זקוקתו היא: ג אחותה בשוהיא
 יבמתה. אחותה של ערוה כשהיא יבמתה אשת אחי בעלה,
 כשנפלת עמה ליבום: או חולצת או מתיבמת. ללאו אחות

שְׁתֵּי אַחֲיוֹת, או אִשָּׁה וּבִתָּה או אִשָּׁה וּבִת בִּתָּה,
 או אִשָּׁה וּבִת בְּנָה, הָרִי אֵלַי חוֹלְצוֹת וְלֹא
 מִתְיַבְּמוֹת. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. הִיְתָה אַחַת מֵהֵן
 אֲסוּרָה עָלָיו אֲסוּר עֲרוּהָ, אֲסוּר בָּהּ וּמִתָּר
 בְּאַחֹתָהּ. אֲסוּר מִצָּוָה או אֲסוּר קְדֻשָּׁה, חוֹלְצוֹת
 וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת: הַשְּׁלִשָּׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶם
 נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחֲיוֹת, וְאַחַד מִפְּנֵיהֶן, מִת אֶחָד
 מִבְּעָלֵי אַחֲיוֹת, וְעָשָׂה בָּהּ מִפְּנֵי מֵאִמֶר, וְאַחַר
 כֵּן מִת אֶחָיו הַשְּׁנַיִם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אִשְׁתּוֹ
 עִמּוֹ, וְהִלָּה תִצָּא מִשּׁוּם אַחֹת אִשָּׁה. וּבֵית הַלֵּל
 אוֹמְרִים, מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגִט וּבַחֲלִיצָה,

ברטנורא

זקוקתו, היא לערוה לא רמיא קמיה: ד זר"ש פוטר. טעמא
 דר"ש, דכתיב (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לזכור, בשעה
 שנעשו כרות זו לזו, כגון הכא ששתייהן זקוקות לו ליבום, לא יהא לך
 לקוחין לא בזו ולא בזו. ואין הלכה כר"ש: ה ואחד מופנה.
 בלא אשה: אשתו עמו. דקסברי בית שמאי בעלת מאמר היא
 חשובה ככנוסה, וכשנפלה אחותה לאחר כן לא מתסרא משום אחות
 זקוקתו: והלה תצא. אף מן החליצה. משום אחות אשה: מוציא
 אשתו בגט. ללא אלים מאמר לשויה ככנוסה, וזו אוסרתה משום
 אחות זקוקה. ולריכה גט מפני המאמר דהוי קדושין במקלח ולא
 פקעי קדושין בלא גט, ולריכה חליצה דהואיל ולא הוי מאמר קדושין

וְאִשְׁתְּ אַחִיו בְּחִלְצָהּ. זֶה הֵיא שְׂאֲמְרוּ, אוֹי לוֹ
 עַל אִשְׁתּוֹ וְאוֹי לוֹ עַל אִשְׁתְּ אַחִיו: וְשִׁלְשָׁה
 אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאֶחָד
 נְשׂוּי נְכָרִית, מִתְּ אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיוֹת, וְכִנְס
 נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אִשְׁתּוֹ, וְמִת, הִרְאִשׁוּנָה יוֹצֵאָה
 מִשׁוּם אַחוֹת אִשָּׁה, וְשִׁנְיָה מִשׁוּם צָרְתָּהּ. עֲשֵׂה
 בָּהּ מְאֹמֵד, וְמִת, נְכָרִית חוֹלְצַת וְלֹא מְתִיבֶמֶת.
 שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיוֹת,
 וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִתְּ הַנְּשׂוּי נְכָרִית, וְכִנְס
 אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ, וְמִת, הִרְאִשׁוּנָה
 יוֹצֵאָה מִשׁוּם אַחוֹת אִשָּׁה, וְשִׁנְיָה מִשׁוּם צָרְתָּהּ.
 עֲשֵׂה בָּהּ מְאֹמֵד, וְמִת, נְכָרִית חוֹלְצַת וְלֹא
 מְתִיבֶמֶת: זֶה שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים
 שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִתְּ אֶחָד
 מִבְּעָלֵי אַחִיוֹת, וְכִנְס נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אִשְׁתּוֹ,
 וְמִתָּהּ אִשְׁתּוֹ שֶׁל שְׁנֵי, וְאַחַר כֵּן מִתְּ נְשׂוּי
 נְכָרִית, הָרִי זֶה אֲסוּדָה עָלָיו עוֹלָמִית, הוֹאִיל

ברטנורא

גמורין עדיין זקוקתו היא ולריכה חליצה לזיקתה. ובריבא יהיב לה
 גיטא, והדר חליץ לה. וכן הלכה: ו נכרית. שאינה קרובה לא
 לזו ולא לזו: נכרית חולצת ולא מתיבמת. הוא הדין לע"ג

וְנִאֲסָרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם
 מֵהֶן נִשׁוּאִין שְׁתֵּי אַחִיּוֹת, וְאַחַד נָשׁוּי נְכָרִית,
 גֵּרֵשׁ אַחַד מִבְּעָלֵי אַחִיּוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמֵת נָשׁוּי
 נְכָרִית, וּכְנָסָה הַמְּגֵרֶשׁ, וּמֵת, זֶה הִיא שְׁאֲמָרוֹ,
 וְכֻלָּן שְׁמֵתוֹ אוֹ נִתְּגַרְשׁוּ, צָרוֹתֵיהֶן מִתְּרוֹת:
 ה' וְכֻלָּן שֶׁהָיוּ בָּהֶן קְדוּשִׁין אוֹ גְרוּשִׁין בְּסִפְקָ,
 הָרִי אֵלֶּי צָרוֹת חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבְמוֹת. כִּי־צַד
 סִפְקָ קְדוּשִׁין, זָרַק לָהּ קְדוּשִׁין, סִפְקָ קָרוֹב לֹא
 סִפְקָ קָרוֹב לָהּ, זֶהוּ סִפְקָ קְדוּשִׁין סִפְקָ גְרוּשִׁין
 כָּתַב בְּכַתֵּב יָדוֹ וְאִין עָלָיו עֵדִים, יֵשׁ עָלָיו
 עֵדִים וְאִין בּוֹ זְמַן, יֵשׁ בּוֹ זְמַן וְאִין בּוֹ אֶלָּא עַד

ברטנורא

ללא עשה בה מאמר, ומת, נכרית מחלץ חלכה יבומי לא מיבמה,
 דהויא לה כרת אחות אשה בזיקה. והאי דקתני מאמר, לאפוקי
 מדבית שמיא דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליכה נמי לא
 חיבעי, המ"ל דלריכה חליכה: ז שעה אחת. כנפילה ראשונה
 כשנפלה מאחיו הראשון, שאז היתה אשתו קיימת והיתה זאת אסורה
 עליו כאשת אח שיש לו בנים. וזאתה הנכרית לא תתפרש דינה,
 ומסתברא דחולצת ולא מתיבמת: ח וכולן. ט"ו עריות, שהיו בהן
 לאחיו קדושי ספק או גירוסאי ספק, דהויא ספק כרת ערוה:
 חולצת. ולא מפטרה בלא כלום, דלילמא לאו כרת ערוה היא:
 ספק קרוב לו. שהיו ח' אמות מטומאמות בנייהן כרשות הרבים,

אָחַד, זֶהוּ סִפֵּק גְּרוּשֵׁינִי: ט שְׁלֹשָׁה אַחִין נְשׂוּאִין
 שְׁלֹשׁ נְכָרִיּוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְעָשָׂה בָּהּ הַשְּׁנִי
 מְאֹמֵר, וּמֵת, הָרִי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבְמוֹת,
 שְׁנֵאמַר, (דברים כה) וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, יִבְמָה יָבֵא
 עָלֶיהָ, שְׁעָלֶיהָ זִקַּת יָבָם אֶחָד, וְלֹא שְׁעָלֶיהָ זִקַּת
 שְׁנֵי יָבְמִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, מִיָּבָם לְאִיזוֹ
 שְׁיִרְצָה, וְחוֹלֵץ לְשִׁנְיָה. שְׁנֵי אַחִין נְשׂוּאִין לְשִׁתֵּי
 אַחֲיוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְאַחַד כֶּךָ מֵתָה אֲשֶׁתוֹ
 שֶׁל שְׁנֵי הָרִי זוֹ אֲסוּרָה עָלָיו עוֹלָמִית, הוֹאִיל

ברטנורא

וד' אמות של אדם קוונות לו סם, וזרקו ספק בארבע אמותיו ספק
 בארבע אמותיה: ט זיקת שני יבמין. דכל זמן שלא כנסה זה
 עדיין זיקת ראשון עליו, ונחוספה עליו זיקת שני בשביל המאמר,
 וכשמת נותרו עליה זיקת שני יבמין: ר"ש אומר וכו'. להסביר
 מספקא לן אי מאמר קונה לגמרי או לא קני כלל, לכך מיבס לאיזו
 שירצה, דאי מאמר קני לא הוי עלה אלא זיקת שני, ואי מאמר לא
 קני לא הוי עלה אלא זיקת הראשון: וחולץ לשנייה. דחדא לא
 מפטרה בביאת אידך, דלמא מאמר לא קני והוו שתי יבמות
 הבאות מב' בתים. ויבומי תרווייהו לא, דלמא מאמר קני והוו ב'
 יבמות הבאות מבית אחד. ואין הלכה כר"ש. ואע"ג דאמרין
 במתניתין דזיקת שני יבמין לאורייתא מקרא דיבמה יבא עליה,
 בגמרא מוכח דזיקת שני יבמין דרבנן היא, גזירה שמא יאמרו שתי
 יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות: י היו אחיך. אף משום

וּנְאֻדָּה עָלָיו שְׁעָה אַחַת: י שָׁנִים שֶׁקָּדְשׁוּ שְׁתֵּי
 נָשִׁים, וּבִשְׁעַת כְּנִיסַתָּן לַחֲפָה הַחֲלִיפוּ אֶת שֵׁל
 זֶה לָזֶה, וְאֵת שֵׁל זֶה לָזֶה, הָרִי אֵלּוּ חֵיבִים
 מְשׁוּם אִשָּׁת אִישׁ. הָיוּ אַחִין, מְשׁוּם אִשָּׁת אָח.
 וְאִם הָיוּ אַחִיּוֹת, מְשׁוּם אִשָּׁה אֶל אַחֻוֹתָהּ. וְאִם
 הָיוּ נְדוּת, מְשׁוּם נְדָה. וּמִפְרִישֵׁין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה
 חֲדָשִׁים, שְׁמָא מְעַבְרוֹת הֵן. וְאִם הָיוּ קִטְנוֹת
 שְׂאִינָן רְאוּיֹת לֵילָד, מִחֻזְרֵין אוֹתָן מִיָּד. וְאִם
 הָיוּ כַּהֲנוֹת, נִפְסְלוּ מִן הַתְּרוּמָה:

כרטנורא

אשת אח וכו'. אע"ג דקיי"ל אין איסור חל על איסור, אית ליה
 להאי תנא דבאיסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת כי הכא,
 איסור חל על איסור, וחייב להביא קרבן על כל איסור ואיסור:
 ומפרישין אותן. שלא לחזור לבעליהן: שמא מעוברות הן.
 והולדות ממזרים, ובעינן הבחנה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו
 העוברים בבעליהן: ואם היו כהנות. בנות כהנים: נפסלו
 מתרומה. מלאכול בתרומת בית אביה חפילו אחר מיתת בעלה,
 ואע"פ שנאנסה:

גמרא יבמות דף ל' ע"א

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּל יְבָמָה שְׂאִין אֲנִי קוֹדָא
 בָּהּ בִּשְׁעַת נְפִילָה יְבָמָה יָבֵא עָלֶיהָ הָרִי הִיא

כַּאֲשֶׁת אַח שֵׁישׁ לָהּ בָּנִים וְאִסּוּרָהּ. מָאִי קָא מְשַׁמַּע
 לָן תַּנְיִנָן הֲרִי זֵו אִסּוּרָה עָלֵיו עוֹלָמִית הוּאִיל
 וְנִאֲסָרָה עָלֵיו שְׁעָה אַחַת. מָהוּ דְתִימָא הֲנִי מִיִּלִּי
 הִיכָא דְלֹא אִיחֻזְיָא לָהּ בְּנִפְיֵלָה רֵאשׁוּנָה אֲבָל
 הִיכָא דְאִיחֻזְיָא לָהּ בְּנִפְיֵלָה רֵאשׁוּנָה אִימָא תְּשַׁתְּרִי
 קָא מְשַׁמַּע לָן. הָא נְמִי תַנְיִנָא שְׁנֵי אַחִים נְשׁוּאִים
 שְׁתֵּי אַחִיוֹת מֵת אַחַד מֵהֶם וְאַחַר כֶּךָ מֵתָה אִשְׁתּוּ
 שֶׁל שְׁנֵי הֲרִי זֵו אִסּוּרָה עָלֵיו עוֹלָמִית הוּאִיל
 וְנִאֲסָרָה עָלֵיו שְׁעָה אַחַת. מָהוּ דְתִימָא הָתָם הוּא
 דְאֲדַחֵי לָהּ מֵהָאִי בֵיתָא לְגַמְרִי אֲבָל הִכָּא דְלֹא
 אֲדַחֵי לָהּ מֵהָאִי בֵיתָא לְגַמְרִי אִימָא מְגוּ דְחֻזְיָא
 לְהָאִי נְשׁוּי נְכָרִית חֻזְיָא נְמִי לְהָאִי קָא מְשַׁמַּע לָן:

רש"י

הרי היא באשת אח וכו'. ולע"ג להלך לתחזיאל: בנפילה
 ראשונה. כל זמן נפילה ראשונה שהיתה אשתו קיימת שהיא
 אסורה: אבל היכא דאיתחזיאל בנפילה ראשונה. כגון
 שמתה אשתו אחר מיתת אחיו ולא כנסה נשוי נכרית: דאדחי
 לה מהאי ביתא לגמרי. משנפלה ואין כאן אח אחר אללא זה
 בעל אחותה נדחית וניתחת לשוק ואין עליה כד זיקה עוד: אבל
 היכא דלא אדחי לה מהאי ביתא לגמרי. כשעת נפילה שהיה
 שם נשוי נכרית חקוקה ליבס: אימא מגו דחזיאל. לנשוי
 נכרית עדיין זיקתה עליה וכי מתה אחותה ועודה בנפילה
 תחייבס לזה בנפילה: קא משמע לן. רב יהודה ללא:

זוהר לך דף פ"א ע"ב

ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה, אמר רבי אלעזר
 כאשר הקריב כאשר קרב מבעי ליה, מאי כאשר
 הקריב אלא כדכתיב (שמות י"ד) ופרעה הקריב דאקריב דאיהו
 אקריב להו לישראל לתיובתא אוף הכא הקריב גרמיה
 לקדשא בריך הוא כדקא יאות, לבא מצרימה
 לאשגחא באנון דרגין ולא תרחקא מניהו ולא תרחקא
 מעובדי מצרים, אמר רבי יהודה תא חזי כיון (ס"א
 בגין) דנחת אברהם למצרים בלא רשו אשתעבידו בנוי
 במצרים ארבע מאה שנין דהא כתיב וירד אברם
 מצרימה ולא כתיב רד מצרים ואצטער כל ההוא
 ליליא בגנה דשרה, ויאמר אל שרי אשתו הנה נא
 ידעתי כי אשה יפת מראה את וכי עד ההיא שעתא
 לא הוה ידע אברהם דאשה יפת מראה הוה, אלא הא
 אוקמוה דעד ההיא שעתא לא אסתכל בדיוקנא דשרה
 בסגיאות צניעותא דהוה ביניהון וכד קריב למצרים
 אתגליא איהי וחמא בה, ד"א במה ידע אלא על ידא
 דטורח אורחא בר נש מתבזה והיא קימא בשפירו
 דילה ולא אשתני, ד"א הנה נא ידעתי דחמא עמה
 שכינתא ובגין כך אתרחיץ אברהם ואמר אחותי היא,
 ומלה דא אסתלק לתרי גונין, חד כמשמעו, וחד
 כדכתיב (משלי ז') אמור לחכמה אחותי את, וכתיב

אמרי גא אחותי את וכתיב (דברים ה') ואת תדבר אלינו, למען ייטב לי בעבורך כלפי שכינה אמר בעבורך ייטב לי קדשא בריך הוא, וחיתה נפשי בגללה, בגין דבדא יסתלק בר נש ויזכה לאסתלק לאורחא דחיי:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ה

א כל אדם חייב ליתן צדקה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו ומי שנותן פחות ממה שראוי לו) ליתן ב"ד כופין אותו ומכין אותו מכות מרדות עד שיתן מה שאמרוהו ליתן ויורדים לגכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן: ב ממשכנים על הצדקה אפילו בערב שבת: ג יתומים אין פוסקין עליהם צדקה אפילו לפדיון שבויים אפילו יש להם ממון הרבה אלא אם כן פוסקים עליהם לכבודם כפי שיצא להם שם: ד גבאי צדקה אין מקבלים מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט אבל לא דבר גדול שחזקתו גזול או גנוב משל אחרים וכמה הוא דבר מועט הפל לפי עושר הבעלים ועניותם והני מילי בסתמא אבל אם הבעל מוחה אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם:

מוסר

מספר חסידים סימן מ"ד

שְׁנוּ בְּתִלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי מִי שֶׁסָּדַח עַל חֲבִירוֹ תַחֲלָה וְהִלָּךְ
 וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מַחִילָה פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְלֹא קָבַל מִמֶּנּוּ
 יַעֲשֶׂה שׁוּדוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם וַיִּפְיִסְנוּ בַּפְּנִיָּהִם הֵדָא הוּא
 דְּאָמַר (איוב לג) יְשׁוּד עַל אַנְשִׁים וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לִפְלוֹנִי וְהָרִי
 נִחַמְתִּי וְאִם עָשָׂה כֵּן פָּדָה נַפְשׁוֹ מִמּוֹת דְּכָתִיב בְּתַרְיָה (שם)
 פָּדָה נַפְשׁוֹ מִעֲבוֹד בְּשַׁחַת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי הֵדָא דְּאָמְרֵי
 בְּאוֹתוֹ שְׁלֹא הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל חֲבִירוֹ אֲבָל הוֹצִיא שֵׁם רָע
 אֵין לוֹ מַחִילָה עוֹלָמִית. צִיעַר אָדָם כְּאִלוֹ צִיעַר עוֹלָם מְלֹא
 שְׁכָל מַה שֶׁבְּעוֹלָם יֵשׁ בְּאָדָם. רָקַק בְּפָנָיו וְלֹא הִגִּיעַ בּוֹ
 הָרוּק פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיִּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם אֲפִילוֹ צִיעַר כָּל
 שֶׁהוּא עַל כָּל צַעַר וְצַעַר שֶׁהוּא מְצַעַר אֶת חֲבִירוֹ יַעֲנֹשׁ
 בְּיַדֵי שָׁמַיִם שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת יב) כִּי עַל כָּל אֱלֹהֵי יִבְיֹאֵךְ
 הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נַעֲלָם. רְבוּתֵינוּ דְּדָשׁוּ מֵאֵי עַל כָּל
 נַעֲלָם. זֶה הַהוֹרֵג כִּינָה בַּפְּנֵי חֲבִירוֹ וְנִמְאָס בָּהּ וַיֵּשׁ אוֹמְרִים
 זֶה הָרוֹקֵק וְלִכֵּן כָּל יְרָאֵי ה' הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר אֵין הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא מְבִיא תַקְלָה עַל יָדָם יְהִיו נְזוּהָרִים לְמַחֹל מִיַּד
 לְהוֹרֵג כִּינָה אוֹ רוֹקֵק אוֹ עוֹשֶׂה כָּל דְּבַר מְאוּס שְׁלֹא יִהְיֶה
 נִכְשָׁל עַל יָדָם:

לך לך יום רביעי תורה

יבוינ בקריאת ששה פסוקים אלו שהן כנגד ן דמילוי
 זו דשם ב"ן לקנות הארת נפש יתירה משבת הבאה:

טז וְלֹא־אָבְרַם הִיטִיב בְּעִבּוֹרָה וַיְהִי־
 לוֹ צֹאן־וּבָקָר וַחֲמֹרִים וְעֵבְדִים
 וְשִׁפְחֹת וְאֶתְנַת וְגַמְלִים: וְלֹא־אָבְרַם
 אוֹטִיב בְּדִילָה וְהוּוּ לִיה עֶאן וְתוֹרִין וְתִמְרִין
 וְעֵבְדִין וְאִמָּהֶן וְאֶתְנָן וְגַמְלִין: י" וַיִּנְגַע
 יְהוָה אֶת־פְּרַעֲהַ נְגָעִים גְּדֹלִים
 וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁת
 אֲבָרָם: וְאִתִּי י" עַל פְּרַעֲהַ מִכְתָּשִׁין רַבְרַבִּין
 וְעַל אֲנֶשׁ בֵּיתֶיהָ עַל עֵיסק שְׂרֵי אֶתְת אֲבָרָם:
 י" וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר

רש"י

טז) ולאברם היטיב. פרעה בעבורה: (יז) וינגע ה' וגו'.
 כמכת ראתו לקה שהתשמיש קשה לו (כ"ד): ואת ביתו.
 כתרגומו ועל אינש ביתיה (ולקחו לרבות כוחלו ועמודיו וכליו
 כרש"י י"א): על דבר שרי. על פי דבורה אומרת למלאך הק

מֵהַזֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ
 לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הוּא: וְקָרָא פְּרַעְהָ לְאַבְרָם
 וְאָמַר מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִּי לָמָּה לֹא חֻוֵּיתָא לִּי אֲרִי
 אֶתְתָּךְ הִיא: יט לָמָּה אָמַרְתָּ אֶתְתִּי
 הוּא וְאָקַח אֶתְהָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה
 הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֶךְ: לָמָּה אָמַרְתָּ אֶתְתִּי
 הִיא וּדְבַרִּית יְתָה לִּי לְאֶתוּ וּכְעַן הָא אֶתְתָּךְ דְּבַר
 וְאִיזֵל: כ וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פְּרַעְהָ אֲנָשִׁים
 וַיִּשְׁלַחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר־לוֹ: וּפְקִיד עֲלוּהִי פְּרַעְהָ גּוֹבְרִין וְאֶלּוּיָאוּ
 יְתִיָּה וְיִת אֶתְתִּיָּה וְיִת כָּל דִּילִיָּה: יג א וַיַּעַל
 אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־
 אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנְּגַבָּה: וּסְלִיק

רש"י

והוא מכה: (יט) קח ולך. ולא כאבימלך שאמר לו הגה ארצי
 לפניך אלא אמר לו לך ואל תעמוד שהמלכים שטופי זמה הם
 שנאמר וזרמת סוסים וזרמתם: (כ) ויצאו עליו. על אודותיו
 לשלחו ולשמרו: וישלחו. כהרגומו ואלויאו: (א) ויעל אברם

אָבְרָם מִמְצָרִים הוּא וְאֶתְתִּיהּ וְכָל דִּילֶיהּ וְלוֹט

עָמִיהּ לְדְרוֹמָא:

רש"י

וגו' הנגבה. לבא לדרומה של ארץ ישראל כמו שאמר למעלה
הלוך ונסוע הנגבה להר המוריה ומכל מקום כשהוא הולך
ממצרים לארץ כנען מדרום לפתח הוא מהלך שארץ מצרים
בדרומה של ארץ ישראל כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א הֵן יִבְשׁוּ וַיִּבְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יְהוָה
כְּאֵין וַיֵּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ: הָא יִבְהֲתוּן
וַיִּתְכַנְּעוּ כָּל עַמְמֵיָא דְהוּוּ מִתְגַּרִּין בְּךָ יְהוָה כְּלָמָא
וַיִּבְדּוּן אַנְשֵׁי דִינְךָ: ב תִּבְקַשְׁם וְלֹא תִמְצָאֵם
אַנְשֵׁי מִצְתְּךָ יְהוָה כְּאֵין וְכֹאפֵס אַנְשֵׁי
מִלְחַמְתְּךָ: תִּבְעִינוּן וְלֹא תִשְׁכַּחִינוּן לְאַנְשֵׁי מִצְוֹתְךָ
יְהוָה כְּלָמָא וְכֹלָא מִדְעַם גְּבַרִין דְהוּוּ מִתְגַּרִּין לְמַעַבְד
עֲפֹךְ קֶרֶב: ג כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֻזֵּק

רש"י

א הנחרים. המתגרים בך: ב אנשי מצותך. אנשי ריבך:

יְמִינֶךָ הָאָמַר לְךָ אֱלֹהֵי תִירָא אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ:
 אֲרִי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְקִיף יְמִינֶךָ דְאִמְרִית לְךָ לֹא
 תִדְחַל מִימְרֵי בְסַעְדֶּךָ: ד אֱלֹהֵי תִירָאִי תוֹלַעַת
 יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נְאֻם־
 יְהוָה וּגְאֻלְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: לֹא תִדְחַלְוּן
 שְׁבֻטָא דְבֵית יַעֲקֹב זְרַעִיתָא דִישְׂרָאֵל מִימְרֵי בְסַעְדְּכוֹן
 אָמַר יְיָ וּפְרָקִיכוֹן קְדִישָׁא דִישְׂרָאֵל: ה הִנֵּה
 שְׂמַתִּיךָ לְמוֹרֵג חֲרוּץ חָדָשׁ בְּעַל פִּיפּוּיֹת
 תְּדוֹשׁ הָרִים וְתוֹלֵךְ וּגְבָעוֹת כַּמָּץ תְּשִׂים:
 הָא שׁוּיְתִיכוֹן לְמוֹרֵג תְּקִיף חֲדַת מְלֵי סַמְפוּרִין תְּקַטֵּל
 פְּלַחֵי כּוֹכְבָּיָא וּתְשִׂיצֵי וּפְלַחֵי כּוֹכְבָּיָא כְּמוֹצָא תְּשׁוּי:
 ו תִּזְרַם וְרוּחַ תְּשֻׂאֵם וּסְעָרָה תְּפִיץ אֲתֵם
 וְאֲתֵהּ תִּגְיֵל בִּיהוּהּ בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל

רש"י

ד תולעת יעקב. משפחת יעקב החלוסה כחולעת: מתי
 ישראל. מספר ישראל: ה למורג. מגיכה עשוי חריצן חריצן:
 בעל פיפיות. הן החריצן: תדוש הרים. עכומ"ז וקרים:
 ו תזרם. תזרם אותם כמזכה: זרחה תשאם. לגיהנס:

תַּתְהַלֵּל: תְּבַדְרִינֶנּוּ וְרוּחָא תְּטוּלִינֶנּוּ וּמִימְרִיה
כְּעֶלְעוּלָא לְקִשָּׁא יְבַדַּר יִתְהוֹן וְאַתְּ תְּבוּעַ בְּמִימְרָא דִּי
בְּקַדִּישָׁא דִּישְׂרָאֵל תִּשְׁתַּבַּח:

כתובים משלי ג

יג אֲשֶׁרִי אָדָם מֵצֵא חֲכָמָה וְאָדָם יִפְיֵק
תְּבוּנָה: טוֹבוּהִי לְבַר נָשָׂא דְאִשְׁכַּח חֲכָמְתָא וּבַר נָשָׂא
דְּמַבְיַע בְּיֻנְתָּא: יד כִּי טוֹב סַחְרָה מִסְחָר-
כַּסְף וּמַחְרוּץ תְּבוּאָתָה: מְטוּל דְּטָבָא תִּגְרוּתָה
מִן תִּגְרוּתָא דְּסִימָא וּמִן דְּהָבָא סְנִינָא עֲלֵלְתָה:
טו יִקְרָה הִיא מִפְּנֵי (מִפְּנֵינִים קרי) וְכָל-
חֲפָצֶיהָ לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ: יִקְרָא הִיא מִן כִּיפִי

רשי

(יג) אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה. שלומד חכמה עד שסגורה היא להוציא מפיו: (יד) כי טוב סחרה מסחר כסף. כל חליפין שאדם מחליף בסחורה, זה נוטל זה וזה נוטל זה, אבל האומר לחצירו: שנה לי פרקד, ואני אשנה לך פרקי, נמלאו שניהם ציד כל אחד ואחד: ומחרוץ. מין זהב הוא: (טו) וכל חפציה. כל חמדוטיך: לא ישוו בה. לא

טָבְתָא וְכֹל מִדְעָם לֹא פָחִים לִיה: טז אַרְךְּ יָמִים
 בְּיָמֶיהָ בְּשִׂמְאוֹלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד: נוּגְדָא
 דְיוֹמָתָא בְּיָמֶיהָ וּבְשִׂמְאָלָהּ עוֹתָרָא וְיִקְרָא:
 יז דְרַבְיָה דְרַכִּי-נַעַם וְכֹל-נְתִיבוֹתֶיהָ
 שְׁלוֹם: אֲרַחֲתָהּ אֲרַחֲתָא דְבוֹסְמָא וְכִלְהוֹן הִלִּיכְתָּהּ
 שְׁלָמָא: יח עֵץ-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
 וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר: אֵילָנָא דְחַיִּי הִיא לְאֵלִין
 דְּמַתְחַזְקִין בָּהּ וְאֵלִין דְּמַתְעַסְקִין בָּהּ טוֹבִיּהוּן:

רשי

יהיו שון כשוויה ודמיהן דלמיה: (טז) בימינה. למיימינים
 זה ועוסקים זה לשמה, ארך ימים, וכל שכן עושר וכבוד:
 בשמאלה. ולמשמאלים זה, שעוסקים זה שלא לשמה,
 מכל מקום, עושר וכבוד יס: (יח) למחזיקים בה. לאוחזים
 בה, כמו (שמות 7 ד): וישלח ידו ויחזק בו: ותמכיה מאשר.
 המתקרבים לה, וכן כל לשון תמיכה שבספר זה, שהוא אוחז
 בה.

משנה בבא קמא פרק ג

א המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר

ברטנורא

א המניח את הכד זכו' ושברה פטור. לפי שאין לך בני

וְנִתְקַל בָּהּ וּשְׁבָרָהּ, פְּטוּר. וְאִם הִזְק בָּהּ, בְּעַל
הַחֲבִית חֵיב בְּנִזְקוֹ. נִשְׁבְּרָה כְּדוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים,
וְהִחְלַק אֶחָד בְּמִים, אוֹ שְׁלָקָה בַּחֲרָסִיָּה, חֵיב.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּמִתְכּוֹן, חֵיב. בְּאִינוֹ מִתְכּוֹן,
פְּטוּר: בַּהֲשׁוּפֵךְ מִים בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְהִזְק בָּהֶן
אַחַר, חֵיב בְּנִזְקוֹ. הַמְצַנִּיעַ אֶת הַקּוֹץ, וְאֶת
הַזְּכוּכִית, וְהַגֹּדֵד אֶת גְּדוֹ בְּקוֹצִים, וְגִדֵּד
שֶׁנֶּפֶל לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְהִזְקוּ בָּהֶן אַחֲרֵים, חֵיב

ברטנורא

אדם להתכונן בדרכים: ואם הוזק בח בעל החבית חייב.
ואפילו הפקירה, שכל המפקיר נזקיו שלא היה לו רשות מתחלה
לעשותו, כאילו לא הפקיר: או שלקה בחרסיה חייב. לסבר
נתקל פושע הוא ולא חטא הוא, ולכך חייב: במתכוין חייב.
אם נתכוין לזכות בחרסיה ובמים אחר שנסברה כדו, חייב בהזיקו,
דהוי ליה בורו שהזיק. ואם לא נתכוין לזכות בהו, הואיל ועיקרו
חטא הוא, לסבר נתקל לאו פושע הוא, הרי החרסים והמים הפקר
לאחר שנאנס, ולפיכך פטור. והלכה כר' יהודה דנתקל לאו פושע
הוא. ומאחר דחטא הוא ולא נתכוין לזכות בחרסים ובמים, הוי
כאילו לא היו מעולם שלו ופטור על נזקיהם: ב השופך מים
ברה"ר. אע"ג דנכסות קעבדי, כגון בימות הגשמים שמוחר
לשפוך מים ברה"ר אפילו הכי אם הוזק בהו אחר, חייב בנזקו:
המצניע את הקוץ וכו'. וכגון שהלניעו ברה"ר. וכן הגודר גדו

בְּנִזְקוֹן: ג המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו, וכל הקודם בהן זכה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל המקלקלין ברשות הרבים והזיקו, חייבין לשלם, וכל הקודם בהן זכה. ההופך את הגלל ברשות הרבים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו: ד שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון, הראשון חייב בנזקי שני: ה זה בא בחביתו, וזה בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה, פטור, שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. הִּיהָ בַעַל קוֹרָה ראשון, ובעל חבית אחרון, נשברה חבית בקורה, פטור בעל

ברטנורא

בקולים והפריחן לרה"ר. אבל הממלם בחוך שלו והזק בהן אחר, פטור. שאין דרך בני אדם להתחכך בכחלים: ג לזבלים. שירקבו החבו והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: כל הקודם בהן זכה. להנסינהו רבנו: כל המקלקלים ברה"ר. ואפילו עושים כרשות, כגון בשעת האלאת זבלים. אם הזיקו חייבים: היה הופך את הגלל. לואת בקר: ד הראשון חייב בנזקי שני. וכגון שהיה יכול לעמוד ולא עמד, דפושע הוא. אבל לא היה יכול לעמוד, פטור, דהא קיימא לן נתקל לאו פושע הוא: ה היה בעל קורה

הקורה. ואם עמד בעל הקורה, חיב. ואם אמר לבעל החבית עמד, פטור. היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון, נשברה חבית בקורה, חיב. ואם עמד בעל חבית, פטור. ואם אמר לבעל קורה עמד, חיב. וכן זה בא בנרו וזה בפשתנו: ו שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך, או שהיו שניהם רצים, והזיקו זה את זה, שניהם פטורין: ו המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים, ברשות הרבים והזיק ברשות היחיד, ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד אחר, חיב: ה שני

ברטנורא

ראשון וכו' פטור. שזה מהלך כדרכו וזה מיהר ללכת: ו אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אחד רץ ואחד מהלך בערבי שבתות וימים טובים, או שהיו שניהם רצים בשאר ימות השנה, שניהם פטורים. דבערבי שבתות וימים טובים מי שרץ רץ ברשות, שאלך לדבר מזה להכין ללכת שבת ויו"ט, ומשום הכי פטור. ובשאר ימות השנה כששניהם רצים, האיל ושניהם משנים, שניהם פטורים: ז המבקע. עלים: והזיק ברשות היחיד. של אחרים: ברשות היחיד. שלו: והזיק ברשות היחיד אחר. של אחרים: חיב. ואלע"ג דברכותיה קעביד ולא שכיחי רבים קם דנימא הוה ליה לעיוני, אפילו הכי

שׁוֹרִים תָּמִים שְׁחָבְלוּ זֶה אֶת זֶה, מְשַׁלְּמִים
 בַּמּוֹתֵר חֲצֵי נֶזֶק. שְׁנֵיהֶם מוֹעֲדִים, מְשַׁלְּמִים
 בַּמּוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֵם. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד, מוֹעֵד
 בְּתָם מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֵם, תָּם בַּמוֹעֵד
 מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתֵר חֲצֵי נֶזֶק. וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים שְׁחָבְלוּ
 זֶה בְּזֶה, מְשַׁלְּמִים בַּמּוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֵם. אָדָם
 בַּמוֹעֵד וּמוֹעֵד בְּאָדָם, מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֵם.
 אָדָם בְּתָם וְתָם בְּאָדָם, אָדָם בְּתָם מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתֵר
 נֶזֶק שְׁלֵם, תָּם בְּאָדָם מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתֵר חֲצֵי נֶזֶק.
 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִף תָּם שְׁחָבַל בְּאָדָם, מְשַׁלֵּם
 בַּמּוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֵם: ט שׁוֹר שׁוּה מְנָה שְׁנַגַּח שׁוֹר
 שׁוּה מָאֲתִים, וְאִין הַנְּבִלָה יָפָה כְּלוּם, נוֹטֵל אֶת

ברטנורא

חייב: ה' במותר חצי נזק. שמיין מה הזיקו של זה יותר על
 נזקו של זה וזכותו מותר משלם מי שהזיק יותר, את החצי: מועד
 בתם משלם במותר. כלומר אם הוא הזיק את התם יותר ממה
 שהזיקו תם: אדם בתם משלם במותר נזק שלם. לאדם
 מועד לעולם: ותם באדם משלם במותר חצי נזק. דכתיב
 (שמות כ"א) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט
 שור בשור כך משפט שור באדם, מה שור בשור תם משלם חצי נזק
 ומועד משלם נזק שלם, אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד
 משלם נזק שלם: ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם

השור. שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום, אמר רבי מאיר, על זה נאמר (שמות כא) ומכרו את השור החי וחצו את כספו. אמר לו רבי יהודה, וכן הלכה, קיימת ומכרו את השור החי וחצו את

ברטנורא

במותר נזק שלם. דדריש כמשפט הזה. לדינא לסליק האי קרא מיניה, דבשור מועד מיירי. והכי קאמר קרא, כמשפט הזה של שור מועד שמשלם נזק שלם. יעשה לו לכל שור שנגח את האדם ואפילו הוא שור חס. ואין הלכה כר"ע: ט וכן הלכה. ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו חצי נזק. אבל אין זה שור האמור בתורה, דקיימת ומכרו את השור החי וכו'. ופלוגתא דר"מ ורבי יהודה הוא בשבח נבלה, כגון שבשעת מיחה לא היחה שוה כלום ונתייקרה אחר כך והיא שוה להאכילה לכלבים או למכרה לנכרי, ר"מ סבר שבח נבלה דניזק הוי, ולא שקיל בה מזיק כלום אלא נותן לו חצי נזק, והיינו דקאמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו, כלומר, שצריך ליתן לו דמי חצי נזק מדמי שור החי ואינו מנכה לו כלום בעבור השבח שהשביחה הגבלה. ור' יהודה סבר דחצי שבח נבלה דמזיק הוי, וכשבא מזיק לשלם לניזק דמי חצי נזק, מנכה לו חצי שבח שהשביחה הגבלה משעת מיחה עד שעת העמדה בדיו, והיינו דקאמר ר' יהודה לרבי מאיר קיימת ומכרו את השור החי ולא קיימת וגם את המת יחצו, שצריך לחלק השבח שהשביח המת ושקל ליה מזיק פלגא. והלכה כרבי יהודה:

כספו, ולא קימת וגם את המת יחצון, ואיזה, זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים, והנבלה יפה חמשים זוז, שוה נוטל חצי החי וחצי המת, וזה נוטל חצי החי וחצי המת: יש חיב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו, פטור על מעשה שורו וחיב על מעשה עצמו. שורו שביש, פטור, והוא שביש, חיב. שורו שסמא את עין עבדו, והפיל את שנו, פטור, והוא שסמא את עין עבדו, והפיל את שנו, חיב. שורו שחבל באביו ובאמו, חיב, והוא שחבל באביו ובאמו, פטור. שורו שהדליק את הגדיש בשבת, חיב, והוא שהדליק את הגדיש בשבת, פטור, מפני שהוא מתחיב בנפשו: יא שור שהיה רורף אחר שור אחר, והזק, זה

ברטנורא

י שורו שביש פטור. דכתיב איך בעמיתו, ולא סור בעמיתו. אי נמי, איך המבייש חיב אלא כשמבייש בטובה, וסור לאו מכיון לכיוש הוא: שורו שסימא את עין עבדו פטור. ואין העבד יולא בן חורין על ידו: והוא שסימא את עין עבדו חיב. שנאמר (שמות כ"א) לחפשי יסלחטו: שורו שחבל באביו ובאמו חיב. בתשלומי נזק: והוא שחבל באביו ובאמו פטור. מן התשלומין. שאין אדם מת ומשלם: שורו

אומר שורך הזיק, וזה אומר לא כי, אלא בסלע לקה, המוציא מחברו עליו הראיה. היו שנים רודפים אחד אחד, זה אומר שורך הזיק, וזה אומר שורך הזיק, שניהן פטורין. אם היו שניהם של איש אחד, שניהן חיבין. היה אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר גדול הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא קטן הזיק. אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר, מועד הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא תם הזיק, המוציא מחברו עליו הראיה. היו הנזקין (שנים), אחד גדול ואחד קטן, והמזיקים שנים, אחד גדול ואחד

ברטנורא

שהדליק את הגדיש בשבת חיוב. חצי נזק. למסונה הוא: י בסלע לקה. מתחכך היה בסלע ולקה: היו שנים רודפין אחד אחד. שני שוורים של שני בני אדם רודפים אחד שור של אדם אחד: שניהם פטורים. לתרוייהו מדחו ליה: שניהם חייבים. בגמרא מפרש למתניתין כגון ששניהם חמין, שאין החס משלם אלא מגופו. וכי איחנהו לתרוייהו קמן משלם הגיזק חצי נזקו מבין שניהם, אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך: גדול הזיק. ויש בגופו שזה חצי נזק: קטן הזיק. ודמי הקטן חקת, ומוחר חצי נזקך תפסיד: קטן הזיק את הגדול. ואע"פ שחצי נזקו של גדול מרובה. לא

קָטָן, הַגָּזֵק אוֹמֵר, גָּדוֹל הַזֵּיק אֶת הַגָּדוֹל וְקָטָן
 אֶת הַקָּטָן, וְהַמְזִיק אוֹמֵר לֹא כִי, אֶלֶּא קָטָן אֶת
 הַגָּדוֹל וְגָדוֹל אֶת הַקָּטָן. אַחַד תָּם וְאַחַד מוֹעֵד,
 הַגָּזֵק אוֹמֵר, מוֹעֵד הַזֵּיק אֶת הַגָּדוֹל וְתָם אֶת
 הַקָּטָן, וְהַמְזִיק אוֹמֵר לֹא כִי, אֶלֶּא תָם אֶת
 הַגָּדוֹל וּמוֹעֵד אֶת הַקָּטָן, הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו

הַרְאִיָּה:

בִּרְטָנוֹרָא

תקח אלא קטן שלי. וחלי נזקו של קטן שלך, קח מן הגדול. וכל הנד
 המוליא מחבירו עליו הראחיה דתנינן במתניתין, חס לא הביא רחיה
 אין לו כלום ואפילו דמי חס, ואפילו קטן שהודה לו אין לו,
 שהטוען את חברו חטין והודה לו בשעורים פטור אף מדמי
 שעורים. ואי חפס הגזק שיעור מה שהודה לו המזיק, לא מפקינן
 מיניה:

גְּמָרָא בְּבֵא קָמָא דָּף ל"ב ע"א

שְׁנֵיֶהֱם פְּטוּרִים. מִתְּנִיתִין דְּלֹא כְּאִסִּי בֶן יְהוּדָה
 דְּתַנְיָא אִסִּי בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר רִץ חֵיִיב מִפְּנֵי שְׁהוּא
 מְשוּנָה. וּמוֹדָה אִסִּי בְּעָרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת

רש"י

מפני שרץ ברשות. מפסל לקמן: הא תו למח לי. השתא

שהוא פטור מפני שרץ ברשות. אמר רבי יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה. ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין פטורים. מתניתין בערב שבת בין השמשות ממאי מדקתני או שהיו שניהם רצין פטורים הא תו למה לי השתא אחד רץ ואחד מהלך פטור שניהם רצין מבעיא אלא הכי קאמר אחד רץ ואחד מהלך פטור במה דברים אמורים בערב שבת בין השמשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך חייב שניהם רצין אפילו בחול פטורים. אמר מר ומודה איסי בערב שבת בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות. בערב שבת מאי ברשות איכא כדדבי חנינא דאמר רבי חנינא בואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא רבי ינאי מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה:

רשי

אחד רץ ואחד מהלך דרץ שינה ומהלך לא שינה פטור שניהם רצין מבעיא: בואו ונצא. כאלם המקנל פני המלך:

זוהר לך דף פ"ג ע"א

פֶּתַח וְאָמַר (ישעיה כ"ו) נִפְשֵׁי אֹרְיֹתֶיךָ בְּלִילָה אֶף רוּחֵי
בְּקֶרְבִי אֲשַׁחֲרֶךָ הָאִי קָרָא אֹקְמוּהָ וְאוֹקִימָנָא לִיה, אָבֵל
תָּא חֲזִי נִפְשָׁא דְבַר נֶשׁ כַּד סָלִיק לְעַרְסִיהּ נִפְקָא מִגְּיָה
וְסִלְקָא לְעֵילָא, וְאִי תִימָא דְכִלְהוּ סִלְקָאָן, לָאו כָּל חַד
וְחַד חָמֵי אִפִּי מִלְכָּא אֱלָא נִפְשָׁא סִלְקָא וְלֹא אֲשַׁתָּאָר
בְּהּ בְּהַדִּי גּוּפָא בַר חַד רְשִׁימוּ (נְשִׁימוּ) דְקִסְטָא דְחַיּוּתָא
דְלָבָא וְנִפְשָׁא אֲזֵלָא וּבְעֵיא לְסִלְקָא, וְכַמְּה דְרַגִּין
לְדַרְגִין לְסִלְקָא שְׁטָאָת וְהִיא אֲתַעְרַעַת בְּהַנִּי קוּמְרִין
טְהִירִין דְמִסְאָבוּתָא, אִי הִיא דְכִיָּאת דְלֹא אֲסַתָּאָבֵת
בִּימָמָא סִלְקָא לְעֵילָא וְאִי לָאו דְכִיָּאת אֲסַתָּאָבֵת בִּינִיהוּ
וְאֲתַדְבַּקַת בְּהוּ וְלֹא סִלְקָא יִתִּיר וְתַמְן מוּדְעֵי לָהּ מְלִין
וְאִיהִי אֲתַדְבַּקַת מֵאֲנוּן מְלִין דְזֻמְן קָרִיב וְלְזֻמְנִין דְחִיכִין
בְּהּ וּמוּדְעִין לָהּ מְלִין כְּדִיבִין, וְכַדִּין אֲזֵלָא כְּהִיא גּוּנָא
כָּל לֵילֵיא עַד דִּיתַעַר בַּר נֶשׁ וְתֵאָבֵת לְאַתְרָהּ, וְכֵאִין
אֲנוּן צְדִיקֵיא דְגְלִי לֹון קֹדְשָׁא בְרִיךְ הוּא רִזִין דִּילֵיהּ
בְּחִלְמָא בְּגִין דִּיסְתַּמְרוּן מִן דִּינָא וְוִי לְאֲנוּן חִיבֵי עֲלֵמָא
דְמִסְאָבִין גְּרַמְדוּ וְנִפְשִׁיהוּ, תָּא חֲזִי אֲנוּן דְלֹא אֲסַתָּאָבו
כַּד סִלְקֵי בְּעַרְסִיהוּ נִפְשָׁא סִלְקָא וְעֵאלַת בֵּין כָּל הַנִּי
דְרַגִּין בְּקוּדְמִיתָא וְסִלְקָא וְלֹא אֲתַדְבַּקַת בְּהוּ וְלִבְתַּר
אֲזֵלָא וְשְׁטָאָת וְסִלְקָא כְּפּוּם אֹרְחָהּ הִיא נִפְשָׁא דְזֹכַת
לְסִלְקָא אֲתַחֲזִיאַת קַמֵּיהּ דְסִבְר אִפִּי יוּמִין וְאֲתַדְבַּקַת
בְּרַעוּתָא לְאַתַּחֲזֵאָה בְּתִיאֻבְתָּא עֲלָאָה לְמַחְמֵי בְּנוּעָם
מִלְכָּא וְלִבְקָרָא בְּהִיכְלֵיהּ וְדָא הוּא בַר נֶשׁ דְאִית לֵיהּ

חולקא תדיר בעלמא דאתי ודא היא נפשא דכסופא
 דילה כד סלקא בקדשא בריך הוא (תדיר) ולא
 אתדבקת בהני זינין טהירין אחרנין והיא אזלת בתר
 זינא קדישא באתרא (ד"א בתר אתרא) דנפקת מתמן,
 ובגין כך כתיב נפשי אויתיך בלילה בגין למרדף
 בתרך ולא לאתפתאה בתר זינא אחרא נוכראה:

יוסף לחוק

הלכה פמוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ט

א שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה הגדולה
 שאין למעלה ממנה המחזיק ביד ישראל הפך ונותן לו
 מתנה או הלואה או עושה שותפות או ממציא לו מלאכה
 כדי לחזק ידו שלא יצטרך לבריות ולא ישאל ועל זה
 נאמר והחזקת בו. ה פחות מזה הנותן צדקה לעני ולא ידע
 למי יתן ולא ידע העני ממי מקבל וקרוב לזה הנותן
 לקופה של צדקה ולא יתן אדם לקופה של צדקה אלא אם
 כן יודע שהממונה עליה נאמן ויודע לנהוג בה כשורה.
 ג פחות מזה שיודע הנותן למי נותן ולא ידע העני ממי
 לוקח כגון גדולי החכמים שהיו הולכים בסתר ומשליכים
 המעות בפתחי העניים וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא
 אם אין הממונים על הצדקה נוהגים כשורה. ד פחות מזה
 שיודע העני ממי נוטל ולא ידע הנותן למי נותן כגון
 החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם ומשליכים אותם
 לאחוריהם ובאים העניים ונוטלין כדי שלא יהיה להם

בושה. ה פחות מזה שיתן לעני בידו קודם שישאל. ו פחות מזה שיתן לו כראוי אחר שישאל. ז פחות מזה שיתן לו פחות מהראוי בסבר פנים יפות. ח פחות מזה שיתן לו בעצב (הגהה ועל כל פנים לא יתפאר האדם בצדקה שנותן ואם מתפאר לא דיו שאינו מקבל שכר אלא אפלו מענישין אותו עליה ומכל מקום מי שמקדיש דבר לצדקה מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון וראוי לעשות כן):

מזכר

מרב סעדיה גאון

בשביל שבעה דברים אין תפלתו של אדם נשמעת ואין עתירתו מתקבלת אחת אם כבר נגזרה גזרה עליו ונחתמה. וראיה לדבר ממשה רבינו כיון שנגזר עליו שלא יכנס לארץ אף על פי שהתחנן לא נעתר פלול שלו כמו שנאמר (ורבים ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכך נענה לו רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. והשנית המתפלל בלא כונת הלב אין תפלתו נשמעת כמו שכתוב (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ולבם לא נכון עמו. והשלישית השונא את התורה ואינו מקשיב לדברי תורה אין תפלתו נשמעת וכן כתוב (משלי כח) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה. והרביעית מי שאינו מקשיב לדברי העני ואוטם אזנו מזעקתו (שם כא) שנאמר אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה. והחמישית שעושק וגוזל ואוכל את האסור לו אין תפלתו נשמעת כמו שכתוב (מיכה ג) ואשר אכלו שאר עמי וגו' או יזעקו אל ה' ולא יענה אותם.

והששית המתפלל בלא נקיות וטהרה אין תפלתו נשמעת
 כמו שכתוב (ישעיה א) גם כי תרבו תפלה אינני שומע
 ידיכם דמים מלאו. והשביעית אשר גברו עונותיו עצמו
 משובותיו. והוא מתפלל. בלי עשות תשובה אין תפלתו
 נשמעת כדכתיב (זכריה ז) ויהי כאשר קרא ולא שמעו וגו'.

לך לך יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה'
 רמילוי הה אחרונה רשם ב"ן לקנות הארת רוח
 יתירה משבת הבאה:

ב ואברם כבוד מאד במקנה
 בכסף ובזהב: ואברם תקיף לחדא כבעירא
 בכסףא ובדהבא: ג וילך למסעיו מנגב
 ועד בית אל עד המקום אשר
 היה שם אהלה בתחלה בין בית
 אל ובין העי: ואזל למטלגוהי מדרומא ועד
 בית אל עד אתרא די פרס תמן משכניה בקדמיתא

רש"י

(ב) כבוד מאד. טעון משאות: (ג) וילך למסעיו. כשחזר
 ממזרים לחרץ כנען היה הולך ולן באכסניות שלו בהם
 בהליכתו למזרים למדך לך חרץ שלא יסנה אדם מאכסניא
 שלו. דבר אחר כחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. חרץ מזרים

בֵּין בַּיִת אֵל וּבֵין עַיִן: ד אֶל־מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ
 אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שֵׁם
 אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבַחַא דִּי עֲבַד
 תַּמָּן בְּקַדְמֵיטָא וְצִלֵי תַמָּן אֲבָרָם בְּשֵׁמָא דִּי: שְׁלִישִׁי
 ה וְגַם־לְלוֹט הֶחֱלֵךְ אֶת־אֲבָרָם הָיָה
 צֵאֵן וּבִקֵּר וְאֶהְלִים: וְאִף לְלוֹט דְּאֲזִיל עִם
 אֲבָרָם הָוּה עָאן וְתוֹרִין וּמִשְׁכְּנִין: ו וְלֹא־נִשְׂא
 אֶתֶם הָאָרֶץ לְשַׁבַּת יַחְדָּו כִּי־הָיָה
 רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יִכְלוּ לְשַׁבַּת יַחְדָּו:
 וְלֹא סוּבְרַת יְתֵהוּן אֲרַעָא לְמִיתַב כְּחָדָא אַרִי הָוּה
 קַנְיָנְהוֹן סְגִי וְלֹא יִכִּילוּ לְמִיתַב כְּחָדָא:

רש"י

בכרומה של ארץ כנען: (ד) אשר עשה שם בראשונה
 ויקרא שם. ואשר קרא עם אברם בשם ה'. וגם יש לומר
 ויקרא עם עכשיו בשם ה': (ה) החלך את אברם. מי גרם
 שהיה לו זאת הליכתו עם אברם: (ו) ולא נשא אותם. לא
 היחה יכולה להספיק מרעה למקניהם ולשון קצר הוא ונריך
 להוסיף עליו כמו ולא נשא אותם מרעה הארץ לפיכך כתב ולא
 נשא בלשון זכר:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאִין
 לְשׁוֹנָם בְּצַמָּא נִשְׁתַּה אֲנִי יְהוָה אֲעֲנֶם אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא אֲעֹזְבֶם: עֲנֹתְנִיא וְחִשִּׁכִּיא דְמַחְמָדִין
 לְאַלְפָּנָא הָא כְּצַחִיא לְמִיא וְלֹא מִשְׁכַּחִין רוּחִיהוֹן בְּסַגּוּפָא
 מִשְׁלֵהִיא אֲנָא יי אֲקַבִּיל צְלוֹתְהוֹן אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל לֹא
 אֲדַחְקֶנּוּן: ב אֲפִתַּח עַל־שְׁפִיִּים נְהָרוֹת וּבַתּוֹךְ
 בְּקַעוֹת מַעֲיִנוֹת אֲשִׁים מְדַבֵּר לְאַגְמֵ־מִים
 וְאַרְץ צִיָּה לְמוֹצְאֵי מִים: אֲקַרֵּב גְּלוֹתְהוֹן מִבְּיַדִּי
 עַמֻּמֵּיא וְאֲדַבְּרֶנּוּן בְּאוּרַח תְּקַנָּא וְאֲפִתַּח לְהוֹן עַל נַגְדִין
 נְהַרִין וּבְנֵי מִשְׁרָיִן מִבּוֹעֵין אֲשׁוּי מְדַבְּרָא לְאַגְמִין דְּמִיִּין
 וְאַרְע בֵּית צַחֲוֹנָא לְמִבּוֹעֵי מִיא: ג אֲתַן בְּמִדְבַּר אֲרֹז
 שִׁטָּה וְהֵדֶם וְעֵץ שֶׁמֶן אֲשִׁים בְּעֶרְכָּה בְּרוּשׁ
 תְּדַהֵר וְתֵאשׁוּר יַחְדָּו: אֲתַן בְּמִדְבַּר אֲרֹזִין שִׁטִּין
 וְהֵדְסִין וְאַעִין דְּמִשַּׁח אֲרָבִי בְּמִישְׂרָא בְּרוֹן מוֹרְגָן
 וְאַשְׁפְּרוּעִין כַּחְדָּא: ד לְמַעַן יֵרְאוּ וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁיִמוּ
 וַיִּשְׁכְּבִילוּ יַחְדָּו כִּי יִדְיֵהוּהָ עֲשִׂתָּה זֹאת

רש"י

א מבקשים מים. ז התורה: נשתה. יבקה:
 ב מדבר. מקום סלח היה חכמת התורה: ג אתן במדבר
 ארז שמה וכו'. כל מיני יסוב: תדהר ותאשור. מיני אילני

וְקָרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּרֵאָה: בְּדִל דִּיחֻזֵּן וְדַעֲוֵן וְיִשׁוּן
 דְּחַלְתִּי עַל לַבְּהוֹן וְיִסְתַּכְּלוֹן פְּחָדָא אַרְי גְּבוּרְתָא דִּי עֲבַדַּת
 דָּא וְקִדְיִשָּׂא דִּישְׂרָאֵל בְּרָא יְתָה: ה קָרְבוּ רִיבְכֶם
 יֵאמֹר יְהוָה הִגִּישׁוּ עֲצֻמוֹתֵיכֶם יֵאמֹר מֶלֶךְ
 יַעֲקֹב: קָרִיבוּ דִּינִכּוֹן אִמֵּר יִי אֲעִילוּ חֲזוֹתְכּוֹן אִמֵּר מֶלְכֵיהּ

דִּיעֲקֹב:

רש"י

סרה לצנין: וישימו. על לב: ה קרבו ריבכם. כל הרשעים
 בואו וריבו והתוכחו עם בני: עצמותיכם. טענות חזקות שלכם:

כתובים משלי ג

יֵט יְהוָה בְּחִכְמָה יִסֵּד-אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם
 בַּתְּבוּנָה: אֱלֹהָא בְּחִכְמָתָא שְׁתַּאֲסִיא אַרְעָא וְאַתְקִין
 שָׁמַיָא בְּבִיּוֹנָה: כ בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקְעוּ
 וְשַׁחֲקִים יִרְעִפוּ-טָל: בְּדַעְתִּיהּ תְּהוּמֵי אַתְבּוּזִיעוּ
 וְשָׁמַיָא צְעִי מִטְּלִיא: כא בְּנֵי אֵל-יִלְזוּ מֵעֵינִיקָהּ
 נִצֵּר תִּשְׁלִיהּ וּמְזוּמָה: בְּרִי לֹא גִזַּל בְּעֵינְךָ נִטְר מִדַּעָא
 וְתִרְעִיתָא: כב וַיְהִיו חַיִּים לְנַפְשֶׁךָ וְחַן

רש"י

(יט) ה' בחכמה יסד ארץ. על פי התורה, והיא התורה,
 והיא התבונה והיא הדעת; ואחר שכל העולם נברא בהם,
 לכך: (כ) ירעפו. כמו יטיפו. (כא) אל ילזו מעיניך. אל
 יתעקמו מנגד עיניך, להסירם מכנגדך. (כב) ויהיו חיים

לְגֵרְגֵרְתִּיךָ: וַיְהוּזֶן חַיִּי לְנַפְשֶׁךָ וַחֲסָדָא לְצוּרְךָ: כג א
 תִּלְךָ לְבַטַח דְרַבְּךָ וְרַגְלֶךָ לֹא תִגּוֹף: הדין
 תִּיזַל בְּסִבְרָא בְּאַרְחֻתְךָ וְרַגְלֶךָ לֹא תִתְקַל:

רש"י

לנפשך. שהרי עץ חיים היא, וזון לגרגרתיך. שהרי זה
 שבחה האמור למעלה (לעיל א ט): וענקים לגרגרותיך.
 (כג) לא תגוף. לשון כשון (ארופי"ר בלע"ז, אשאפע"ר
 בל"א שטרויכלען). וכן (מהלים לא יב): פן חגוף בלבו רגלך,
 וכן (ירמיה יב טז): בטרם יתגפו רגליכם, וכן (שמות כא כב):
 ונגפו אשה הרה.

משנה זבחים פרק ג

א כָּל הַפְּסוּלִין שֶׁשְּׁחָטוּ, שֶׁחִיטָתָן כְּשֶׁרָה.
 שֶׁהִשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזָרִים, בְּנָשִׁים, וּבְעִבְדִים,
 וּבַטְּמָאִים, אֶפְלוּ בְּקֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, וּבְלִבְדָּ שְׁלֹא

ברטנורא

א כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה. והוא הדין
 דאפילו לכתחילה שוחטין, דכתיב (ויקרא א) ושחט את בן הבקר
 והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, מקבלה ואילוך מצות כהונה,
 לימד על השחיטה שכשרה בזרים ובפסולים. ולא קחני ששחטו
 דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא, אלא משום טמאים בלבד, דטמא

יְהוּ טְמֵאִים נוֹגְעִים בַּבֶּשֶׂר. לְפִיכָךְ הֵם פּוֹסְלִים
 בַּמַּחֲשָׁבָה. וְכֵן שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַדָּם חוּץ לְזִמְנוֹ
 וְחוּץ לְמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יַחְזוֹר הַבֶּשֶׂר
 וַיִּקְבֵּל: ב קִבַּל הַבֶּשֶׂר וְנָתַן לְפָסוּל, יַחְזוֹר
 לַבֶּשֶׂר. קִבַּל בְּיָמֵינוּ וְנָתַן לְשִׁמְאֹלוֹ, יַחְזוֹר
 לְיָמֵינוּ. קִבַּל בְּכָלִי קָרַשׁ וְנָתַן בְּכָלִי חַל, יַחְזוֹר
 לְכָלִי קֹדֵשׁ. נִשְׁפָּךְ מִן הַכָּלִי עַל הָרִצְפָּה וְאַסְפוֹ,

ברטנורא

לכתחלה לא ישחוט, גזירה שמה יגע בכשר. וטמא ששחט בקדשים
 דכשרים, לא משכחח לה אלא בסכינא אריכא וכגון שהוא עומד חוץ
 לעזרה ושחט את הבהמה שנחוד העזרה, דהא שחיטת הקדשים
 בעזרה היא, ואין טמא נכנס לעזרה. ובטמא כשר, שאינו מטמא
 את הסכין, ללאו אב הטומאה הוא, או בטמא מה וכגון שדק
 קרומית של קנה ושחט בה, אבל בסכין לא, שטמא מה מטמא את
 הסכין להיות אב הטומאה כיוצא בו, והסכין מטמא את הכשר:
 לפיכך הן פוסלים את הקרבן במחשבה. ואין וראוין לעבודה
 זו, מחשבתו מחשבה ופוסלת: וכולן. הפסולים: שקבלו את
 הדם על מנת לאכול ולהקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש
 דם הנפש עוד בבהמה, יחזור הכשר לעבודה ויקבל ויזרוק,
 והזבח כשר. שאין מחשבתו של אלו פוסלת בקבלה, לפי שאינו ראוין
 לה, ואין המחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, ובדבר הראוי,
 ובמקום הראוי לעבוד, דכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא יחשב,
 בראוי להקרבה הכתוב מדבר: ב יחזיר לבשר. ולא מפסיל

כָּשָׁד. נָתַנוּ עַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ, שְׁלֵא כִנְגַד הַיִּסוּד,
 נָתַן אֶת הַנִּתְנִין לַמָּטָה לַמַּעְלָה, וְאֶת הַנִּתְנִים
 לַמַּעְלָה לַמָּטָה, אֶת הַנִּתְנִים בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת
 הַנִּתְנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יִחְזוּד
 הַכָּשָׁד וַיִּקְבֵּל: ג הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לְאֹכֹל דְּבַר
 שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְאֹכֹל, וְלִהְקַטִּיר דְּבַר שְׂאִין דְּרָכּוֹ
 לְהַקְטִיד, כָּשָׁד. דְּבִי אֲלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. לְאֹכֹל דְּבַר
 שְׂדָרְכּוֹ לְאֹכֹל וְלִהְקַטִּיר דְּבַר שְׂדָרְכּוֹ לְהַקְטִיד,
 פָּחוֹת מִכֹּזֵית, כָּשָׁד. לְאֹכֹל כַּחֲצֵי זֵית וְלִהְקַטִּיר
 כַּחֲצֵי זֵית, כָּשָׁד, שְׂאִין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה

ברטנורא

במה שנתן אוחו לפסול: נתנו. פסול: על גבי הכבש שלא
 כנגד היסוד. דהויא נחינה שלא במקומה. או שנתן את הגתנים
 למטה למעלה. יחזור הכשר ויקבל. וכריכא לאשמועינן בטובה דאית
 ליה תקנתא בחזרה. דאי אשמועינן ברישא, הוה אמינא הגך דחזו
 לעבודת צבור כגון עמא דחזי לכחילה בצבור, הלכך גבי יחיד איכא
 תקנתא בחזרה, אבל שמאל ללא חזיא לעבודת צבור אימא דלית ליה
 תקנתא בחזרה. ואי אשמועינן שמאל, הוה אמינא שמאל אית ליה
 תקנתא בחזרה, שכן יא בה הכשר ביום הכפורים, שכהן גדול נוטל
 את המחה בימינו ואת הכף בשמאלו, אבל כלי חול אימא לא. ואי
 אשמועינן כלי חול, משום דחזו לקדושינהו, אבל הגך אימא לא,
 כריכא: ג לאכול דבר שאין דרכו לאכול. חוץ לזמנו או

מִצְטָרְפִין: ד' הַשׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ לְאָכּוֹל כְּזֵית מִן
הָעוֹר, מִן הָרֹטֵב, מִן הַקִּיפָה, מִן הָאֵלֶּל, מִן
הָעֲצָמוֹת, מִן הַגִּידִים, מִן הַטְּלָפִים, מִן הַקֶּרְנִים,
חוץ לזמנו או חוץ למקומו, כִּשֶׁר וְאִין חֵיבִים
עֲלֵיהֶם מְשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא: ה' הַשׁוֹחֵט אֶת
הַמֻּקְדָּשִׁין לְאָכּוֹל שְׁלִיל אוֹ שְׁלִיא בַחוּץ, לֹא
פְּגוּל. הַמּוֹלֵק תּוֹרִין בְּפָנִים לְאָכּוֹל בִּיצֵיהֶם
בַּחוּץ, לֹא פְּגוּל. חֵלֵב הַמֻּקְדָּשִׁין וּבִיצֵי תּוֹרִין,

ברטנורא

חוץ למקומו: ור' אליעזר פוסל. ואין הלכה כרבי אליעזר:
ד קיפח. תכלין ודק דק שבשולי קדרה: אלל. שיעורי הבשר
הנדבקים בעור בשעת הפשט. פירוש אחר, גיד העור שהוא קשה
ואינו ראוי לאכילה שקורין קפילו כלע"ז: הקרנים והטלפים.
ואפילו מה שיש בהן קרוב לבשר שכשחוחכין אותו יולא ממנו דם,
לא חשיב כבשר: ואין חייבין עליהם משום פגול. אם היה
הזבח פגול, שחשב על בשרו לאכלו חוץ לזמנו, ואכל מאלו, פטור:
וטמא. אם אכל מאחת מאלה בטומאת הגוף מזבח כשר, אינו
חייב משום אוכל קדשים בטומאת הגוף: ה' השוחט את
המוקדשין. כל היכא דנקט האי לישנא, מיידי בנקבות: לאכול
שליל. שבמעיה: או שליא. העור החופה את הולד. אין מחשבה
זו פוסלת את הזבח. דשליל ושליא לאו גופא דזבחא הוא: לא
פיגל. הכי קאמר, האוחט את המוקדשין לאכול שליל או שליא חוץ
למקומו, לא פסל. ואם חשב לאכול מהן חוץ לזמנו, לא פיגל: חלב

אִין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא:
 וְשָׁחַטוּ עַל מִנַּת לְהַנִּיחַ דָּמוֹ אוֹ אֶת אִמּוּרָיו
 לְמַחֵר, אוֹ לְהוֹצִיאָן לְחוּץ, רַבֵּי יְהוּדָה פּוֹסֵל,
 וְחֲכָמִים מְכַשְׂרִין. (שָׁחַטוּ) עַל מִנַּת לְתַנּוּ עַל
 גְּבֵי הַכֶּבֶשׂ שֶׁלֹּא כִנְגַד הִיְסוּד, לְתַן אֶת הַנִּתְּנִין
 לְמִטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתְּנִין לְמַעְלָה לְמִטָּה, אֶת
 הַנִּתְּנִין בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתְּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים,
 שִׁיאֲכַלוּהוּ טָמְאִים, שִׁיקְרִיבוּהוּ טָמְאִים,
 שִׁיאֲכַלוּהוּ עֲרֵלִים, שִׁיקְרִיבוּהוּ עֲרֵלִים, לְשֶׁבֶר
 עֲצָמוֹת הַפֶּסַח וְלֶאֱכוֹל הַיָּמֵנוּ נָא, לְעֵרֵב דָּמוֹ
 בְּדָם פְּסוּלִין, כָּשֶׁר, שֶׁאִין הַמַּחְשֶׁבֶה פּוֹסֵלֵת אֶלֶּא

ברטנורא

המוקדשין וביצי תורין אין חייבין עליהן משום פגול.
 אם פיגל בזבח ואכל מחלב שדדיה, לא מייחייב עליה משום פגול.
 ללאו גופא לזבחה הוא: ו להניח את דמו או את אמוריו
 למחר. לא שיקטירם למחר, דהאי מחשבת חוץ לזמנו היא ופגול
 גמור הוא. אלא על מנת שניח הכל למחר ולא יקטירם: רבי
 יהודה פוסל. הואין ומיפסל בהולאה ובהגוח, מיפסל נמי
 במחשבת האלאה והגוח. וכשם שאם הגיחן למחר פסול, דדס נפסל
 בשקיעת החמה, כך אם חשב עליהן להניחם למחר, פסל: וחכמים
 מבשירין. האיל ולא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ
 לזמנו, וכן לא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ למקומו.

חוץ לזמנו וחוץ למקומו, והפסח והחטאת שלא
לשמן:

ברטנורא

אע"פ שהשגב להגיה למחר או להוציא חוץ למקומו, לא פסל. והלכה כחכמים. והא דללא פסל רבי יהודה במחשב בדמים הנחנין למטה לתת אותם למעלה הואיל ואם עשה כן פסל, משום דסבירא ליה לר' יהודה שהחושב לזרוק הדם על המזבח אפילו שלא במקומו כאילו חשב לזרוק במקומו, ובלבד שלא יחשוב לזרוק חוץ לעזרה:

גמרא זבחים דף ל"ב ע"א

כָּל הַפְּסוּלִים שֶׁשָּׁחַטוּ וְכוּ'. שֶׁחָטוּ דִּיעֲבַד אֵין לְכַתְחָלָה לָא וְרַמְיָנְהִי וְשָׁחַט שְׁחִיטָה בְּזֶד פְּשָׁדָה שֶׁהִשְׁחִיטָה כְּשָׂרָה בְּזָרִים בְּנָשִׁים וּבְעֶבְדִים וּבִטְמֵאִין וְאִפִּילוּ בְּקֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים אוֹ אֵינוֹ אֱלֹא בְּכֹהֲנִים אֲמֵרַת וְכִי מֵאֵין בָּאתָ מִכָּלֵל שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח) אַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה תִשְׁמְרוּ אֶת כְּהוֹנְתְּכֶם לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ יְכוּל אֵף בְּשְׁחִיטָה תִלְמוּד לֹאמַר (ויקרא א) וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ

רש"י

ח"ג. ורמינחוי ושחט שחיתח כוז בשירה. מדלל כחיז וקחט הכהן: וכי מאין באת. לומר שזריכה כהונה והלל לא נחמר

וּגו' מִקְבֵּלָה וְאֵילָךְ מִצּוֹת כְּהוֹנָה לְמַד עַל
הַשְּׁחִיטָה שְׁכַשְׂרָה בְּכָל אָדָם הוּא הַדִּין דְּאִפִּילוּ
לְכַתְחֻלָּה גַּמִּי וּמִשׁוּם דְּקָא בְּעֵי לְמַתְנֵי טְמֵאִים
דְּלַכְתְּחֻלָּה לָא גְזִירָה שְׂמָא יִגְעוּ בְּבֶשֶׂד תְּנָא
שְׁשַׁחְטוּ. וְטֵמָא דִּיעֲבַד שְׁפִיר דְּמִי וְרַמְיָנְהִי וְסַמְךְ
וְשַׁחַט מַה סְמִיכָה בְּטְהוּרִים אִף שְׁחִיטָה בְּטְהוּרִים
מִדְּרַבָּנָן. מָאִי שְׁנָא סְמִיכָה דְּכְתִיב לְפָנֵי ה' שְׁחִיטָה
גַּמִּי הִכְתִּיב לְפָנֵי ה' אֶפְשֵׁר דְּעֲבִיד סְכִין אַרוּכָה
וְשַׁחִיט סְמִיכָה גַּמִּי אֶפְשֵׁר דְּמַעֲיִיל יְדִיה וְסַמְךְ
קְסָבֵר בִּיָּאָה בְּמִקְצֵת שְׂמָה בִּיָּאָה. רַב חֲסֵדָא מַתְנֵי
אִיפְכָא וְסַמְךְ וְשַׁחַט מַה שְׁחִיטָה בְּטְהוּרִים אִף
סְמִיכָה בְּטְהוּרִים מָאִי שְׁנָא שְׁחִיטָה דְּכְתִיב לְפָנֵי
ה' סְמִיכָה גַּמִּי כְּתִיב לְפָנֵי ה' אֶפְשֵׁר דְּמַעֲיִיל יְדִיה
וְסַמְךְ שְׁחִיטָה גַּמִּי אֶפְשֵׁר דְּעֲבִיד סְכִין אַרוּכָה
וְשַׁחִיט הָא מְנִי שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי הִיא רְתַנְיָא וְשַׁחַט

רש"י

זה כהן: והקריבו הכהנים. ומלכתוב בקבלה כהונה ובשחיטה
לא כתיב לומר על השחיטה ששקרה בזר: מה שמיכה
בטהורים. כדמפרש לקמיה: מדרבנן. שמה יגעו בזכר: מאי
שנא שמיכה. דנטהורים מדאורייתא: דכתיב לפני ה'. ושחט
את צן הבקר לפני ה' וכיון דבעינן חכף לסמיכה שחיטה אין
סמיכה מבחוץ ושחיטה מבפנים אלא אף הסמיכה בפנים ואין

אֶת בֶּן הַבְּקָר לִפְנֵי ה' וְלֹא הַשּׁוֹחֵט לִפְנֵי ה'
 שִׁמְעוֹן הַתִּימָנִי אוֹמֵר מִנֵּן שִׁיְהִיו יָדָיו שֶׁל שׁוֹחֵט
 לִפְנֵים מִן הַנִּשְׁחָט תִּלְמוּד לומר וְשָׁחַט אֶת בֶּן
 הַבְּקָר לִפְנֵי ה' שׁוֹחֵט אֶת בֶּן הַבְּקָר יִהְיֶה לִפְנֵי ה':

רש"י

טמא נכנס לעזרה: ולא השוחט לפני ה'. שאם ראה עומד
 חוץ לעזרה ושוחט בסכין ארוכה: לפניו מן הנשחט. לפניו
 מן הבהמה:

זוהר לך דף פ"ה ע"א

תָּא חֲזִי כַּמָּה דְשְׂכִינְתָא לָא אֲתַגְלִיא אֱלָא בְּאַתְרָא
 דְאַתְחֲזִי לָהּ אוֹף הָכִי לָא אֲתַחֲזִי וְלֹא אֲתַגְלִיא אֱלָא
 בְּבַר נֶשׁ דְאַתְחֲזִי לָהּ דְהָא מִן יוֹמָא דְסָלִיק עַל רְעוּתֵיהּ
 דְלוּט לְאַתְהַפְכָא בְּסַרְחַנְיָה אֲסַתְלַקְתּוּ רִוְחָא קְדִישָׁא
 מֵאַבְרָהָם, וְכֹד אֲסַתְלַק לוּט מִנִּיהּ מִיַּד שְׂרָא רוּחַ
 קְדִישָׁא בְּדוּכְתֵיהּ הִדָּא הוּא דְכָתִיב וַיִּי אָמַר אֵל אַבְרָם
 אַחֲרֵי הַפָּרֶד לוּט מֵעַמּוֹ וְגו', תָּא חֲזִי כִּיּוֹן דְחָמָא
 אַבְרָהָם דְלוּט הוּא תַב לְסַרְחַנְיָה הוּא דְחִיל אַבְרָהָם
 אָמַר דִּילְמָא חֶס וְשְׁלוֹם בְּגִין חֲבֵרוֹתָא דְדָא אַבְדִּינָא
 בְּגַנְיָה חוּלְקָא קְדִישָׁא דְאַעֲטַר לִי קְדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא
 כִּיּוֹן דְאַתְפָּרֶשׁ מִנִּיהּ אָמַר לִיהּ שָׂא נָא עֵינִיד וְרָאָה מִן
 הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שָׂם מֵאֵי מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שָׂם
 דְאַתְדַּבַּקְתּוּ בֵּיהּ בְּקַדְמִיתָא וְאַתְעֲסַרְתּוּ בְּמַהִימְנוּתָא

שְׁלִימָתָא, צְפוּנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְיָמָה, אֵלֵין אַנּוּן
 מִסְעֵיו דְהוּוּ בְקִדְמִיתָא דְכְתִיב וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו, וְכְתִיב
 הַלּוֹךְ וְנִסּוֹעַ הַנִּגְבָּה, אֵלֵין דְרָגִין עֲלָאִין דְאַתְעֵטֵר
 בְּמַהִימְנוּתָא שְׁלִימָתָא בְקִדְמִיתָא וְכַדִּין אַתְבָּשֵׁר דְלֹא
 יַעֲדֵי מַנִּיהּ וּמִן בְּנוֹי לְעֲלָמִין דְכְתִיב כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה מֵאֵי אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה, דָּא דְרָגָא
 קִדְמָאָה דְאַתְגְּלִיא לִיהּ כְּמָה דְאַתְ דְאַתְ אָמַר לִי הַנְּרָאָה
 אֵלִיו וּבְגִין כֶּךָ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה בְּגִין דְדְרָגָא דָּא
 קִדְמָאָה אַתְכִּלִּיל מְכַלְהוּ דְרָגִין וְכַלְהוּ אַתְחַזוּן בֵּיהּ
 וּבְגִין כֶּךָ כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה וְגו'.

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רנ"ג

א מי שיש לו מזון ב' סעודות לא ישול מהתמחוי מזון י"ד
 סעודות לא ישול מהקופה ואם יש לו ר' זוז ואינו נושא
 ונותן בהם או שיש לו ו' זוז והוא נושא ונותן בהם לא
 ישול צדקה. ואם יש לו ר' זוז חסר דינר ואינו נושא ונותן
 בהם אפילו נותנים לו אלף זוז בבית אחת הרי זה ישול ואם
 יש לו הרבה והוא עליו בחוב או שממשכן לכתובת אשתו
 הרי זה ישול. ואם יש לו בית וכלי בית הרבה ואין לו ר'
 זוז הרי זה ישול ואינו צריך למכור כלי ביתו ואפילו הם
 של כסף וזהב במה דברים אמורים בכלי אכילה ושתייה
 ומלבוש ומצעות וכיוצא בהם אבל מגרדה או עלי שהם

שֶׁל כֶּסֶף מוֹכְרִים וְלֹא יִטּוֹל מֵהַצְדָּקָה וְהָא דַּאִין מְחַיִּיבִים
 אוֹתוֹ לְמַכּוֹר כְּלֵי תִשְׁמִישׁוֹ שֶׁל כֶּסֶף וְזֶהב דּוֹקָא כֹּל זְמַן
 שְׂאִינוּ צְרִיךְ לִיטּוֹל מֵהַקּוֹפָה אֲלֵא נוֹטֵל בְּסִתֵּר מִיַּחֲדִידִים אֲבָל
 אִם בָּא לִיטּוֹל מֵהַקּוֹפָה שֶׁל צְדָקָה לֹא יִתְּנוּ לוֹ עַד שְׂיִמְכּוֹר
 כְּלָיו: ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא נֶאֱמַדוּ הַשְּׂעִיּוּדִים הִלְלוּ אֲלֵא
 בְּיַמֵּיהֶם אֲבָל בְּזְמַן הַזֶּה יְכוֹל לִטּוֹל עַד שְׂיִהְיֶה לוֹ קָרָן כַּדִּי
 שְׂיִתְּפָרְנֵס הוּא וּבְנֵי בֵיתוֹ מֵהַרְיוֹחַ וּדְבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם:
 ג מִי שֶׁהָיָה לוֹ קַרְקָעוֹת וְאִם יִמְכְּרֵם בְּיַמּוֹת הַגְּשָׁמִים יִמְכְּרֵם
 בְּזוּל וְאִם יִנְיַחֵם עַד יַמּוֹת הַחֹמָה מוֹכְרֵן בְּשׁוּיָיִן אִין מְחַיִּיבִין
 אוֹתוֹ לְמַכּוֹר אֲלֵא מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מְעַשֵּׂר עָנִי עַד חֲצִי דְמֵיהֶם
 וְלֹא יִדְחֹק עֲצָמוֹ וְיִמְכּוֹר שֶׁלֹּא בְּזְמַן מְכִירָהּ. הִיּוּ שְׂאָר
 הָאָדָם לִזְקָחִים בְּיוֹקֵר וְהוּא אִינוּ מוֹצֵא מִי שְׂיִקַּח מִמֶּנּוּ אֲלֵא
 בְּזוּל מְפָנִי שֶׁהוּא דְחוּק וְטָרִיד אִין מְחַיִּיבִים אוֹתוֹ לְמַכּוֹר
 אֲלֵא אוֹכֵל מְעַשֵּׂר עָנִי וְהוֹלֵךְ עַד שְׂיִמְכּוֹר בְּשׁוּה וְיִדְעוּ הַכֹּל
 שְׂאִינוּ דְחוּק לְמַכּוֹר: ד בְּעַל הַבַּיִת הַהוּלֵךְ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם
 וְכָלוּ מַעוֹתָיו בְּדַדְךָ וְאִין לוֹ מָה יֵאָכֵל יִטּוֹל צְדָקָה וְכִשְׂיִחְזוֹר
 לְבֵיתוֹ אִינוּ חַיִּיב (לְשַׁלֵּם):

מוֹסֵר

מהרב סעדיה גאון

דְּאוּי שְׂנַדַּע פִּי כֹּל הָעוֹנוֹת מִתְּכַפְּרוֹת בְּתִשְׁבּוּבָה אֲלֵא עוֹן
 הַמַּתְעָה אֶת הַדְּבָרִים וְהַמַּתְעָה אוֹתָם בְּנִימוּס רַע וּבְטָעוֹת רַע.
 וּבַהוֹרָאָה שֶׁהוֹרָה אוֹתָם שֶׁלֹּא כְּתוּרָה וְשֶׁלֹּא כְּהִלְכָה לְמַדָּם
 אִין עוֹנוֹ מִתְּכַפֵּר מְפָנִי שְׂאִינוּ יְכוֹל לְתַקֵּן מָה שֶׁעוֹת וְאִינוּ

יכול להשיב את הרעות אשר למד אותם. וחטאת הרבים תלויה בו ועליו נאמר (משלי כח) משגה ישרים בדרך רע. והשנית מי שמוציא שם רע על חבירו. וחרפו בחרפה אשר אינו חשוד בה אין עונו מתכפר מפני שאינו יכול לתקן מה שעות. ואינו יכול להשיב חרפת חבירו עליו נאמר (משלי כה) פן יחסרך שומע. השלישית מי שיש בירו גזל ועושה ואינו משיב גזלתו ועליו נאמר (ויקרא ה) והיה פיי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל ועוד פתיב (יחזקאל יח) חבל רשע ישיב גזלה לא יגזול לכך אם מת בעל הגזלה חייב הגזול להשיב ולהחזיר הגזלה ליורשי המת שנאמר לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. ואם אין לו יורשים חייב הגזול להפקידם ולעשותם קדש:

לך לך ליל שישי תורה

צרוף יהוה

וַיְהִי־רִיב בֵּין רַעִי מִקְנֵה־אֲבָרָם
 וּבֵין רַעִי מִקְנֵה־לֹט וְהִכְנַעְנִי
 וְהִפְרֹזִי אִזּוֹ יֵשֵׁב בְּאֶרֶץ: וְהוּת מִצוֹתָא
 בֵּין רַעִי בְּעִירִיהָ דְאֲבָרָם וּבֵין רַעִי בְּעִירִיהָ דְלֹט

רשיי

(ז) ויהי ריב. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים

וּכְנַעֲנָאָה וּפְרֻזָּאָה בְּכֵן יִתִּיב בְּאַרְעָא: ח וַיֹּאמֶר
 אֲבָרָם אֶל-לֹוט אֶל-נָא תְהִי
 מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רַעִי וּבֵין
 רַעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ: וַאֲמַר
 אֲבָרָם לְלוֹט לֹא כַעַן תְּהִי מִצּוֹתָא בֵּינָא וּבֵינְךָ וּבֵין
 רַעוּתִי וּבֵין רַעוּתְךָ אֲרִי גּוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:
 ט הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד
 נָא מֵעָלַי אִם-הַשְּׂמָאל וְאִימְנָה
 וְאִם-הַיְמִין וְאִשְׁמְאִילָה: הֲלֹא כָל אַרְעָא
 קְדַמְךָ אֲתַפְרֵשׁ כַּעַן מִלּוֹתִי אִם אַתָּ לְצַפּוֹנָא וְאִנָּא
 לְדְרוֹמָא וְאִם אַתָּ לְדְרוֹמָא וְאִנָּא לְצַפּוֹנָא:

רש"י

בהמתם בקלות אחרים ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל
 והם אומרים נתנה הארץ לאברם וכו' חזן יורק וטע יורקו ואין
 זה גזל והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז יאב בארץ ולא זכה
 בה אברם עדיין: (ח) אנשים אחים. קרובים. ומדק אגדה
 דומין בקלסתר פנים: (ט) אם השמאל ואימנה. בכל אקר
 תאב (אשכ) לא אחרתק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר וסוף דבר
 הולך לו שנאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו': ואימנה.

וַיִּשְׂאֵל לֹוט אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-
 כָּל-כְּבֹד הַיִּרְדֵּן כִּי כָּלָה מִשְׁקָה
 לְפָנָיו | שָׁחַת יְהוָה אֶת-סֹדֶם וְאֶת-
 עֲמֹרָה כִּבְנֵי-יְהוָה בְּאֶרֶץ מְצֻרִים
 בְּאִבָּה צָעַר: וְזָקַף לֹוט יָת עֵינוֹהִי וַחֲזָא יָת
 כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא אַרְי כְּלָה בֵּית שְׁקִיא קְדָם
 חֲבָלוֹת יְיָ יָת סֹדוֹם וַיָּת עֲמֹרָה כִּבְנֵינְתָא דִּי
 כְּאַרְעָא דְּמְצֻרִים מְטִי לְצָעַר: יָא וַיִּבְחַר-לוֹ
 לֹוט אֶת כָּל-כְּבֹד הַיִּרְדֵּן וַיִּסַּע לֹוט
 מִקְּדָם וַיִּפְּרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו: וַבָּחַר
 לִיה לֹוט יָת כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא וַנְּטַל לֹוט מִלְּקַדְמִין

רש"י

חימין את עממי כמו ואשמאילה אשמאיל את עממי. ואם תאמר
 היה לו לנקד ואימינה כך מצינו במקום אחר אם יש להימין
 ואין נקוד להימין: (י) כי כלל משקה. ארץ נחלי מים: לפני
 שחת הי את סדום ואת עמורה. היה אותו מיסור: כגן הי.
 לחילנות: בארץ מצרים. לזרעים: באבה צער. עד לער.
 ומדקס אגדה דורקו לגנאי על שהיו שטופי זמה בחר לו לוט
 בסקנותם במסכת הוריות: (יא) כבר. מיסור כתרגומו: מקדם.

ואת־פָּרְשׁוֹ גִבֹר מְלוֹת אַחוּהִי: יב אֲבָרָם יֹשֵׁב
 בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן וְלוֹט יֹשֵׁב בְּעָרֵי
 הַכְּפָר וַיֵּאָהֵל עַד־סְדֹם: אָבְרָם יָתֵב
 בְּאֶרֶץ אֲדָמָה וְלוֹט יָתֵב בְּקִירוֹ מִיִּשְׂרָאֵל וַפָּרַס עַד
 סְדֹם: יג וְאֲנָשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים
 לַיהוָה מְאֹד: וְאֲנָשֵׁי דְסְדֹם בִּישִׁין בְּמִמּוֹנְהוֹן
 וְחִיבִין בְּגוֹיֹתְהוֹן קָדָם יי לַחֲדָא: יד וַיְהוֹה
 אָמַר אֶל־אֲבָרָם אַחֲרַי הִפְרַד־לוֹט
 מֵעִמּוֹ שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה
 וְנִגְבְּהָ וְקִדְמָה וַיִּמָּה: וַיֵּי אָמַר לְאֲבָרָם
 רָשִׁי

נסע מאכל אברם (ממזרח) והלך לו למערבו של אברם נמלא
 נוסע ממזרח למערב. ומדק אגדה הסיע עמנו מקדמונו של
 עולם אמר אי אפסי לא באברם ולא באלהיו: (יב) ויאחל.
 נטע אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: (יג) ואנשי סדום
 רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלסכון עמהם. ורבותינו
 למדו מכאן שם רשעים ירקב: רעים. בגופם: וחטאים.
 בממונם: לה' מאד. יודעים רבונם ומתכונים למחול בו:
 (יד) אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו היה הדבור

בְּתֵר דְּאִתְפָּרֵשׁ לוֹט מַעֲמִיָּה זְקוּף כְּעַן עֵינְךָ וְחֲזִי
מִן אֲתָרָא דְּאֵת תַּמָּן לְצַפּוֹנָא וּלְדְרוֹמָא וּלְמַדִּינָחָא
וּלְמַעֲרָבָא: טו כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
אַתָּה רֹאֵה לְךָ אֶתְנַנְּהָ וּלְזֶרְעֶךָ עַד־
עוֹלָם: אֲרִי יֵת כָּל אֲרָעָא דִּי אֵת תְּחִי לְךָ אֶתְנַנְּהָ
וּלְבְנֶיךָ עַד עָלָם: טז וְשָׁמַתִּי אֶת־זֶרְעֶךָ
כְּעַפְרֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי יוֹכֵל
אִישׁ לְמִנּוֹת אֶת־עַפְרֵי הָאָרֶץ גַּם־
זֶרְעֶךָ יִמְנָה: וְאֲשׁוּי יֵת בְּנֶיךָ סְגִיִּין כְּעַפְרָא
דְּאֲרָעָא כְּמָא דִּי לֹא אֶפְשָׁר לְגַבְרֵי לְמַמְנֵי יֵת עַפְרָא
דְּאֲרָעָא אִף בְּנֶיךָ לֹא יִתְמַנּוּ: יז קוּם
הִתְהַלֵּךְ בְּאָרֶץ לְאַרְכָּהָ וּלְרַחְבָּהָ
כִּי לְךָ אֶתְנַנְּהָ: קוּם הֲלִיךְ בְּאֲרָעָא לְאַרְכָּהָ
וּלְפָתְיָהּ אֲרִי לְךָ אֶתְנַנְּהָ: יח וַיֵּאָהֵל אַבְרָם

רש"י

פּוֹרַשׁ מַמְנוֹ: (וּלְעֵינַי שְׁהִיָּה לוֹט אֲכַלּוּ וְכַתִּיב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כַּשֶּׁר הָיָה וְקָל לְהַבִּין): (טז) אֲשֶׁר אֲנִי יוֹכֵל
אִישׁ. כַּסֵּם שְׁאִי אֶפְשָׁר לְעַפְרֵי לְמִנּוֹת כִּד זֶרְעֶךָ לֹא יִמְנָה:

וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאַלְנֵי מְמַרָּא אֲשֶׁר
 בְּחִבְרוֹן וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה:
 וּפְרַס אֲבָרָם וְאַתָּא וַיִּתֵּב בְּמִישְׁרֵי מְמַרָּא דִּי
 בְּחִבְרוֹן וּבְנָא תַמָּן מְדַבְּחָא קָדָם י״: פ רביעי
 יד א וַיְהִי בַיּוֹמִי אֲמַרְפֵּל מֶלֶךְ-
 שְׁנַעֲרֵי אַרְיֹד מֶלֶךְ אֶלְסַר
 כְּדַרְלַעְמַר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעַל מֶלֶךְ
 גּוֹיִם: וְהוּא בְּיוֹמֵי אֲמַרְפֵּל מֶלְכָּא דְבַבְלַי אַרְיֹד
 מֶלְכָּא דְאַלְסַר כְּדַרְלַעְמַר מֶלְכָּא דְעֵילָם וְתַדְעַל
 מֶלְכָּא דְעַמְמֵי: ב עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת-
 בְּרַע מֶלֶךְ סָדָם וְאֶת-בְּרַשַׁע מֶלֶךְ
 עַמְרָה שְׁנַאֲב | מֶלֶךְ אֲדָמָה
 וְשִׁמְאֵבֵל מֶלֶךְ צְבִיִּים וּמֶלֶךְ בַּלַּע

רשׁי

(יח) ממררא. שם אדם: (א) אמרפל. הוא נמרוך שאמר
 לאברהם פול לחוד ככסן האש: מלך גוים. מקום יש ששמו
 גוים על שם שנתקבצו שמה מכמה אומות ומקומות והמליכו
 איש עליהם ושמו חלעל. ז"ר: (ב) ברע. רע לשמים ורע
 לבניות: ברשע. שנתעלה זרשעו: שנאב. שונא אביו

היא צֶעַר: סָדְרוּ (נ"י עֲבָדוּ) קָרְבָא עִם בְּרַע
מִלְכָא דְסָדָם וְעִם בְּרַשַׁע מִלְכָא דְעַמְרָה שְׁנָאב
מִלְכָא דְאֲדָמָה וְשִׁמְאֵבֶר מִלְכָא דְצְבוּיִם וּמִלְכָא
דְבַלַע הִיא צֶעַר: ג כָּל-אֱלֹהֵי חִבְרוֹ אֵל-
עֵמֶק הַשְּׂדֵיִם הוּא יָם הַמֶּלַח: כָּל
אֵלִין אֲתַכְנְשׁוּ לְמִישַׁר חֻקְלָא הוּא אֲתַר יִמָּא
דְמִלְחָא: ד שְׁתַּיִם עֵשְׂרָה שָׁנָה עֲבָדוּ
אֶת-כְּדָרְלֵעֹמֶר וּשְׁלֹשׁ-עֵשְׂרֵה שָׁנָה
מָרְדּוּ: תַּרְתֵּי עֶשְׂרֵי שָׁנִין פְּלַחוּ יֵת כְּדָרְלֵעֹמֶר
וּתְלַת עֶשְׂרֵי שָׁנִין מָרְדּוּ: ה וּבְאַרְבַּע
עֵשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֵעֹמֶר

רש"י

כַּנְשָׁמִים: שִׁמְאֵבֶר. קָם אֲבַר לַעוֹף וּלְקַפּוֹץ וּלְמַרְדּוּ בַּהֲקוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא: בַּלַּע. קָם הַעִיר: (ג) עֵמֶק הַשְּׂדֵיִם. כִּי קָמוּ עַל
קָם שְׁהִיוּ בּוֹ שְׁלוֹת הַרְבֵּה. וּמִדְרָשׁוֹ אֲגִידָה הַרְבֵּה יָס: הוּא יָם
הַמֶּלַח. לְאַחַר זְמַן נִמְשַׁךְ הָיָם לְחֻכּוֹ וְנַעֲשָׂה יָם הַמֶּלַח וּמִדְרָשׁ
אֲגִידָה אֹמֵר שְׁנַחֲבָקְעוּ הָאֲרִיסִים סְבִיבוֹתָיו וּנְמַשְׁכוּ יָאֲרִיסִים לְחֻכּוֹ:
(ד) שְׁתַּיִם עֵשְׂרֵה שָׁנָה עֲבָדוּ. חֲמֵשָׁה מַלְכִים הִלְכוּ אֶת
כְּדָרְלֵעֹמֶר וּבְאַרְבַּעַה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָרְדּוֹ: בָּא כְּדָרְלֵעֹמֶר. לְפִי

וְהַמְלָכִים אֲשֶׁר אֹתוֹ וַיְכּוּ אֶת־
 רַפָּאִים בְּעִשְׂתָּרֶת קַרְנַיִם וְאֶת־
 הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֶת הָאֵימִים בְּשׂוּה
 קַרְיָתָיִם: וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵי שָׁנַיִן אֶתָּא כְּדָדְלַעְמָר
 וּמְלָכִיא דְעַמִּיָּה וּמָחוּ יֵת גְּבַרְיָא דִּי בְעִשְׂתָּרוֹת
 קַרְנַיִם וְיֵת תְּקִיפִיא דְבַהֲמָתָא וְיֵת אִימָתְנֵי דְבְשׂוּה
 קַרְיָתָיִם: וְאֶת־הַחֲרִי בְּהַרְרָם שְׁעִיר
 עַד אֵיל פְּאָרְזָן אֲשֶׁר עַל־הַמְּדַבֵּר:
 וְיֵת חוֹרְאֵי דִי בְּטוֹרְהוֹן דְּשְׁעִיר עַד מִישַׁר פְּאָרְזָן
 דְּסַמִּיק עַל מְדַבְּרָא: וְיֵשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־
 עֵין מְשַׁפְּטָל הוּא קָדְשׁ וַיְכּוּ אֶת־כָּל־

רשי

שהוא היה בעל המעשה נכנס בעבי הקורה: (ה) זה המלכים
 וגר. אלו שלשה מלכים: זוזים. הם זמזומים: (ו) בהררם.
 כהר שלהם: איל פארזן. כתרגומו מישר. ואומר אני שאין איל
 לשון מישור אלא מישור של פארזן איל שמו ושל ממרח אלוני
 שמו ושל ירדן ככר שמו ושל שטים אצל שמו אצל השטים וכן
 בעל גר בעל שמו וכלם מתורגמין מישר וכל אחד שמו עליו:
 על המדבר. אצל המדבר כמו ועליו מטה מנשה: (ז) עין

שָׂדֵה הָעֹמֵלְקִי וְגַם אֶת־הָאֹמְרֵי
 הַיֹּשֵׁב בְּחִצְצֹן תָּמָר: וְתָבוּ וְאָתוּ לְמִישֵׁר
 פְּלוּג דִּינָא הִיא רְקַם וּמְחוּ יֵת כָּל חֻקְלָ עֲמֻלְקָא
 וְאִף יֵת אֲמוּרָאָה דִּי־תִיב בְּעֵין גְּדִי: ח וַיֵּצֵא
 מֶלֶךְ־סוֹדִם וּמֶלֶךְ עֵמֹרָה וּמֶלֶךְ
 אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צְבוּיִם וּמֶלֶךְ בְּלַע
 הוּא־צֵעַר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה
 בְּעַמְקֵי הַשְּׂדֵיִם: וּנְפַק מִלְכָּא דְסָדוּם וּמִלְכָּא
 דְעֵמֹרָה וּמִלְכָּא דְאֲדָמָה וּמִלְכָּא דְצְבוּיִם וּמִלְכָּא
 דְבְלַע הִיא צוּעַר וְסָדְרוּ עִמְהוֹן קָרְבָּא בְּמִישֵׁר
 חֻקְלֵיָא: ט אֶת כְּדָרְלֵעָמַר מֶלֶךְ עֵילָם
 וְתִדְעַל מֶלֶךְ גְּזוּיִם וְאֹמְרָפֶל מֶלֶךְ
 שְׁנַעַר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסַר אַרְבַּעַה

רש"י

משפטי הוא קדש. על שם העתיד שעתידין משה ואהרן
 להשפט שם על עסקי אוחו העין והם מי מריבה. ואונקלוס
 תרגמו כפשוטו מקום שהיו בני המדינה מתקבלים שם לכל
 משפט: שדה העמלקי. עדין לא נולד עמלק ונקרא על שם
 העתיד: בחצצן תמר. הוא עין גדי מקרא מלא בדברי הימים

מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה: עִם כְּדָרְלֵעָמָר
מְלָכָא דְעֵילָם וְתִדְעַל מְלָכָא דְעַמְמִין וְאִמְרָפֶל
מְלָכָא דְבַבֵּל וְאִרְיוֹן מְלָכָא דְאַלְסַר אַרְבַּעַה מְלָכִין
לְקַבִּיל חֲמִשָּׁא: י וְעַמְּק הַשְּׂדִים בְּאֶרֶת
בְּאֶרֶת חָמָר וַיִּנָּסוּ מֶלֶךְ־סָדָם
וְעַמְרָה וַיִּפְלוּ־שָׁמָּה וְהַנְּשֵׂאִים
הָרָה נָסוּ: וּמִיִּשְׂר חַקְלִיא בִירִין בִּירִין מִסְקוֹן
חִמְרָא וְעָרְקוֹ מְלָכָא דְסָדוּם וְעַמְרָה וְנִפְלוּ תַמָּן
וְדֹאשְׁתָּארוּ לְטוֹרָא עָרְקוֹ: יא וַיִּקְחוּ אֶת־
כָּל־רֶכֶשׁ סָדָם וְעַמְרָה וְאֶת־כָּל־
אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ: וּשְׁבוּ יָת כָּל קְנִינָא דְסָדוּם

רש"י

(ב' כג) ביהושפט: (ט) ארבעה מלכים וגו'. ואף על פי כן
נלחו המועטים להאדיעך שגבורים היו ואף על פי כן לא נמנע
אברהם מלכרוף אחריהם: (י) בארות בארות חמרה. בארות
הרצה היו שם שנוטלים משם אדמה לטיט של בנין ומדרש
אגדה שהיה הטיט מוגבל בהם ונעשה נס למלך סדום שיאל
משם לפי שהיו באומות מהקלתן שלא היו מאמינים שניתול אברהם
מאור כשדים מכבשן האש וכיון שיאל זה מן החמר האמינו
באברהם למפרע: הרה נסו. להר נסו. הרה כמו להר כל חיבה

וְעִמּוּדָה וַיֵּת כָּל מִיכְלֵהוֹן וְאַזְלוֹ: יב וַיִּקְחוּ
 אֶת-לוֹט וְאֶת-רֵכְשׁוֹ בֶּן-אָחִי
 אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסֹדֹם:
 וַיָּשׁוּבוּ יֵת לוֹט וַיֵּת קַנְיִינָה בַר אַחֻזַּי דְּאַבְרָם וְאַזְלוֹ
 וְהוּא יֵתב בְּסֹדֹם: יג וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיִּגְדַּר
 לְאַבְרָם הָעֵבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאֵלֵנִי
 מִמֶּרָא הָאֲמַרִי אָחִי אֲשַׁכֵּל וְאָחִי

רש"י

שְׂרֵיכָה לַמ"ד בַּחֲחֻלְתָּהּ הַטֵּיִל לָהּ ה"א בְּסוּפָהּ. וַיֵּשׁ חֲלוֹק בֵּין
 הָרָה לַהֲרָה שֶׁה"א שְׂבֹסוֹף הַחֵיבָה עוֹמֵדָה בַּמָּקוֹם לַמ"ד
 שְׂבֹרָשָׁה אֲבָל (ס"א זו) אֵינָה עוֹמֵדָה בַּמָּקוֹם לַמ"ד
 וְנִקְוָה (ס"א לְנִקּוּד) פֶּתַח תַּחְתִּיהוּ הַרְבֵּיהוּ כְּמוֹ לַהֲרָה כְּמוֹ אֲלֵהֶרֶוֹאֵינוּ
 מִפְּרָשׁ לְאֵיזָה הָרָה אֲבָל שְׂכָל אֶחָד נִסְ בְּאֶשֶׁר מֵאֵל הָרָה תַּחֲלָה.
 וְכִשְׁהוּא עוֹתוֹן ה"א בְּרָשָׁה לְכַתּוּב הָרָה אוֹ הַמְדַבְּרָה פֶּתַחוֹנוּ
 כְּמוֹ אֵל הָרָה אוֹ כְּמוֹ לַהֲרָה וּמִשְׁמַנְךָ לְאוֹתוֹ הָרָה הַיְדוּעַ וּמִפּוֹרֵשׁ
 בְּפֶרֶשָׁה: (יב) וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסֹדֹם. מִי גֵרֵם לוֹ זֹאת וַיִּשְׁבְּתוּ
 בְּסֹדֹם: (יג) וַיָּבֵא חַפְּלִיט. לְפִי פִשּׁוּטוֹ זֶה עוֹג שְׂפֵלֵט מִן
 הַמִּלְחָמָה וְהוּא שְׂכַתּוּב כִּי רַק עוֹג נֶאֱמַר מִיַּתֵּר הַרְפָּאִים וְזֶה
 נֶאֱמַר שְׂלָה הַרְגוּהוּ אֲמֵרְפֵל וְחִבְרִיו כְּשֶׁהֵבּוּ הַרְפָּאִים בְּעִשְׂתָּרוֹת
 קֶרְנִים תַּנְחוּמָא. וּמִדְרַשׁ בְּרָשִׁית רַבָּה זֶה עוֹג שְׂפֵלֵט מִדוֹר
 הַמְבוּל וְזֶה מִיַּתֵּר הַרְפָּאִים שְׁנֵאֲמַר הַגְּפִילִים הֵיוּ בְּאַרְצָה וְגו' וְגו'
 וּמִחֲכוּיִן שִׁיהָרָג אֲבָרִם וַיִּשָּׂא אֶת שְׂרָה: הָעֵבְרִי. שְׂבָא מֵעֵבֶר

עֲנֵר וְהֵם בְּעֲלֵי בְרִית־אֲבָרָם: וְאַתָּא
מְשִׁיזְבָּא וְחַוֵּי לְאֲבָרָם עֲבָרָא וְהוּא שְׂרִי בְּמִישְׁרֵי
מְמַרָּא אֲמוּרָאָה אַחוּהֵי דְאַשְׁכּוּל וְאַחוּהֵי דְעֲנֵר
וְאַנּוּן אַנְשֵׁי קִימִיה דְאֲבָרָם: יד וַיִּשְׁמַע
אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו וַיִּרַק אֶת־
חֲנִיכּוֹ יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיְרַדֶּף עַד־דָּן: וַשְׁמַע
אֲבָרָם אֲרִי אֶשְׁתִּבִּי אַחוּהֵי וְנָרִיז יָת עוֹלְמוּהֵי יְלִידֵי
בֵּיתֶיהָ תִּלְתַּת מָאָה וְתַמְנֵי עֶסֶר וַיְרַדֶּף עַד דָּן:

רש"י

הגהר. (בראשית רבה): בעלי ברית אברם. שכרתו עמו ברית
(ס"א) דבר אחר שהשיאו לו ענה על המילה כמו שמפורש
במקום אחר: (יד) וירק. כתרגומו חריו וכן והריקותי אחריכס
חרב אזדיין בחרבי עליכס וכן חריק חרבי וכן והרק חנית וסגור:
חניכיו. חניכו כתיב (ס"א קרי) זה אליעזר שחנכו למנות והוא
לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד
בה. וכן חנוך לנער חנכת המזבח חנכת הבית ובלע"ז קורין לו
חינכני"ר: שמונה עשר וגו'. רבותנו אמרו אליעזר לבדו היה
והוא מנין גימטריא של שמו: עד דן. שם תשש כמו שראה

לך לך לך יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו
תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה.

טו ויחלק עליהם | לילה הוא
ועבדיו ויכם וירדפם עד-חובה
אשר משמאל לדמשק: ואתפלג
עליהון ליליא הוא ועבדוהי ומחונון ורדפנון עד
חובה די מצפונא לדמשק: טז וישב את
כל-הרכש וגם את-לוט אחיו
ורכשו השיב וגם את-הנשים ואת-
העם: ואתב ית כל קנינא ואף ית לוט בר
אחוהי וקניניה אתיב ואף ית נשיא וית עמא:
יז ויצא מלך-סדם לקראתו אחרי

רשי

שעתידין בניו להעמיד גם עגל: (טו) ויחלק עליהם. לפי
פשוטו סרס המקרא ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה כדך
הרדופים שמתפלגים אחר הגרדפים כשבורחים זה לכאן וזה
לכאן: לילה. כלומר אחר שחשכה לא נמנע מלרדפם. ומדק
אגדה שנחלק הלילה ובחצות הראשון נעשה לו נס וחזיו השני
נשמר ובה לו לחצות לילה של מצרים: עד חובה. אין מקום
ששמו חובה וזן קורא חובה על גם עבודת אלילים שעתידה

שׁוּבוּ מִהַכּוֹת אֶת־כַּדְרֵלְעֹמֶר וְאֶת־
הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אָתּוּ אֶל־עַמֶּק שׁוּה
הוּא עַמֶּק הַמֶּלֶךְ: וּנְפַק מֶלֶכָּא דְסָדוּם
לְקַדְמוּתֵיהּ בְּתַר דְּתַב מְלַמְּחֵי יֵת כַּדְרֵלְעֹמֶר וְיֵת
מְלַכֵּיא דִּי עַמִּיהּ לְמִישֵׁר מִפְּנֵא הוּא אֲתַר בֵּית
רִיסָא דְּמֶלֶכָּא: יח וּמְלַכֵּי־צָדֵק מֶלֶךְ
שְׁלָם הוּצִיא לָחֶם וַיֵּיז וְהוּא כְּהֵן
לְאֵל עֵלְיוֹן: וּמְלַכֵּי צָדֵק מֶלֶכָּא דִּירוּשְׁלָם
אַפִּיק לָחֶם וְחָמֵר וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ קָדָם אֵל עֵלְאָה:
יט וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבָרָם
לְאֵל עֵלְיוֹן קִנְהַ שְׁמַיִם וְאַרְצָ: וּבְרַכְיָהּ

רש"י

להיות שם: (יז) עמק שדה. כך שמו ותרגומו למישר מפנא
פנוי מאילנות ומכל מכסול: עמק המלך. בית ריסא דמלכא
בית ריס אחד שהוא שלשים קנים שהיה מיוחד למלך לזחק
סם. ומדרש אגדה עמק שהסוּו סם כל האומות והמליכו את
אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקאין: (יח) ומלכי צדק.
מדרש אגדה הוא שם בן נח: לחם ויין. כך עושים ליגיעי
מלחמה והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בנו. ומדרש
אגדה רמז לו על המנחות ועל הגסכים שיקריבו סם בנו:
(יט) קנה שמיים וארץ. כמו עושה שמים וארץ על ידי

וְאָמַר בְּרִיךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְאָה דְקַנְיָנִיָּה שְׁמִיָּא
 וְאַרְעָא: כ וּבְרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר-מִגֵּן
 צְרִיךְ בִּידֶךָ וַיִּתֵּן-לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֶּל:
 וּבְרִיךְ אֵל עֶלְאָה דְמָסַר סְנַאךְ בִּידֶךָ וַיֵּהֵב לֵיהּ חַד
 מִן עֶסְרָא מִכְּלָא: חמישי כא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-
 סָדָם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנְּפֶשׁ
 וְהַרְבֵּשׁ קַח-לָךְ: וְאָמַר מֶלֶכָּא דְסָדוּם
 לְאַבְרָם הֵב לִי נַפְשָׁתָא וְקַנְיָנָא (נ"א סב) דְּבַר לָךְ:
 כב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ סָדָם
 הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל-יְהוָה אֵל עֶלְיוֹן
 קָנָה שָׁמַיִם וְאָרֶץ: וְאָמַר אַבְרָם לְמֶלֶכָּא
 דְסָדוּם אַרְיֵמִית יָדִי בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ קָדָם אֵל עֶלְאָה
 דְקַנְיָנִיָּה שְׁמִיָּא וְאַרְעָא: כג אִם-מַחֲוִיטָא וְעַד

רש"י

עשיתו קנאו להיות שלו: (כ) אשר מגן. אשר הסגיר. וכן
 אמגןך ישראל: ויתן לו. אברס: מעשר מכל. אשר לו לפי
 שהיה כהן: (כא) תן לי הנפש. הגופים מן השני שלי שהלכת
 החזר לי הגופים לכדס: (כב) הרמתי ידי. לשון שבעה. מריס
 אני את ידי לאל עליון וכן בי נשבעתי נשבע אני וכן נחתי כסף
 השדה קח ממני טחון אני לך כסף השדה וקחהו ממני:

שְׂרוּךְ-נֶעַל וְאִם-אָקַח מִכָּל-אֲשֶׁר-
 לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֵעֵשְׂתִּי אֶת-
 אֲבָרָם: אִם מְחוּטָא וְעַד עֲרַקְתָּ מִסָּנֵא וְאִם אֶסֶב
 מִכָּל דֵּי לְךָ וְלֹא תִימַר אֲנֵא אֶעֱתִרִית יֵת אֲבָרָם:
 כַּד בְּלַעְדֵּי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים
 וַחֲלָק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אֵתִי
 עֲנַר אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ
 חֲלָקָם: לְחוּד (נ"א בַר) מִדְּאָכְלוּ עוֹלְמָיָא וַחֲלָק
 גְּבַרְיָא דֵּי אֲזִלוּ עִמִּי עֲנַר אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא אֲנִין

רש"י

(כג) אם מחוטט ועד שרוך נעל. לעכב לעלמי מן השבי:
 ואם אקח מכל אשר לך. ואם תאמר למה לי שכר מצית
 גנזיך לא חקח: ולא תאמר וגו'. שהקדוש צריך הוא הבטיחני
 לעשרני שנאמר ואצרכך וגו': (כד) הנערים. עבדי אשר הלכו
 אחי ועוד ענר אשכול וממרא וגו'. אף על פי שעבדי נכנסו
 למלחמה שנאמר הוא ועבדיו ויכס. וענר וחצריו יסבו על
 הכלים לשמור אפלו הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד
 שאמר כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו
 יחלקוהו ולכך נאמר (שם) ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה
 לחוק ולמשפט. לא נאמר והלחאה לפי שכבר נתן החוק בימי

יִקְבְּלוּן חִלְקֵהוֹן: ם טו א אַחַר |
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִיָּה דְבַר־יְהוָה
 אֶל־אַבְרָם בַּמַּחֲזֵה לְאמֹר אֶל־
 תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ
 הַרְבֵּה מְאֹד: בְּתַר פִּתְגָמֵי־הָאֵלִין הוּהוּ
 פִּתְגָמֵי דִּי עִם אַבְרָם בְּנִבְוָאָה לְמִימְרֵי לָא תְּדַחַל
 אַבְרָם מִימְרֵי תְּקוּף לְךָ אַגְרֵךְ סְגִי לְחֻדָּא:
 ב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה־
 תַּתֶּן־לִי וְאַנְכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן־

רשיי

אברהם: (א) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר
 סמוך אחרי מופלג (בראשית רבה). אחר הדברים האלה. אחר
 שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמה
 קבלתי שכר על כל נדקותי לכך אמר לו המקום אל תירא
 אברהם: אנכי מגן לך. מן העונש שלא תענש על כל אותן
 נפשות שהרגת ומה שאתה דואג על קבול שכרך שכלך הרבה
 מאד: (ב) הולך ערירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש וחבר
 לו ער ועונה ערירי בלא יורש כאשר תאמר ובכל תבואתי
 תשרש תעקר שרשיה כך לשון ערירי חסר בניס ובלע"ז
 דושפנטי"ן. ולי נראה ער ועונה מגזרת ולבי ער וערירי לשון

מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דְמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר:
 וְאָמַר אַבְרָם יי אֱלֹהִים מָה תַתֵּן לִי וְאָנָּה אֲזִיל
 בְּלֹא וְלֹד וְבַר פְּרִנְסָא הָרִין דְּבִבְיַתִּי הוּא דְמִשְׁקָא
 אֱלִיעֶזֶר: ג וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא
 נִתְּתָה זָרַע וְהִנֵּה בֶן-בֵּיתִי יוֹרֵשׁ
 אֹתִי: וְאָמַר אַבְרָם הֵא לִי לֹא יִהְיֶה וְלֹד וְהֵא בַר
 בֵּיתִי יָרִית יָתִי: ד וְהִנֵּה דְבַר-יְהוָה
 אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשֶׁךָ זֶה כִּי-אִם
 אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ: וְהֵא
 פִתְגָמָא דִּי עֲמִיה לְמִימַד לָא יִדְתַּנֶּךָ דִּין אֱלֹהִין
 בַּד דְּתוּלִיד הוּא יִדְתַּנֶּךָ: ה וַיֹּצֵא אֹתוֹ

רשי

חרבן וכן ערו ערו. וכן ערות יסוד וכן ערער תתערער. וכן כי
 ארזה ערה: ובין משק ביתי. כמרגומו שכל ביתי ניזון על פיו
 כמו ועל פיד יסק אפוטרופא שלי ואילו היה לי בן היה בני
 ממונה על שלי: דמשק. לפי התרגום מדמשק היה ולפי מדרש
 אגדה שרדף המלכים עד דמשק. ובגמרא שלנו דקשו טטריקון
 דולה ומשקה מחורת רבו לאחרים: (ג) הן לי לא נתת זרע.
 ומה תועלת בכל אשר תתן לי: (ה) ויוצא אותו החוצה. לפי

הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטָנָא הַשְּׂמִימָה
 וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לְסַפֵּר
 אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ:
 וְאִפִּיק יְתִיָּה לְבָרָא וְאָמַר אֶסְתְּכִי כַּעַן לְשִׁמְיָא וּמְנִי
 כּוֹכְבֵיָא אִם תְּכּוּל לְמַמְנִי יְתַהוּן וְאָמַר לִיה פְּדִין
 יְהוּן בְּנִידָ: וְהָאֲמֵן בִּיהוּה וַיִּחְשְׁבָהּ
 לוֹ צְדָקָה: וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי וַחֲשַׁבָה לִיה
 לְזָכוּ: שִׁישִׁי ז' וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲנִי יְהוּה
 אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֹר כְּשִׁדְיִים

רשימי

פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים. ולפי מדרשו אמר
 לו לא מאלטוגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד
 בן. אצרכם אין לו בן אבל אצרהם יש לו בן שרי לא חלד אבל
 שרה חלד אני קורא לכם שם אחר וישתנה הגזל דבר אחר
 הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים וזהו לשון
 הבטתה מלמעלה למטה: (ו) והאמן בה. לא שאל לו אות על
 זאת אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו כמה אדע:
 ויחשבה לו צדקה. הקדוש ברוך הוא חשבה לאצרכם
 לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו. דבר אחר כמה אדע
 לא שאל לו אות אלא אמר לפניו האדיעני באזה זכות יתקיימו

לַתֵּת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
 לְרִשְׁתָּהּ: וְאָמַר לֵיהּ אָנָּה יי דַּאֲפַקְתָּךְ מֵאֶרֶץ
 דְּכַשְׁדָּאִי לְמַתָּן לְךָ יְת אֶרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:
 ה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה בְּמָה אֲדַע כִּי
 אֶרְשָׁנָה: וְאָמַר יי אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲדִי
 אֶרְתִּינָה: ט וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחְהָ לִּי
 עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל
 מְשֻׁלֶּשׁ וְתֹר וְגֹזֵל: וְאָמַר לֵיהּ קָרֵב קִדְמִי
 עֵגְלִין תִּלְתָּא וְעֵזִין תִּלְתָּא וְדַכְרִין תִּלְתָּ וְשַׁפְּנִינָא
 וְבַר יוֹנָה: י וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה
 וַיְבַתֵּר אֹתָם בְּתוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־

רש"י

בה אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות: (ט) עגלה
 משלששת. שלש עגלים רמז לשלש פרים פר יום הכפורים ופר
 העלם דבר של לבור ועגלה ערופה: ועז משלששת. רמז
 לשעיר הגעשה בפנים ושעירי מוספין של מועד ושעיר חטאת
 יחיד: ואיל משולש. אשם ודאי ואשם חלוי וכבשה של חטאת
 יחיד: ותור וגוזל. חור וכן יונה: (י) ויבתר אתם. חלק כל
 אחד לשני חלקים ואין המקרא יולא מידי פשוטו לפי שהיה

לך לך ליום שישי

וְלֹא לְקַרְאֵת רֵעֵהוּ וְאֶת־הַצֶּפֶר

לֹא בַתָּר: וְקָרַב קְדֻמוֹהֵי יָת כָּל אֲלִין וּפְלִיג

יְתֵהוּן בְּשׁוּה וְיֵהַב פְּלִגְיָא פְּלִוג לְקַבֵּל חֲבֵרִיה וְיָת

עוֹפָא לָא פְּלִיג: יָא וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל־

רש"י

כורח ברית עמו לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ
כדכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו' ונדך
טורחי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בחריה כמה שנאמר
העוברים בין בחרי העגל חף כאן תגור עשן ולפיד חף אשר עבר
בין הגזרים הוא שלוחו של שכינה שהוא חף: ואת הצפור לא
בתר. לפי שהאומות עובדי אלילים נמשלו לפרים ואלילים ושעירים
שנאמר סבבוני פרים רבים וגו' ואומר האיל אשר ראית
בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר והאפיר השעיר מלך יון.
וישראל נמשלו לבני יונה שנאמר יונתי בחגוי הסלע לפיכך בחר
הבהמות רמז שיהיו האומות כלים והולכים: ואת הצפור לא
בתר. רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם: (יא) העיט. הוא עוף
על שם שהוא עט ושואף אל הגבלות לטוש עלי אוכל כמו
וחטט אל השלל: על הפגרים. על הבתרים (ס"א) הפגרים
מחרגמינן פוגליא אלא מחרד שהורגו לתרגם חיש בחרו ויהב
פלגיא נתחלף להם חיבת פגליא לפלגיא וחרגומו הפגרים פלגיא
וכל המחרגם כן טועה לפי שאין להקיש בחרים לפגרים
שבחרים חרגומו פלגיא ופגרים חרגומו פגליא לשון פגול כמו

הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: וַנַּחַת
 עוֹפֵא עַל פְּגִלָּא וְאַפְרָח יִתְהוֹן אֲבָרָם: יב וַיְהִי
 הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וְתִרְדְּמָה נִפְלְתָה עַל-
 אֲבָרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֹשֶׁכָה גְדֹלָה
 נִפְלְתָת עָלָיו: וְהוּא שֶׁמֶשׂא לְמִיעַל וְשִׁנְתָא
 נִפְלְתָת עַל אֲבָרָם וְהָא אֵימָה קָבֵל סְגִי נִפְלְתָת
 עֲלוֹהֵי: יג וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע יִתְדַע
 כִּי-גֵר | יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא

רש"י

פגול הוא לשון פגור: וישב. לשון נשיבה והפרחה כמו ישב
 רוחו רמז שיבא דוד בן יסו לכלוחם ואין מניחים אותו מן
 השמים עד שיבוא מלך המשיח: (יב) והנה אימה וגו'. רמז
 לכרות וחסך של גליות: (יג) כי גר יהיה זרעך. משנולד ילחק
 עד שינארו ישראל ממלכים ארבע מאות שנה. כיכל ילחק בן
 ששים שנה כשנולד יעקב ויעקב כשירד למצרים אמר ימי שני
 מגורי שלשים ומאת שנה הרי מאה ותשעים ובמצרים היו
 מאתים ועשר כמנין רד"ו הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר
 במצרים היו ארבע מאות הרי קהת מיורדי מצרים היה לא
 וחשוב שנתיו של קהת ושל עמרם ושמנים של משה שהיה
 כשינארו ישראל ממצרים אין אחת מוצא אלא שלש מאות
 וחמשים ואחת כריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר

לָהֶם וְעַבְדֵּיכֶם וְעַנְוֵיכֶם אַתֶּם אַרְבַּע
 מֵאוֹת שָׁנָה: וְאָמַר לְאַבְרָם מִדַּע תִּדַע אֲרִי
 דִּירִין יְהוֹן בְּנִיד בְּאַרְעָא דְלֵא דִילְהוֹן וַיִּפְלְחוּן
 בְּהוֹן וַיַּעֲבֹדוּן יְתְהוֹן אַרְבַּע מֵאָה שָׁנִין: יד וְגַם
 אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דִן אֲנֹכִי
 וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְּשׁ גְּדוֹל: וְאִף יֵת
 עֲמָא דִיִּפְלְחוּן בְּהוֹן דִּיִּין אֲנָא וּבִתְרַן כֹּן יִפְקוּן
 בְּקִנְיָנָא סְגִי: טו וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־
 אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּרָ בְּשִׁיבָה
 טוֹבָה: וְאַתָּה תִיעוֹל לְוֹת אֲבֹהַתְךָ בְּשָׁלוֹם תִּתְקַבֵּר

רשי

לידת עמרם ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ לא להם.
 ולא נאמר בארץ מצרים אלא לא להם משטולד יחזק ויגר
 אברהם וגו'. ויגר יחזק בגרר ויעקב גר בארץ חס לגור בארץ
 באנו: (יד) וגם את הגוי. וגם לרבות את הארבע מלכויות
 שאף הם כלים על ששעבדו את ישראל: דן אנכי. בעשר
 מכות: ברכוש גדול. בממון גדול כמו שנאמר וינאלו את
 מצרים: (טו) ואתה תבא. ולא תראה כל אלה: אל אבותיך.
 אביו עובד כוכבים והוא מצטרו שיבא אליו ללמדך ששעה תרח
 תשובה: תקבר בשיבה טובה. בקרו שיעשה ושמעאל תשובה

בְּסִיבּוֹ טָבָא: מִזְּוֹ וְדוֹר רְבִיעֵי יִשׁוּבוּ
הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֵוֹן הָאֲמֹרִי עַד־
הִנֵּה: וְדָרָא רְבִיעָא יְתוּבוֹן הָכָא אַרְי לֹא שְׁלִים
חוּבָא דְאֲמֹרָא עַד כְּעֵן: יוֹ וַיְהִי הַשְּׁמַשׁ
בָּאָה וְעֲלֻטָּה הָיָה וְהִנֵּה תִנּוּר עֵשֶׁן
וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים
הָאֵלֶּה: וְהָיָה שְׁמֵשׁ עֲלֵת וְקִבְלָא הָיָה וְהָיָה
תִּנּוּר דְתַנְן וּבְעוּד דְאֲשֵׁתָא דִּי עָדָא בֵּין פְּלִגְיָא

רשימי

בימיו ולא יאלץ עשו לחרבות רעה בימיו ולפיכך מתחמק שנים
קודם זמנו וכו' ביום מרד עשו: (טז) ודור רביעי ישוב חנה.
לאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות והרביעי יאבדו לארץ
הזאת לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וכרח בריח זו כדכתיב
לחם לך לחם הארץ הזאת לרשעה וכן היה יעקב ירד למצרים
לא וחשוב דורותיו יהודה פרץ וחזרון וכלב בן חזרון מבאי
הארץ היתה: כי לא שלם עון האמורי. להיות משחלח מארצו
עד אוחו זמן שאין הקדוש ברוך הוא נפרע מאומה עד
שחמלח סאה סאה שנהמר בסאסאה בשלחה חריבנה: (יז) ויהי
השמש באה. כמו ויהי הם מריקים שקיהם. ויהי הם קוברים
אין כלומר ויהי דבר זה: השמש באה. שקעה: ועלטה היתה.
השן היום: והנה תנור עשן וגו'. רמז לו שיפלו המלכויות

הָאֱלֹהִים: יי בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת יְהוָה
 אֶת־אֲבָרָם בְּרִית לְאֹמֶר לְזֶרְעֶךָ
 נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר
 מִצְרַיִם עַד־הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת:
 בַּיּוֹמָא הַהוּא גָזַר יי עִם אֲבָרָם קִיָּם לְמִימָר לְבָנֶיךָ
 יִהְיֶינָה יְת אֲרָעָא הָדָא מִן נְהָרָא דְמִצְרַיִם וְעַד
 נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרַת: יי אֶת־הַקִּיְנִי וְאֶת־

רש"י

עובדי אלילים בגיהנם: באה. טעמו למעלה לכך הוא מבואר
 שצאה כבר ואם היה טעמו למטה באל"ף היה מבואר כשהיא
 שוקעת. ואי אפשר לומר כן שהרי כבר כתוב ויהי השמש לבא
 והעצרת תנור עשן לאחר מכן היחה נמלא שכבר שקעה. וזה
 חלוק בכל תיבה לשון נקבה שיסודה שתי אותיות כמו בא הם
 שב כשהטעם למעלה לשון עבר הוא כגון זה וכגון ורחל צאה.
 קמה אלומתי. הגה שבה יבמתך. וכשהטעם למטה הוא לשון
 הווה דבר שנעשה עכשיו והולך כמו צאה עם האלף. בערב היא
 צאה ובבקר היא שבה: (ייח) לזרעך נתתי. אמירתו של הקדוש
 ברוך הוא כאלו היא עשויה: הנַהַר הגדול נהר פרת. לפי
 שהוא לבוק לארץ ישראל קוראהו גדול אף על פי שהוא מאוחר
 בארבעה נהרות היוצאים מעדן שנאמר והגהר הרביעי הוא
 פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך. הדבקה לשקוור וישתחוו לך:

הַקְנִיזִי וְאֵת הַקְדַּמְנִי: יֵת שְׁלֹמֹאִי וְיֵת
 קְנִזָּאִי וְיֵת קְדַמּוֹנָאִי: כ וְאֵת־הַחֲתִי וְאֵת־
 הַפְּרוּזִי וְאֵת־הַרְפָּאִים: וְיֵת חֲתָאִי וְיֵת
 פְּדֻזָּאִי וְיֵת גְּבַדָּאִי: כא וְאֵת־הָאֹמְרִי וְאֵת־
 הַכְּנַעֲנִי וְאֵת־הַגְּרָגְשִׁי וְאֵת־הַיְבוּסִי:
 וְיֵת אֲמוֹרָאִי וְיֵת פְּנַעֲנָאִי וְיֵת גְּרָגְשָׁאִי וְיֵת
 יְבוּסָאִי: ס טז א וְשָׂרִי אִשְׁתְּ אַבְרָם
 לֹא יֵלְדָה לוֹ וְלֶהָ שִׁפְחָה מִצְרִית
 וְשִׁמָּה הֵגֵר: וְשָׂרִי אֵתְּ אַבְרָם לֹא יֵלֶדֶת לִיהָ
 וְלֶהָ אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשִׁמָּה הֵגֵר: ב וְהִיאֹמֵר
 שָׂרִי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי

רש"י

(יט) את הקיני. עשר אומות יש כאן ולא נתן להם אלא
 שבעה גוים והשלישה אדום ומואב ועמון והם קיני קניזי קדמוני
 עתידים להיות ירושה לעתיד שנאמר אדום ומואב משלוח ידם
 ובני עמון משמעם: (כ) ואת הרפאים. ארץ עוג שנאמר בה
 ההוא יקרא ארץ רפאים: (א) שפחה מצרית. בת פרעה
 היתה כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב שתהא בתי שפחה
 בבית זה ולא גבירה בבית אחר: (ב) אולי אבנה בזמנה. לימד

יְהוָה מְלֹדֶת בְּאֵ-נֹא אֶל-שִׁפְחָתִי
 אוֹלֵי אֲבֹנֵה מִמָּנָה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם
 לְקוֹל שָׂרִי: וְאָמַרְת שָׂרִי לְאֲבָרָם הֲאֵ כָעַן
 מִנְעַנִי יי מִלְמִילֵד עוֹל כָּעַן לֹת אִמְתִי מָאִים
 אֲתַבְנִי מִנָּה וְקָבִיל אֲבָרָם לְמִימַר שָׂרִי:
 ג וְתִקַּח שָׂרִי | אִשְׁתִּי אֲבָרָם אֶת-
 הַגֵּר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקִּץ עֵשָׂר
 שָׁנִים לְשַׁבַּת אֲבָרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 וְתִתֶּנּוּ אֹתָהּ לְאֲבָרָם אִישָׁה לֹ
 לְאִשָּׁה: וּדְבַרְת שָׂרִי אֶת אֲבָרָם יֵת הַגֵּר
 מִצְרִיתָא אִמְתָּהּ מִסוּף עֵשָׂר שָׁנִין לְמַתָּב אֲבָרָם
 בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן וַיִּהְיֶה יֵתָה לְאֲבָרָם בְּעֵלָה לִיָּה

רש"י

על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרום: אבנח ממנח.
 בזכות שאכניס נרתי לחוד ביתי: לקול שר"י. לרוח הקדש שבה:
 (ג) ותקח שר"י. לקחתה בדברים אשריך שזכית לידבק בגוף
 קדוש כזה: מקץ עשר שנים. מועד הקבוע לאשה ששהתה
 עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב לישא אחרת: לשבת אברם
 וגר. מגיד שאין ישיבת חו"ל לארץ עולה מן המנין לפי שלא

לְאַנְתּוֹ: ד וַיָּבֵא אֶל-הַגֵּר וַתֵּהָר וַתֵּרָא
 כִּי הָרְתָה וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ:
 וְעַל לֹת הַגֵּר וְעַדִּיאת וַחֲזוֹת אָרִי עַדִּיאת וַקָּלַת
 רַבְּנָתָה בְּעֵינָהּ: ה וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל-
 אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי
 שְׂפָחַתִּי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה
 וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
 וּבֵינֶיךָ: וַאֲמַרְת שָׂרִי לְאַבְרָם דִּין לִי עֲלֶיךָ אֲנִי
 יְהִיבִית אִמְתִּי לָךְ וַחֲזוֹת אָרִי עַדִּיאת וַקָּלַת בְּעֵינָהּ
 דִּין יְיָ בֵּינִי וּבֵינֶיךָ: ו וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-

רש"י

נאמר לו ואלעזר לבוי גדול עד שבא לארץ ישראל: (ד) ויבא
 אל הגר ותהר. מביאה ראשונה: ותקל גבורתה בעיניה.
 אמרה שרי זו אין סתרה בגלויה מראה ענמה כאלו היא לזקת
 ואינה לזקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי
 מביאה ראשונה: (ה) חמסי עליך. חמס העשוי לי עליך אני
 מטיל העונש כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי ואנכי
 הולך עריכי לא התפללת אלא עליך והיה לך להתפלל על שנינו
 והייתי אני נפקדת עמך. ועוד דכריך אתה חומס ממני שאתה
 שומע בזיוני ושוחק: אנכי נתתי שפחתי וגו' ביני וביניך.

שָׂרִי הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשֵׂי-לָהּ
 הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְתַעֲנֶנָּה שָׂרִי וְתִבְרַח
 מִפְּנֵיהָ: וְאָמַר אַבְרָם לְשָׂרִי הֲאֵ אִמְתִּיק בְּיָדֶךָ
 עֲבִידִי לָהּ כִּדְתַקֵּין בְּעֵינֶיכִי וְעֲנִיתָה שָׂרִי וְעָרַקְתָּ
 מִקִּדְמָתָהּ: וַיִּמְצָאָהּ מִלֵּאָה יְהוָה עַל-
 עֵין הַפְּסִים בַּמִּדְבָּר עַל-הָעֵין בְּרֶדְךָ
 שׁוֹר: וְאִשְׁכַּחַהּ מִלְּאָכָא דִּי עַל עֵינָא דְמִיָּא
 בַּמִּדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא דְחַגְרָא: ח וַיֹּאמֶר
 הָגֵר שִׁפְחָת שָׂרִי אֵי-מִזָּה בָּאת
 וְאֵנָּה תִּלְכִּי וְתֹאמַר מִפְּנֵי שָׂרִי
 גִּבְרָתִי אֲנִכִּי בְּרַחֲתָ: וְאָמַר הָגֵר אִמְתָּא
 דְשָׂרִי מִנֵּן אַתְּ אֲתִיָּא וְלֹאֵן אַתְּ אֲזֵלָא וְאִמְרַת מִן
 קִדְם שָׂרִי רַבְּנַתִּי אֲנָא עָרַקְתָּ (ג"י עָרַקְתָּ):

רש"י

כל בניך שבמקרא חסר זה מלא קרי ביה וביניך (כזוה לומר
 טכח לנקה) שהכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה
 עובדה הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה והלא כבר הרחה
 והוא מבשר לה שזהר אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:
 (ו) ותענה שרה. היטה משעבדת בה בקושי: (ח) אי מזה

ט וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה שׁוּבִי
 אֶל־גְּבֻרֹתֶיךָ וְהִתְעַנִּי תַחַת יְדֵיהָ:
 וַאֲמַר לָהּ מִלֶּאכָא דִּי תוּבִי לֹות רַבּוּנְתָךְ
 וְאַשְׁתְּעַבְדִּי תַחַת יְדֵיהָ: וַיֹּאמֶר לָהּ
 מִלֶּאךָ יְהוָה הִרְבָּה אֲרַבָּה אֶת־
 זְרַעְךָ וְלֹא יִסְפָּר מֵרַב: וַאֲמַר לָהּ מִלֶּאכָא
 דִּי אִסְגָּאָה אִסְגִּי יָת בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי:
 יא וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה הִנֵּךְ
 הִרְהָ וְיִלְדַת בֵּן וְקָרְאת שְׁמוֹ
 יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עֲנִיֶיךָ:
 וַאֲמַר לָהּ מִלֶּאכָא דִּי הָא אֶת מְעַדְיָא וְתִלְדִּין בְּרַ

רשי

באת. מהיכן באת יודע היה הלל לכן לה פתח ליכנס עמה בדברים. ולקון אי מזה אייה המקום שתאמר עליו מזה אני באת: (ט) ויאמר לה מלאך ה' זגרי. על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה: (יא) הנך הרה. כשתשובי תהרי כמו הנך הרה לאשת מנוח: וילדת בן. כמו ויולדת ודומה לו יושבת בלבטון מקוננת בארזים: וקראת שמו. טווי הוא כמו שאמר לזכר וקראת את

וְתִקְרֶינָה שְׁמִיָּה יִשְׁמַעְאֵל אֲרִי קָבִיל יי צְלוֹתֶיךָ:
 יב וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל
 וַיֵּד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָי כָּל-אֲחִיו
 יִשְׁכָּן: וְהוּא יִהְיֶה מְרֹד בְּאֲנָשָׁא הוּא יִהְיֶה צָרִיךְ
 לְכָלָּא וַיֵּדָא דְבְנֵי אֲנָשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לֵיהּ וְעַל אִפֵּי
 כָּל אַחוּהֵי יִשְׂרָאֵל יג וְתִקְרָא שֵׁם-יְהוָה
 הַדְּבָר אֵלֶיָּהּ אַתָּה אֵל רְאֵי כִי
 אֲמַרְהָ הַגַּם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרֵי
 רְאִי: וְצִלְיָאת בְּשֵׁמָא דִּי דִּמְתַּמְלִל עִמָּה אֲמַרְת
 אֵת הוּא אֱלֹהָא דְחַזֵּי כְלָא אֲרִי אֲמַרְת הַבְּרַם הַכָּא
 (בִּי הָאֵף אֲנָא) שְׂרַתִּי חַזֵּיא בְּתַר דְּאֲתַגְּלִי לִי:

רש"י

שמו ילחק: (יב) פרא אדם. אוהב מדברות לצוד חיות כמו
 שכתוב וישב במדבר פארן ויהי רובה קשת: ידו בכל. לסטים:
 ידו כל בו. הכל שנאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל אחיו
 ישכון. שיהיה זרעו גדול: (יג) אתה אל ראי. נקוד חטף
 המז מפני שהוא שם דבר אלוה הראיה שרואה בעלבונו של
 עלובין (ס"ח) דבר אחר אלה אל ראי משמע שהוא רואה הכל
 ואין שום דבר רואה אותו: הגם הלבם. לשון חימה וכי סבורה

יד על-בן קרא לבאר באר לחי
 ראוי הנה בין קדש ובין ברד: על בן
 קרא לבארא בארא דמלאך קימא אתחזי עליה הא
 (היא) בין רקם ובין חגרא: טו ותלד הגר
 לאברם בן ויקרא אברם שם-בנו
 אשר-ילדה הגר ישמעאל: וילדת
 הגר לאברם בר וקרא אברם שום בריה דילדת
 הגר ישמעאל: טז ואברם בן-שמונים
 שנה ושש שנים בלדת-הגר את-
 ישמעאל לאברם: ואברם בר תמנן ושת

רשי

הייתי שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו של מקום אחרי רואי
 אוחס בביתו של אברהם ששם הייתי רגילה לראות מלאכים
 וחדע שהיתה רגילה לראות שהרי מנוח ראה את המלאך פעם
 אחת ואמר מוח נמות וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא חרדה:
 (יד) באר לחי רואי. כחרגומו בירא דמלאך קימא איחחזי
 עליה: (טו) ויקרא אברם שם וגו'. אף על פי שלא שמע
 אברם דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל שרחה רוח
 הקדש עליו וקראו ישמעאל: (טז) ואברם בן שמונים וגו'.
 לשבחו של ישמעאל נכתב לראדיע שהיה בן שלש עשרה שנה

שָׁנִין כַּד יִלְדַת הָגֵר יֵת יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם: פ
 יז א וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן־תְּשַׁעִים שָׁנָה
 וַתֵּשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהַלֵּךְ
 לְפָנַי וְהָיָה תָמִים: וְהוּא אַבְרָם בַּר תְּשַׁעִין
 וַתֵּשַׁע שָׁנִין וַאֲתַגְּלִי יִי לְאַבְרָם וַאֲמַר לִיה אָנָּה אֵל
 שְׂדֵי פֶלַח קְדָמִי וְהוּי שְׁלִים: ב וַאֲתַנָּה
 בְּרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה אֹתְךָ
 בְּמֵאֵד מְאֹד: וְאַתָּן קְיָמִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ

רש"י

כסנימול ולא עכב: (א) אני אל שדי. אני הוא שיש די
 באלהותי לכל בריה ולפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה
 ולפטרונו. וכן כל מקום שהוא במקרא פרושו כך די שלו והכל
 לפי הענין: התהלך לפני. כתרגומו פלח קדמי הדבק
 בעבודתי: והיה תמים. אף זה עווי אחר עווי היה שלם בכל
 נסיונותי ולפי מדרשו התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה
 תהיה תמים שכל זמן שהערכה כך אחת בעל מוס לפני. דבר
 אחר והיה תמים עכשו אחת חסר חמש אברים שתי עינים שתי
 אזנים וראש הגויה אוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין אוחיותך
 רמ"ח כמנין אברים: (ב) ואתנה בריתי. ברית של אהבה

וְאֶסְגִּי יָתֶךָ לַחֲדָא לַחֲדָא: ג וַיִּפֹּל אַבְרָם
עַל-פְּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים
לְאמֹר: וַנִּפֹּל אַבְרָם עַל אַפּוֹהִי וּמִלִּיל עַמִּיהָ יי
לְמִימָד: ד אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אֵתְךָ
וְהָיִיתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם: אָנָּה הָא (גִּזְר
בנ"י איננו) קִימִי עִמָּךְ וְתָהִי לְאֵב סְגִי עִמָּיִן:
ה וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ אַבְרָם
וְהָיָה שְׁמֶךָ אַבְרָהָם כִּי אֲב-הַמּוֹן
גּוֹיִם נִתְתִּיךָ: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד יְת שְׁמֶךָ
אַבְרָם וַיְהִי שְׁמֶךָ אַבְרָהָם אָרִי אֵב סְגִי עִמָּיִן
יְהַבְתֶּךָ: ו וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֵד בְּמֵאֵד

רש"י

זכרית הארץ להורשה לך על ידי מטה זו: (ג) ויפל אברם
על פניו. ממורא השכינה שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד
ורוח הקדש נכבד עליו וזה שנאמר צבלעם נופל וגלוי עינים
(צבריתא דרבי אלעזר מלאתי כן): (ה) כי אב המון גוים. ל'
נטריקון של שמו ור"ש שהיתה בו בתחלה שלא היה אז אלא
לארם שהוא מקומו ועכשיו אז לכל העולם. ואפלו ר"ש שהיה
בו מתחלה לא זזה ממקומה שאף יו"ד של שרי נתרעמה על

וּנְתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ:
 וְאִפְשֵׁי יִתְּךָ לַחֲדָא לַחֲדָא וְאֶתְנַגְּדָ לְכַנְשֵׁן וּמְלָכִין
 דְּשְׁלִיטִין בְּעַמְמֵיָא מִנְךָ יִפְקוּן: שְׁבִיעֵי
 וְהִקְמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ
 וּבֵין זָרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית
 עוֹלָם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזָרְעֶךָ
 אַחֲרֶיךָ: וְאֶקִּים יְת קִימֵי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ וּבֵין
 בְּנֶיךָ בְּתָרְךָ לְדָרִיהוֹן לְקִים עָלָם לְמַהוּי לְךָ
 לְאֱלֹהָא וּלְבְנֶיךָ בְּתָרְךָ: ה וּנְתַתִּי לְךָ
 וּלְזָרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרֶיךָ
 אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזַת עוֹלָם
 וְהִיּוֹתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: וְאֶתֵּן לְךָ וּלְבְנֶיךָ
 בְּתָרְךָ יְת אֶרְעָא תוֹתְבוֹתְךָ יְת כָּל אֶרְעָא דְכְּנַעַן

רשיי

השכינה עד שהוסיפה ליהושע שנאמר ויקרא משה להושע בן
 נון יהושע: (ו) ונתתיך לגוים. ישראל ואדום שהרי ישמעאל
 כבר היה לו ולא היה מבשרו עליו: (ז) וחקמותי את בריתי.
 ומה היא הברית להיות לך לאלהים: (ח) לאחזת עולם. ושם

לְאַחֲסַנֶּת עָלַם וְאַהוּי לְהוֹן לְאַלְהָא: ט וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת־
 בְּרִיתִי תִשְׁמַר אֶתָּה וְזָרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ
 לְדֹרֹתָם: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יֵת קִימִי תִטַּר
 אֶת וּבְנֶיךָ בְּתֶרֶךְ לְדֹרֵיהוֹן: י זֹאת בְּרִיתִי
 אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין
 זָרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:
 דָּא קִימִי דִי תִטְרוֹן בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכּוֹן וּבֵין בְּנֵיךָ
 בְּתֶרֶךְ מַגְזֵר לָכוֹן כָּל דְּכוּרָא: יא וּנְמַלְתֶּם
 אֶת בְּשַׂר עַרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת
 בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: וְתִגְזְרוּן יֵת בְּשָׂרָא

רש"י

אהיה לכם לחלשים אבל בן ישראל הדך בחו"ה לארץ כמו שאין
 לו חלוא: (ט) ואתה. וי"ו ז מוסקיף על ענין ראשון חני הגה
 כריתי אחר ואתה הוי זהיר לשמרה ומה היא שמיכתה:
 (י) זאת בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם וגו'. ביני
 וביניכם וגו'. אותם של עכשיו: ובין זרעך אחריך.
 העתידין להולד אחריך: המול. כמו להמול כמו שאתה אומר
 עשות כמו לעשות: (יא) ונמלתם. כמו ומלחם והגו"ן בו יחירה

דְּעַרְלָתְכוֹן וּתְהִי (ג"י וּתְהֵא) לְאֵת קָיָם בֵּין מִימְרֵי
וּבִינֵיכוֹן: יב וּבֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים יְמוֹל
לְכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרְתֵיכֶם יֵלִיד בַּיִת
וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מִכָּל בֶּן־נָכָר אֲשֶׁר
לֹא מִזְרַעְךָ הוּא: וְבַר תִּמְנֵיא יוֹמִין יִתְגַּזֵּר
(ג"י יְגֹזֵר) לְכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדֹרְתֵיכוֹן יְלִידֵי בֵיתָא
וּזְבִינֵי כֶסֶף מִכָּל בַּר עֲמִמִּין דְּלֹא מִבְּנֵי הוּא:
יג הַיְמוֹל | יְמוֹל יֵלִיד בַּיִתְךָ וּמִקְנֵת
כֶּסֶף וְהִיתָה בְרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם
לְבְרִית עוֹלָם: אֲתַגְזֵרָא יִתְגַּזְרוּן (ג"י מְגֹזֵר
יְגֹזֵר) יֵלִיד בַּיִתְךָ וּזְבִין כֶּסֶף וּתְהִי קִימֵי
בְּבִשְׂרֵיכוֹן לְקָיָם עָלֶם: יד וְעַרְל | זָכָר

רש"י

ליסוד הנפל בו לפרקים כמו נ' של נושא ונ' של נושא. (וגמלחם
כמו ונשאחם אבל ימול לשון יפעל כמו יעשה יאכל) (ברש"י ישן
אינו): (יב) יליד בית. שילדתו השפחה בבית: ומקנת כסף.
שקנאו משנולד: (יג) המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו
ולא אמר לשמונה ימים ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר
שמונה ימים כמו שפורש במסכת שבת: (יד) וערל זכר. כאן

אֲשֶׁר לֹא יְמוּל אֶת-בֶּשֶׂר עַדְלָתוֹ
 וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ אֶת-
 בְּרִיתִי הַפָּר: וְעַד דְּכֹדָא דִּי לֹא יִגְזֹר יִת
 בֶּשֶׂר עַדְלָתִיהָ וְיִשְׁתִּיצִי אֲנָשָׁא הֵיא מֵעַמִּיהָ יִת
 קִימִי אֲשַׁנִּי: ס טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-
 אֲבֹרְהָם שְׂרִי אֶשְׁתַּף לֹא-תִקְרָא
 אֶת-שְׁמָה שְׂרִי כִי שָׂרָה שְׁמָה: וַאֲמַר
 יי לֹא-אֲבֹרְהֶם שְׂרִי אֶתְתַּף לֹא תִקְרִי יִת שְׁמָה שְׂרִי
 אֲרִי שָׂרָה שְׁמָה: טז וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם
 נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבֵרַכְתִּיהָ
 וְהִיְתָה לְגוֹיִם מְלֶכֶי עַמִּים מִמֶּנָּה

רש"י

למד שהמילה באותו מקום שהוא ניכר בין זכר לנקבה: אשר
 לא ימוול. משיגיע לכלל עונשין ונכרתה. אבל אביו חין ענוש
 עליו כרת אבל עובר בעשה: ונכרתה הנפש. הולך ערירי
 ומת קודם זמנו: (טו) לא תקרא את שמה שרי. דמסמע
 שרי לי ולא לאחרים. כי שרה סתם שמה שחאה שרה על כל:
 (טז) וברכתי אתה. ומה היא הברכה שחזרה לנערותה
 שנאמר היטה לי עדנה: וברכתיה. בהגנת שדים כשנלכדה

יְהִי־וְ: וְאָבְרָךְ יִתֶּה וְאָף אָתָּן מִנֶּה לָךְ בָּר
 וְאָבְרָכְנָה וּתְהִי לְכַנְשֵׁין מְלַכִּין דְּשְׁלִיטִין בְּעַמְמֵי־א
 מִנֶּה יְהוּן: יז וַיִּפֹּל אֲבָרָהֶם עַל־פָּנָיו
 וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלֵבֶן מֵאֵה־
 שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׂרָה הִבְת־תְּשׁוּעִים
 שָׁנָה תֵּלֵד: וַנִּפֹּל אֲבָרָהֶם עַל אַפּוֹתָי וַחְדֵי
 וַאֲמַר בְּלִבִּי הֲלֵבֶר מֵאֵה שָׁנִין יְהִי וְלֵד וְאִם שָׂרָה
 הִבְת תְּשׁוּעִין שָׁנִין תֵּלִיד: יח וַיֹּאמֶר

רש"י

לכך ביום משחה של יצחק שהיו מרננים עליהם שהביאו חסופי
 מן השוק ואומרים בננו הוא והביאה כל אחת בנה עמה
 ומניקתה לא הביאה והיא הגיקה את כלם. הוא שנאמר הגיקה
 בנים שרה (בראשית רבה רמזה במקלחת): (יז) ויפל אברהם
 על פניו ויצחק. זה תרגם אונקלוס לשון שמחה וחדי ושל
 שרה לשון מחוד למדת שאברהם האמין ושמח ושרה לא
 האמינה ולגלגה וזהו שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא
 הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמיהות שהן קיימות כמו הגולה
 נגלית. הרואה אחת. אף זו היא קיימת וכך אמר בלבו הגעשה
 חסד זה לאחר מה שהקדוש ברוך הוא עשה לי: ואם שרה
 הבת תשעים שנה. היחה כדאי לילד. ואף על פי שדורות

אֲבָרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לֵאמֹר יִשְׁמַעְאֵל
 יְחִיָּה לְפָנֶיךָ: וַאֲמַר אֲבָרָהָם קִדְּם יְיָ לֵאמֹר
 יִשְׁמַעְאֵל יִתְקַיֵּם קִדְמְךָ: יֵשׁ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֲבֵל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדָת לְךָ לְבֵן
 וּקְרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי

רש"י

הראשונים היו מולידים בני חמש מאות שנה בימי אברהם
 נתמעטו השנים כבר ונא תקות כח לעולם. ולא ולמד מעשרה
 דורות שמנח ועד אברהם שמהרו תולדותיהם בני ששים ובני
 שבעים: (יח) לו ישמעאל יחיה. הלאו שיחיה ישמעאל איני
 כדאי להקבל מתן שכר כזה: יחיה לפניך. יחיה ביראתך כמו
 התהלך לפני. פלח קדמי: (יט) אבל. לשון אמתת דברים וכן
 אבל אשמים אנחנו אבל בן אין לה: וקראת את שמו יצחק.
 על שם הגחוק. ויש אומרים על שם עשרה נסיונות ותשעים
 שנה של שרה ושמונה ימים שנמול ומאה שנה של אברהם
 נס"א ואת בריתי למה נאמר הרי כבר כתיב ואתה את בריתי
 תשמור אתה וזרעך וגו' אלל לפי שאומר והקימותי וגו' יכול
 בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום תלמוד לומר והקמתי
 את בריתי אתו ולא עם אחרים). ואת בריתי אקים את יצחק
 למה נאמר אלל למד שהיה קדוש מבטן. ד"א אמר רבי אבא
 מכאן למד קל וחומר בן הגבירה מכן האמה כתיב הגה ברכתי
 אותו והרביתי אותו והפרייתי אותו זה ישמעאל וקל וחומר ואת

אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם
 לְזַרְעוֹ אַחֲרָיו: וַאֲמַר יי בְּקוֹשֶׁטָא שָׂרָה
 אֶתְתָּךְ תֵּלִיד לָךְ בְּרַ וְתִקְרִי יְת שְׁמִיָּה יִצְחָק וְאָקִים
 יְת קִימִי עֲמִיָּה לְקִים עָלֶם לְבְנוּהִי בְתֵרוּהִי:
 כ וְלִישְׁמַעְעָאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה א
 בְּרַכְתִּי אִתּוֹ וְהַפְּרִיתִי אִתּוֹ
 וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאֵד מְאֵד שְׁנַיִם־
 עָשָׂר נְשִׂאִים יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לְגֹי
 גְדוֹל: וְעַל יִשְׁמַעְעָאֵל קַבְּלִית צְלוֹתְךָ הֵא בְּרַכִּית
 יְתִיָּה וְאַפְּשׁ יְתִיָּה וְאַסְגִּי יְתִיָּה לְחֵדָא לְחֵדָא תְּרִין
 עָשָׂר רַבְּרִבָּיָא יְלִיד וְאַתְנַנְיָה לְעַם סְגִי:
 כא וְאֶת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק
 אֲשֶׁר תֵּלִיד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה
 בַּשָּׁנָה הָאַחֲרֵת: וְיְת קִימִי אָקִים עִם יִצְחָק
 דִּי תֵּלִיד לָךְ שָׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין בְּשֵׁתָא אַחֲרֵנְתָא:

רש"י

בריתי אקים את יצחק: את בריתי. ברית המילה תהא מסורה
 לזרעו של יצחק: (כ) שנים עשר נשיאים. כעננים יכלו כמו

כב וַיְכַל לְדַבֵּר אֶת־וַיַּעַל אֱלֹהִים
 מֵעַל אַבְרָהָם: וְשִׁיבִי לְמַלְאָא עֲמִיָּה וְאַסְתַּלַּק
 יִקְרָא דִּי מַעְלוּוְהִי דְאַבְרָהָם: כג וַיִּקְח
 אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמַעְאֵל בְּנֹו וְאֵת כָּל־
 יְלִידֵי בֵיתֹו וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶפֹּו
 כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיִּמַּל
 אֶת־בְּשָׂר עַרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
 בְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֶת־וַיַּעַל אֱלֹהִים: וְדַבֵּר
 אַבְרָהָם יֵת יִשְׁמַעְאֵל בְּרִיה וְיֵת כָּל יְלִידֵי בֵיתִיה
 וְיֵת כָּל זְבִינֵי כֶסֶפִּיה כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵית
 אַבְרָהָם וּגְזֹר יֵת בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהוֹן בְּכָרֹן יוֹמָא
 הַדִּין כְּמָא דִּי מְלִיל עֲמִיָּה יֵי: מִפְּטִיר
 כד וְאַבְרָהָם בֶּן־תְּשֻׁעִים וְתִשָׁע

רשי

נשיאים ורוח: (כב) מעל אברהם. לשון נקיה הוא כלפי
 שכנה. ולמדנו שהלדיקים מרכבתו של מקום: (כג) בעצם
 היום. זו ציוס שננטוה ציוס ולא כלילה לא נחירא לא מן
 הגויס ולא מן הלוינים ושלח יהיו אויביו ובני דוכו אומרים אוילו
 ראיטוהו לא הגחטוהו למול ולקיים מצותו של מקום: וימל. לשון

שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בְּשֵׁר עָרְלָתוֹ: וְאַבְרָהָם
 בַּר תְּשַׁעִין וּתְשַׁע שָׁנִין כַּד גָּזַר בְּשָׂרָא דְעָרְלָתִיהּ:
 כה וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֹו בֶן־שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
 שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בְּשֵׁר עָרְלָתוֹ:
 וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּרִיהּ בַּר תְּלָת עָשָׂרִי שָׁנִין כַּד גָּזַר יִת
 בְּשָׂרָא דְעָרְלָתִיהּ: כו בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
 נִמְּוֹל אֲבָרָהֶם וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֹו: בְּכַרְן
 יִזְמָא הָרִין אֲתַגְזֹר (נ"י גִזֹר) אֲבָרָהֶם וַיִּשְׁמַעֲאֵל
 בְּרִיהּ: כז וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יִלְיָד בְּיַת
 וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֶכֶד נִמְּלוֹ

רש"י

ויפעל: (כד) בהמלו. צהפעלו. כמו צהצרחס: (נטל צצרהס
 סכין ואחז צערלחו ורלה לחחוד והיה מחירא שהיה זקן מה
 עשה הקדוש צרוך הוא שלח ידו ואחז עמו שנאמר וכרוח עמו
 הצריח לו לא נאמר אלח עמו צראשית רבה. רש"י יא:)
 (כה) בהמלו את בשר ערלתו. צצצרהס לא נאמר אח לפי
 שלח היה חסר אלח חחוד צצר שכבר נחמעך על ידי חצמיץ
 צכל ישמעאל שהיה ילד החזק לחחוד ערלה ולפרוע המילה
 לכך נאמר צו אח. (צראשית רבה): (כו) בעצם חיום. צמלחו

אֶתֹּו: וְכָל אַנְשֵׁי בֵיתֶיהָ יְלִידֵי בֵיתָא וְזַבְיָנֵי
 כִּסְפָא מִן בַּר עַמְמִין אֶתְגְּזֵרוּ (נ"י גְזָרוּ)
 עֲמִיה: פ פ פ

רשי

לאברהם חשעים ותשע שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים נמול
 אברהם וישמעאל בנו: חסלת פרשת לך לך

הפטרת לך לך בישעיה פרק מ

כִּי לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֹר יִשְׂרָאֵל
 נִסְתַּרְהָ דַרְכֵי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטַי
 יַעֲבֹר: כִּי הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ
 אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קַצּוֹת הָאָרֶץ
 לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ:
 כִּי נָתַן לִיעָף כֹּחַ וּלְאֵין אֹנִים עֲצֻמָּה
 יִרְבֶּה: ל וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֹרִים
 כְּשׂוֹל יִכְשְׁלוּ: לֹא וְקוֹי יְהוָה יַחֲלִיפוּ כֹחַ
 יַעֲלוּ אֶבֶר בְּנִשְׂרָיִם יְרוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ יִלְכוּ
 וְלֹא יִיעֲפוּ: מֵא א הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֲמִים
 וְלֵאמִים יַחֲלִיפוּ כֹחַ יִגְשׁוּ אֹז יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ

לַמִּשְׁפָּט נִקְרָבָה: ב מִי הָעִיר מִמְזוֹרָח
 צָדֵק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם
 וּמַלְכִים יִרְדֶּי יִתֵּן בְּעַפְרֹ חֲרָבוֹ כִּקְשׁ גִּדָּה
 קִשְׁתּוֹ: ג יִרְדָּפֶם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֶרֶח
 בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא: ד מִי־פָעַל וְעָשָׂה קִרָּא
 הַדְּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאֶת־
 אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: ה רָאוּ אַיִם וַיִּירָאוּ
 קִצּוֹת הָאָרֶץ יִחַרְדּוּ קִרְבוֹ וַיֵּאֲתִיּוּ:
 ו אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ יַעֲזֹרוּ וּלְאָחִיו יֹאמֶר
 תְּחִיק: ז וַיִּחְזַק חֲרָשׁ אֶת־צִרְף מַחְלִיק
 פְּטִישׁ אֶת־הוֹלֵם פָּעַם אָמַר לְדָבֵק טוֹב
 הוּא וַיִּחְזְקֶהוּ בְּמַסְמְרִים לֹא יִמוּט:
 ח וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר
 בְּחַרְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְתָם אֲהַבִּי: ט אֲשֶׁר
 הִחְזַקְתִּיךָ מִקִּצּוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיךָ
 קָרָאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עַבְדִּי־אָתָּה בְּחַרְתִּיךָ
 וְלֹא מֵאִסְתִּיךָ: י אֶל־תִּירָא כִּי עַמְּךָ־אֲנִי
 אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אִמְצַתִּיךָ אֶף־
 עֲזַרְתִּיךָ אֶף־תִּמְכַתִּיךָ בִּימִין צִדְקִי: יא הֲנִי
 יָבִישׁוּ וַיִּבְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יְהִיוּ כְּאִין

וַיֹּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְדָּה: יא תִּבְקָשׁם וְלֹא
 תִּמְצָאֵם אַנְשֵׁי מִצְתָךְ יִהְיוּ כְּאִין וּכְאֹפֶס
 אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֶּךָ: יג כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 מִחֲזִיק יְמִינֶךָ הָאָמַר לְךָ אֵל-תִּירָא אָנֹכִי
 עֲזַרְתִּיךָ: יד אֵל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב
 מִתִּי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי עֲזַרְתִּיךָ נֹאֵם-יְהוָה
 וּנְגַאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו הִנֵּה שִׁמְתִּיךָ
 לְמוֹרֵג תְּרוֹץ תְּדֹשׁ בְּעַל פִּיפְיוֹת תְּדוֹשׁ
 הָרִים וְתִדְק וּנְבָעוֹת כַּמָּץ תִּשִּׁים:
 טז תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם וּסְעָרָה תִּפְיֵץ
 אַתֶּם וְאַתָּה תִּגִּיל בְּיְהוָה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
 תִּתְהַלֵּל:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד
 תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור
 שיד ליום השבת וה' מלך יצל"ח דברו משנה והלכה
 מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום

משנה מקואות פרק ג

א רבי יוסי אומר. שני מקואות שאין בהם
 ארבעים סאה, ונפלו לזה לג ומחצה ולזה לג
 ומחצה ונתערבו, כשרים, מפני שלא נקרא
 עליהן שם פסול. אבל מקוה שאין בו ארבעים
 סאה ונפלו בו שלשה לגין ונחלק לשנים,
 פסול, מפני שנקרא עליו שם פסול. ורבי
 יהושע מכשיר, שהיה רבי יהושע אומר, כל
 מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו שלשה
 לגין וחסר אפלו קר טוב, כשר, מפני שחסרו לו
 שלשה לגין. וחכמים אומרים, לעולם הוא

ברטנורא

א ר' יוסי אומר כו' ולזה לוג ומחצה ונתערבו. והרי
 יש כאן שלשה לוגין מים שאובין שהן פוסלין את המקוה אפי' כן
 כשרין: שלא נקרא עליהם שם פסול. שאם היו מוסיפין מים
 כשרין בכל אחד עד תשלום שיעור של מקוה, היה כל אחד מהן
 כשר: ונחלק לשנים. והוסיפו בכל אחד מים כשרים עד שיש בכל
 אחד מהם כשיעור מקוה: פסול. כל אחד מהן: וחסר אפילו

בפסילו, עד שיצא ממנו מלואו ועוד: ב כיצד,
הבור שבחצר ונפלו לו שלשה לגין, לעולם
הוא בפסילו, עד שיצא ממנו מלואו ועוד, או
עד שיעמיד בחצר ארבעים סאה ויטהרו
העליונים מן התחתונים. רבי אלעזר בן עזריה
פוסל, אלא אם כן פקק: ג בור שהוא מלא מים

ברטנורא

קרטוב. לאחר שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין מטמאמים
נחסר ממנו אפילו קרטוב של מים: בשר. להוסיף עליו מים
ולהשלימו לשיעור מקוה, שאי אפשר שצורתו קרטוב שחסר, לא
חסר מעט מן השלשה לוגין, ונמצא שלא היה בו שלשה לוגין מים
שאובין: קרטוב. חלק משקים וארבעה בלוג: עד שיצא ממנו
מלואו. המים שהיו בו תחילה כשנפלו בו שלשה לוגין מים
שאובים: ועוד. מעט יותר כדי לחסר משלשה לוגין. כגון מקוה
שהיו בו עשרים סאה מים כשרים ונפלו לחוט שלשה לוגין מים
שאובין ונתמלא אחר כך מי גשמים, לשלם הוא בפסולו עד שיוציא
ממנו עשרים סאה שהיו עס תחילה, ושד מעט יותר, למעט שלשה
לוגין: ב שיעמיד בחצר ארבעים סאה. מקוה כשר למטה
מן הפסול, ופתקן לכשר כדי שיתחברו, ויטהר העליון הפסול מן
התחתון הכשר, דאמרינן גוד חסיק. וכל שכן אם הכשר למעלה
והפסול למטה, דאמרינן גוד אחית: אלא אם כן פסק. שפסקו
מימיו ויאלו ממנו מלואו ושד כדאמרן. ויש גורסים אלא אם כן

שְׁאוּבֵין וְהָאִמָּה נִכְנָסַת לוֹ וְיוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ, לְעוֹלָם
 הוּא בְּפִסְוֹלוֹ, עַד שְׂוֵית־חֹשֶׁב שְׁלֵא נִשְׁתַּיֵּר מִן
 הָרָאשׁוֹנִים שְׁלֵשָׁה לְגִין. שְׁנַיִם שְׁהִיו מְטִילִין
 לְמִקְוֵה, זֶה לֵג וּמִחְצָה וְזֶה לֵג וּמִחְצָה, הַסּוֹחֵט
 אֶת כְּסוּתוֹ וּמְטִיל מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, וְהַמְעַרָה מִן
 הַצְּרִצּוֹר וּמְטִיל מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, רַבִּי עֲקִיבָא
 מְכַשֵּׁיר, וְחֻכְמַיִם פּוֹסְלִין. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, לֹא
 אָמְרוּ מְטִילִין, אֶלָּא מְטִיל. אָמְרוּ לוֹ, לֹא כֵךְ

ברטנורא

פקק, כלומר אלא אם כן סתם על המקוה אשר עשה עד שלא יגע
 אחד באלה המים וגירסא ראשונה נראה לי עיקר. ואין הלכה כר'
 אלעזר בן עזריה: ג והאמה נכנסת לו. כגון מי גשמים שבאו
 מן המדרון ונכנסים לו: הסוחט את כסותו. והמים שהיו
 נבלעים בו חשיבי מים שאובים, וכשהוא סוחטן לתוך הבור הן
 באין ממקומות הרבה שמכאן ומכאן לבגד: והמערה מן
 הצרצור. כלי חרס שעושין על פיו שכבה כמין מכבר מעשה
 רשת, והמערה ממנו מטיל המים ממקומות הרבה: רבי עקיבא
 מבשיר. קסבר דאין שלשה לוגים מים שאובין פוסלין את המקוה
 אחא אם כן מטיילן למקוה מכלי אחד וממקום אחד, מה שאין כן
 בכסות ולרטר: וחכמים פוסלים. דסברי שלשה כלים מטטרפין:
 לא אמרו מטילין אלא מטיל. כל זה קיבל רבי עקיבא
 מרבותיו דכלי המטיל שלשה לוגין מים למקוה פוסל את המקוה:
 ולא כך אמרו אלא שנפלו. ולא שנא מכלי אחד או מכלים

וְלֹא כִּךְ אָמְרוּ, אֲלֵא שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה לְגִין: ד מְכַלִּי אֶחָד מִשְׁנַיִם וּמִשְׁלֹשָׁה, מְצַטְרֵפִין. וּמְאַרְבָּעָה, אֵין מְצַטְרֵפִין. בְּעַל קְרֵי הַחוּלָה שֶׁנִּפְּלוּ עָלָיו תִּשְׁעָה קִבִּין מִיָּם, וְטָהוֹר שֶׁנִּפְּלוּ עַל רֵאשׁוֹ וְעַל רֶבּוֹ שְׁלֹשָׁה לְגִין מִיָּם שְׂאוּבִין, מְכַלִּי אֶחָד מִשְׁנַיִם וּמִשְׁלֹשָׁה, מְצַטְרֵפִין. מְאַרְבָּעָה, אֵין מְצַטְרֵפִין. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים, בְּזִמְן שֶׁהִתְחִיל הַשְּׁנַיִ עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הָרֵאשׁוֹן. וּבְמָה דְבָרִים אָמוּרִים, בְּזִמְן שֶׁלֹּא נִתְּפוֹן לְרִבּוּת. אֲבָל נִתְּפוֹן לְרִבּוּת, אֲפִלוּ קִרְטוּב בְּכָל הַשָּׁנָה.

ברטנורא

הרבה ואין הלכה כרבי עקיבא: ד מכלי אחד משנים וכו'. סיומא דמלתייהו דרבנן היא: תשעה קבין מים. בעל קרי חולה שאינו יכול לטבול, אם נחט עליו תשעה קבין מים, טהור. ואשמעינן מתניתין ללא שנה מכלי אחד לא שנה משנים או שלשה כלים: וכן טהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין. דפוסל את התרומה, כדאמרינן פרק קמא דטבת (דף יג) הני שלשה לוגין משנים או שלשה כלים מנטרפין, מארבעה און מנטרפין: במה דברים אמורים. למשנים ושלשה כלים מנטרפין: בזמן שלא נתכווין לרבות. אמקוה קאי, שלא נזכרין להוסיף עליו כדי להרבות בו מים: אפילו קרטוב. שיטור

מצטרפין לשלשה לגין:

ברטנורא

מעט אחד מקשים וארבעה בלוג:

גמרא נדה דף ט' ע"ב

תניא אמר להם רבי אליעזר לחכמים מעשה
 בריבה אחת בהיתלו שהפסיקה שלש עונות ובא
 מעשה לפני חכמים ואמרו דיה שעתה אמרו לו
 אין שעת הדחק ראיה מאי שעת הדחק איכא
 דאמרי שני בצורת הווי איכא דאמרי טהרות
 אפיש לעבידא וחשו רבנן להפסד דטהרות. תנו
 רבנן מעשה ועשה רבי רבי אליעזר לאחר
 שנזכר אמר כני הוא רבי אליעזר לסמוך עליו
 בשעת הדחק. מאי לאחר שנזכר אילימא לאחר
 שנזכר דאין הלכה כרבי אליעזר אלא כרבנן
 בשעת הדחק היכי עביד פותיה אלא דלא איתמר
 הלכתא לא כמר ולא כמר. ומאי לאחר שנזכר

רשי

בחיתילו. עס מקום: שני בצורת חווי. ואיכא הפסד מרובה

חששו: לאחר שנזכר. שלא יפה הארה:

דְּלֹאוּ יַחֲד פְּלִיג עֲלֵיהּ אֶלֶּא רַבִּים פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ
 אָמַר כְּרִי הוּא רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְסִמּוּךְ עֲלָיו בְּשַׁעַת
 הַדְּחָק:

זוהר בראשית דף מ"ז ע"ב

וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דַּא תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה דְאִידוּ
 יוֹם שְׁבִיעִי וּבִיה אֲשַׁתְּכַלֵּל עֲלֵמָא דְאִידוּ קִיזְמָא דְכֻלָּא,
 מְלֹאכְתוּ אֲשֶׁר עָשָׂה וְלֹא כֹל מְלֹאכְתוּ דְהָא תוֹרָה
 שְׁבַכְתָּב אַפִּיק כֻּלָּא בְּתוֹקְפָא דְכְּתָב דְנִפְקִי מִתְּכַמְתָּא,
 תְּלַת זְמַנִּין הָכָא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי, וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת
 יוֹם הַשְּׁבִיעִי, הֵא תְּלַת, וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דַּא
 תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה דְעַם יוֹם הַשְּׁבִיעִי דַּא אֲשַׁתְּכַלֵּל
 עֲלֵמָא כְּדָקָא אַמְרֵן, וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דַּא יְסוּדָא
 דְעֲלֵמָא, בְּסִפְרָא דְרַב יִיבָא סְבָא דַּא יוֹבְלָא וְעַל כֵּן
 כְּתִיב הָכָא מְכַל מְלֹאכְתוּ דְכֻלָּא נִפִּיק מִבֵּיהּ, וְאַנְן דַּא
 יְסוּדָא כְּדָקָא אַמְרֵן דְהָא נִיחָא בִּיה הֵוָה יְתִיד מְכֻלָּא,
 וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי דַּא כְּהֵן גְּזוּל דְמְבָרֵךְ
 לְכֻלָּא הוּא נְטִיל בְּרִישָׁא דְהַנּוּן כְּהֵן נוֹטֵל בְּרִישָׁא
 וּבְרַכָּאן בִּיה שְׂרִין לְבָרְכָא וְאַקְרִי שְׁבִיעִי:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

ש"ע א"ח סי' רנ"א

א לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה ויגלגל עצמו בצער
שלא יצטרך לבריות וכן צו חכמים עשה שבתך תול ואל
תצטרך לבריות ואפילו היה חכם מכבד והעני יעסוק
באמנות ואפילו באמנות מנוולת ואל יצטרך לבריות: ב כל
מי שאין צריך לשול מהצדקה ומרמה העם ונוטל אינו מת
עד שיצטרך לבריות וכל מי שצריך לשול ואינו יכול
לחיות אלא אם כן ישול כגון זקן או חולה או בעל יסורין
ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב
בנפשו ואין לו בצערו אלא עונות וחטאים וכל מי שצריך
לשול ומצער עצמו ודוחק את השעה וחי חיי צער כדי
שלא יטריח על הצבור אינו מת עד שיפרנס אחרים ועליו
הכתוב אומר (ירמ' יז) בדרך הגבר אשר יבטח בה:

מוסר

מספר שערי קדושה

יש מן העונות שאין מתכפרין אלא לאחר נקמה ופרעון
בעולם הזה והם ארבעה. הראשונה שבועת שקר. ובה
נאמר (שמת כ) כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו
לשוא. השני השופך דם נקי כמו שכתוב (זאל ד) ונקיתי
דמם לא נקיתי. השלישי הנואף עם אשת איש כמו שכתוב
(זאל ד) הבא את אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה.
הרביעי המעיד עדות שקר כמו שכתוב עד שקרים לא

יִנְקָה. אֵלּוּ עֲוֹנוֹת אִם יַעֲשֶׂה אוֹתָם וַיַּעֲשֶׂה מֵהֶם תְּשׁוּבָה
 יִפְרַע מִמֶּנּוּ הַיּוֹצֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה פֶּרְעוֹן קָל בְּשִׁבִיל שְׂנֵאֲמֵר
 בָּהֶן לֹא יִנְקָה וְאִתּוֹ כִּי יִנְצַל מְדִינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם. וְגַם יֵשׁ
 רָשָׁע שְׂכָל עֲוֹנוֹתָיו נִצּוֹרִים וְשְׂמוּרִים לְיוֹם הַדִּין וְאִתּוֹ כִּי
 שָׁב מִרָשָׁעוֹ וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וְחוֹר מִחַטָּאֵו וְעוֹב חוֹבְתוֹ
 וְנִתְחַיֵּב שְׂלִיקָה עַל זְדוֹנוֹ בְּזֵה הָעוֹלָם וַיִּלְקַח וַיִּנְקֶם מִמֶּנּוּ
 בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל אֲשַׁמְתּוֹ כִּדִּי שִׁיקְרַע גָּזַר דִּינוֹ וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁב
 מִרָשָׁעוֹ וַיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה הִתְחִילוּ הַיְיִסּוּרִים לָבֵא עָלָיו וְהַנְּגָעִים
 שׁוֹלְטִים בּוֹ לְפִיכָךְ תִּמְהוּ כָּל רוֹאֵיו מִמַּעֲשָׂיו וְחָשְׁבוּ בְּלִבָּם
 שָׂמָא אֵלּוּ הַיְיִסּוּרִים הֵם פְּרִי הַצְּדָקוֹת שֶׁהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת.
 וְנִתְפַתּוּ בּוֹ הַשּׁוּגִים וְטָעוּ בְּזֵה הַדְּבָר אַחַר הַרְהוּרִים וְלֹא
 יָדְעוּ כִּי הַיְיִסּוּרִים שֶׁבָּאוּ עָלָיו הֵם פְּרִי הָעֲוֹנוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת
 שֶׁעָשָׂה. וְכִיּוֹן שֶׁמִּתְנַתֵּם עֲלֵיהֶם וְעוֹזְבִים וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה כָּבֵר
 בְּטֵלֹו מִלְשִׁמּוֹר אוֹתָם לְעוֹלָם הַבֵּא. וְנִידוֹן עֲלֵיהֶם בְּעוֹלָם
 הַזֶּה לְפִיכָךְ יֵאָחַז צְדִיק דְרָפוֹ:

מצוות השם לפרשת לך לך

מ"ע אחת.

ב ב מ"ע למול כל זכר בן שמונת ימים שנא' ובן
 שמונת ימים ימול לכם כל זכר.
 ודוקא ביום שנא' וביום השמיני ימול. אחר עלות השמש. ואם

מל משעלה עמוד השדר יצא. חותכין הערלה כל העור
 החופה את העטרה עד שתתגלה כל העטרה ואח"כ פורעין
 את הקרום ורך שלמטה בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד
 שיראה בשר העטרה. מל ולא פרע כאלו לא מל וכדי שלא
 לבא לידי סכנה מוצץ אחר כך את המילה כדי שיצא הדם
 ממקומות רחוקים. ומילה שחיובה ודאי וכומנה ודאי דוחה
 את השבת מילה היא מ"ע שיש בה כרת שנא' וערל זכר
 אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרת. ומצוה על האב למול את
 בנו ועל הרב למול את עבדיו ילידי ביתו ומקנת כספו. יליד
 בית נמול לשמונה ומקנת כסף נמול ביום שנלקח אפי' לקחו
 ביום שנולד נמול ביומו. עבר האב והאדון ולא מלו ביטלו
 מ"ע אבל אינו חייב כרת שאין כרת אלא בהערל עצמו. לא
 מל האב מצוה על הב"ד למול שנא' המול לכם כל זכר. ואם
 נתעלם מב"ד ולא מלו אותו כשיגדיל הוא חייב למול את
 עצמו. וכל יום שיעבור עליו משיגדיל ולא מל את עצמו הוא
 מבטל מ"ע וחייב כרת אם מת ולא מל את עצמו (עיין כל י"ח)
 במוזד. גר צריך למול עצמו בפני ב"ד. גר שמל בגיותו וקמן
 שנולד מהול צריך להפיף ממנו דם ברית. ואין האשה מצווה
 למול את בנה כמו שהאב מצווה. וכל המפיר ברית ומושך
 בערלתו אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק
 לעוה"ב. וגדולה מצוה זו שנכרתו עליה י"ג בריתות. ונהוג

בכל מקום ובכל זמן:

שבת פ' י"ט יבמות פ"ד ופ"ח קדושין ד' כ"ט. סה"ד ה' מילה.
 סה"ט מ"ע רט"ו. סמ"ג עשין כ"ח. יו"ד ס"י ר"ח. סמ"ק ס"י קנ"ז
 קנ"ח קנ"ט רפ"ט ומילת גר ושאר עניניו בסה"ד ה' א"ב פי"ג.

י"ד ס"י רס"ח:

תפלה להתפלל על חולה

יהוה יהוה אל רחום ותנון ארך אפים ורב חסד
 ואמת. נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה:
 לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד
 כי כל בשמים ובארץ. לך יהוה הממלכה והמתנשא
 לכל לראש: ואתה בידך נפש כל חי ורוח כל בשר
 איש. ובידך כח וגבורה לגדל ולחזק ולרפאות
 אנוש עד דכא עד דכדוכה של נפש ולא יפלא
 ממה כל דבר ובידך נפש כל חי. לכן יהי רצון
 מלפניך האל הנאמן אב הרחמים הרופא לכל תחלואי
 צמו ישראל הקרובים עד שערי מות והמחבש מזור
 ותעלה לידידיו והגואל משחת חסידיו והמציל ממות
 נפש מרודיו. אתה רופא נאמן תשלח מרפא וארוכה
 ותעלה ברוב חסד ותנינה ותמלה לנפש (פנ"פ) לרוחו
 ונפשו (לגכה לרוחה ונפשה) האמללה ולא תרד
 נפשו (נפשה) לשאולה. והמלא רחמים עליו (עליה)
 להחלים ולרפאות ולהחזיק ולהחליף ולהחיות אותו
 (אותה) פרצון כל קרוביו (קרוביה) ואהביו
 (ואהביה) ויראו לפניך זכיותיו (זכיותיה) וצדקותיו
 (וצדקותיה) ותשליך במצלות ים כל חטאתיו
 (חטאתיה) ויכבשו רחמיה את כעסך מעליו (מעליה)
 ותשלח לו (לה) רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת
 הגוף ותחדש כנשר נעוריו (נעוריה) ותשלח לו
 (לה) ולכל חולי ישראל מרפא ארוכה מרפא ברכה
 מרפא תרופה ותעלה מרפא תנינה ותמלה מרפא

תפילה על החולה

יְדוּעִים וּגְלוּיִם מִדָּפָא רַחֲמִים וְשְׁלוֹם וְחַיִּים מִדָּפָא
אֲרֻךְ יָמִים וְשָׁנִים טוֹבִים וַיְקִים בּוֹ (בַּה) וּבְכָל
חֻלֵי יִשְׂרָאֵל מִקְרָא שְׁכָתוּב עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ נֶאֱמַן
בֵּיתְךָ וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִיָּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרַתְּ כָּל
חֻקָּיו כָּל הַמְּחַלָּה אֲשֶׁר שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ
כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֶךָ: וְעִבְרַתְּם אֵת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבְרַךְ
אֵת לַחֲמֹךְ וְאֵת מִימֶךָ וְהִסִּירְתִּי מִחֻלָּה מִקִּרְבְּךָ: לֹא תִהְיֶה
מִשְׁכַּלָּה וְעַקְרָה בְּאַרְצְךָ אֵת מִסְפַּר יְמֵיךָ אֲמַלֵּא: וְהִסִּיד
יְהוָה מִמֶּךָ כָּל חֻלֵי וְכָל מַדּוּי מִצְרַיִם הַדְּעִים אֲשֶׁר
יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁיִמְם בְּךָ וְנִתְּנָם בְּכָל שְׁנֵאִיךָ: וְעַל עַבְדֶּיךָ
הַנִּבְיָאִים כָּתוּב לֵאמֹר וְאִכְלַתְּם אֶכּוֹל וְשָׁבֹועַ וְהִלַּלְתֶּם
אֵת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְּלִיא וְלֹא
יָבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: דְּרַכְיוֹ רֵאִיתִי וְאַרְפָּאוּהוּ וְאַנְחָהוּ
וְאַשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו: בּוֹרֵא גִיב שְׁפָתַיִם
שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב אָמַר יְהוָה וּדְפָאֲתִיו:
וְזוֹרַח לָכֶם יְדֹאֵי שְׁמַי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִדָּפָא בְּכַנְפֵיהָ:
אִזּוּ יִבְקַע כְּשַׁחַר אוֹרֶךָ וְאַרְכָתְךָ מֵהֵרָה תִצְמַח: רַפְּאֲנוּ
יְהוָה וְנִרְפָא הוֹשִׁיעֵנו וְנוֹשְׁעָה כִּי תִהְלַתְנוּ אֵתָה:
וְהַעֲלֵה רַפּוּאָה שְׁלָמָה לְכָל מִכּוֹת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִפְרֹט
(לִפְנֵי"פ) רַפּוּאָה שְׁלָמָה לְדַמ"ח אַבְרָיו (אַבְרָיָה) וְשִׁס"ה
גִּידְיוֹ (גִּידְיָה) לְרַפְּאוֹת אוֹתוֹ (אוֹתָהּ) כַּחֲזֻקֶיהוּ מֶלֶךְ
יְהוָה מַחְלִיו וְכִמְרִים הַנִּבְיָאָה מִצְרַעְתָּהּ. בְּשֵׁם
הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹתֶיךָ אֵל נָא רַפָּא
נָא (לִפְנֵי"פ) לְהַקִּים אוֹתוֹ (אוֹתָהּ) מַחְלִיו (מַחְלִיָּה) זֶה
וְלְהֶאֱרִיךְ עוֹד יְמֵי חַיָּו (חַיָּיָה) חַיִּים שֶׁל רַחֲמִים חַיִּים

תפילה על החולה

שֶׁל בְּרִיאוֹת חַיִּים שֶׁל שְׁלוֹם חַיִּים שֶׁל בְּרָכָה
כְּדַכְתִּיב כִּי אַרְךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם
יוֹסִיפוּ לְךָ. אָמֵן סְלָה:

ואם מברכים את החולה בשינוי שם מוסיפין זה

וְאִךְ אִם נִגְזַר עָלָיו (עָלֶיהָ) בְּבֵית דִּינֶךָ הַצַּדֵּק מִיָּתֶה
שְׁמֹת (שְׁתַּמּוֹת) מִחֲלֵי זֶה הִנֵּה רַבּוֹתֵינוּ
הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים קוֹרְעִים גְּזֹר דִּינוֹ
שֶׁל אָדָם וְאֶחָד מֵהֶם הוּא שְׁנוֵי הַשֵּׁם שִׁישְׁנו
הַשֵּׁם שֶׁל הַחֹלֶה וְקִיַּמְנוּ דְבָרֵיהֶם וּנְשַׁתְּנָה שְׁמוֹ
(שְׁמָה) כִּי אַחַר הוּא (אַחֲרַת הַיָּא) וְאִם עַל פְּלוֹנִי (פְּלוֹנִית)
נִגְזַר הַדִּין עַל פְּלוֹנִי (פְּלוֹנִית) לֹא נִגְזַר לְכֵן אַחַר הוּא
(אַחֲרַת הַיָּא) וְאִינוּ הוּא הַנִּקְרָא (וְאִינָה הַיָּא הַנִּקְרָאת)
בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן וּכְשֵׁם שֶׁנְּשַׁתְּנָה שְׁמוֹ (שְׁמָה)
כֵּן יִשְׁתַּנֶּה הַנִּגְזָר מֵעָלָיו (מֵעָלֶיהָ) מִדִּין לְרַחֲמִים
וּמִמִּיתָה לְחַיִּים וּמִמַּחֲלָה לְרִפּוּאָה שְׁלָמָה (לִפְנֵי"פ) בְּשֵׁם
כָּל הַשְּׁמוֹת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר תּוֹרָה זֹאת וּבְשֵׁם כָּל
הַשְּׁמוֹת וּבְשֵׁם כָּל הַמַּלְאָכִים הַמִּמְנִים עַל כָּל
הַרְפּוּאוֹת וְהַצְּלוֹת תִּשְׁלַח מִהֲרָה רְפּוּאָה שְׁלָמָה (לִפְנֵי"פ)
וְתֹארֶיךָ יָמִיו (יָמֶיהָ) וּשְׁנוֹתָיו (וּשְׁנוֹתֶיהָ) בְּנִעְיָמִים
וּבִבְלָה (וּתְבִלָּה) בְּטוֹב יָמָיו (יָמֶיהָ) בְּרַב עֹז וְשְׁלוֹם
מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סְלָה:

תפלת הדרך

יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

תפילת הדרך

שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום. ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום. (ואם חזר באותו היום יאמר: ותחזירינו לשלום) ותצילנו מכף כל אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך, ומכל מיני פרעניות המתרגשות ובאות לעולם ותשלח ברכה והצלחה בכל מצשה ידינו. ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו. ותגמלינו חסדים טובים ותשמע קול תחנונינו. כי אל שמע תפלה ותחנון אתה: ברוך אתה יהוה, שומע תפלה:

ואמר ג"פ: ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים: ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחננים:

לישועתך קויתי יהוה, קויתי יהוה לישועתך, יהוה לישועתך קויתי: ויהי נועם אדני אלהינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו:

יברך יהוה וישמרה: יאר יהוה פניו אליך, ויחנה: ישא יהוה פניו אליך, וישם לך שלום: המלאך הגואל אותי מכל רע, יברך את הנערים, ויקרא בהם שמי ושם אבותי, אברהם ויצחק, וידגו לרוב בקרב הארץ:

ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: